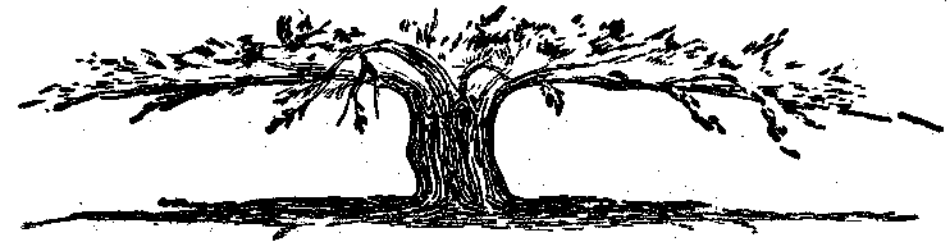

MNHMEION STEN - STURE
EPFON KAPA MIAAE

ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΑ

ΕΤΟΣ Ε'
31 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1904

Η ΕΡΕΥΝΑ ΤΩΝ «ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΩΝ»

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ

Η Διαθήκη του Ιωάννου Δομπόλη προς Ίδρυσιν του Καποδιστριακού Πανεπιστημίου, την οποίαν δημοσιεύσαμεν δλόκληρον εις τὸ τελευταίον τεύχος τῶν «Παναθηναίων», προκαλεῖ τὴν προσοχὴν ὅλων. Ἡ ὑπαρξίς του Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου γεννᾷ φυσικὰ τὴν ἐρώτησιν ἂν ὑπάρχῃ ἀνάγκη καὶ δευτέρου τοιούτου ἐν Ἑλλάδι. Ἐσκέφθημεν λοιπὸν νὰ ζητήσωμεν τὰς γνώμας ἐκείνων, τοὺς ὁποίους θεωροῦμεν ἁρμοδιωτέρους εἰς τὴν λύσιν του ζητήματος καὶ ἀπηυθύναμεν πρὸς αὐτοὺς τὰς ἐπομένους ἐρωτήσεις :

Τί εἶδους πανεπιστήμιον πρέπει νὰ ἰδρυθῇ διὰ του κληροδοτήματος Δομπόλη; Ἐχομεν ἀνάγκην δευτέρου πανεπιστημίου ὁμοίου πρὸς τὸ ὑπάρχον, ἢ ἄλλου ἄλλης φύσεως ἀνωτάτου ἐκπαιδευτηρίου καὶ ὁμοίον; Καὶ εἰς ποίαν πόλιν, εἰς τὰς Ἀθήνας ἢ ἄλλου;

Τὰς γνώμας δημοσιεύομεν κατὰ σειρὰν χρονολογικὴν, εὐχαριστοῦντες ἐκείνους οἱ ὁποῖοι ἔσπευσαν νὰ διαφωτίσουν οὕτω ζήτημα ἐθνικώτατον. Εἰς τὸ προσεχὲς τεύχος θὰ δημοσιευθοῦν αἱ λοιπαί.

Η ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ

ΠΑΥΛΟΣ ΚΑΡΟΛΙΔΗΣ

Καθηγητὴς τῆς ἱστορίας του Ἑλληνικοῦ Ἔθνους εἰς τὸ Ἐθν. Πανεπιστήμιον.

Τὸ ζήτημα τῆς κατὰ τὴν διαθήκην Δομπόλη συστάσεως Πανεπιστημίου Ἑλληνικοῦ μοι φαίνεται δύσκολον. Πλὴν τῶν δυσχερειῶν τῶν μελλουσῶν νὰ προκύψωσι πάντως ἐκ τῆς ἐν τῇ ἐκτελέσει κυβερνητικῆς Ἑλληνορωσικῆς συναρχίας, ὧν ἡ ἄρσις ἀφίεται εἰς τὴν ἐπιτηδειότητα τῶν ἐνεργειῶν τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως, ὑπάρχει καὶ ἡ μεγάλη δυσχέρεια περὶ τὴν ἐκλογὴν του τόπου, ἐν ᾧ μέλλει νὰ ἰδρυθῇ τὸ νέον Πανεπιστήμιον. Ἐν τῇ Διαθήκῃ λέγεται ρητῶς δι τούτο πρέπει νὰ ἰδρυθῇ ἐν Ἀθήναις ἢ ἐν ἄλλῃ πόλει μελλούσῃ νὰ κατασταθῇ τῷ 1906 πρῶ-

τεύουσα του ἑλληνικοῦ κράτους. Ἐπειδὴ δὲ αἱ Ἀθῆναι διατελοῦσιν ἐτι πρωτεύουσα του κράτους, οὐδεμία δὲ πόλις του κόσμου ἔχει δύο πανεπιστήμια, τίθεται τὸ ζήτημα ἂν ἄλλη τις πόλις του βασιλείου δύναται νὰ λάβῃ τὴν τιμὴν ταύτην ἢ ἂν ἐν Ἀθήναις αὐταῖς πρέπει νὰ ἰδρυθῇ ἀνωτέρα τις σχολὴ ἢ ἐκπαιδευτήριον ἔχον διοργανώσιν καὶ σχολῶν διάφορον του νῦν Πανεπιστημίου. Ὡς πρὸς τὴν πρώτην ἐρώτησιν, νομίζω δι τὴν ἐκλογὴν οἰασθήποτε πόλεως δευτερευούσης του Κράτους (Κερκύρας ἢ Πατρῶν ἢ Τριπόλεως ἢ Λαρίσης) οὐ μόνον ἀντιβαίνει πρὸς τὸ γράμμα τῆς Διαθήκης, ἀλλὰ τὸ γε νῦν καὶ περιττὴ ἀποβαίνει ἢ δὲ ἐν Ἀθήναις ἰδρυσις νέου ἀνωτέρου ἐκπαιδευτηρίου,

πρακτικώτερον έχοντος προορισμόν, ὡς ἐξήτησαν τινές ἐφημερίδες, ἀντιβαίνει ὡσαύτως πρὸς τὸ γράμμα καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ νόμου. Ὡς πρὸς τοῦτο ἐπιτρέψατέ μοι νὰ παρατηρήσω ὅτι ἡ διοργάνωσις καὶ λειτουργία τῆς Ἀκαδημίας δὲν θὰ ἦτο κατὰ τὴν εὐκαιρίαν ταύτην ἔργον ἀνάξιον μελέτης. Ἀλλὰ καὶ τοῦτο δύναται νὰ θεωρηθῆ ὡς ἀντιβαῖνον εἰς τὸ γράμμα καὶ τὸ πνεῦμα τῆς Διαθήκης ἀφοῦ ἐν ταύτῃ γίνεται λόγος περὶ καταστήματος καθαρῶς εκπαιδευτικοῦ καὶ δὴ καὶ περὶ *ἐκπαιδεύσεως νέων*. Ἄλλως τε ἡ Ἀκαδημία ὠνομάσθη ἤδη ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ κτίτορος τοῦ καταστήματος Συναία καὶ δὲν δύναται νὰ ἦναι ἐν ταύτῃ καὶ Δομπόλειος. Κατ' ἐμὲ ἡ μόνη λύσις τοῦ ζητήματος τὸ γε νῦν ἔχον εἶναι ἡ ἀναβολὴ αὐτοῦ μέχρι τῆς λήξεως τῆς παρουσίας ἀνατολικῆς κρίσεως καὶ μέχρι τῆς ἐντὸς τῶν ὁρίων τοῦ κράτους περιλήψεως τῶν Ἰωαννίνων ἢ τῆς Θεσσαλονίκης (περὶ οἰασδήποτε πόλεως Κρητικῆς δὲν ποιοῦμαι λόγον, διότι πᾶσαι αὐταὶ κείνται ἐγγὺς τῶν Ἀθηνῶν), αἵτινες καὶ ἂν δὲν κατασταθῶσι πρωτεύουσαι, ἀποτελοῦσιν οὐχ ἥτιον ἐπίκαιρα σημεῖα τοῦ Ἑλληνισμοῦ κατάλληλα νὰ κατασταθῶσι νέα κέντρα Πανεπιστημίου ἐν τῷ Ἑλληνισμῷ.

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΚΑΛΛΙΚΟΥΝΗΣ

Καθηγητὴς τῆς φαρμακολογίας καὶ διευθυντὴς τοῦ φαρμακολογικοῦ ἐργαστηρίου.

Ἀπαντῶ εὐχαρίστως εἰς τὴν εὐγενῆ ἐπιστολήν σας δι' ἧς μ' ἐρωτᾶτε περὶ τοῦ νέου Πανεπιστημίου τοῦ Δομπόλη.

Δὲν ἔχω γνῶσιν τῶν λεπτομερειῶν τῆς Διαθήκης ταύτης.

Φρονῶ πάντως ὅτι πρέπει διὰ παντός τρόπον νὰ προληφθῆ μία τοιαύτη ἀπεριοκεία.

Τὸ ὑπάρχον Πανεπιστήμιόν μας ἀρκεῖ καὶ ὑπεραρκεῖ διὰ τὸν Ἑλληνισμόν. Ἐχει ὅμως μυριοποικίλους καὶ ἀπαραίτητους ἀνάγκας βελτιώσεως καὶ τελειοποιήσεως.

Ἴδου λοιπὸν μία πολῦτιμος χρησιμοποίησις τῶν χρημάτων τοῦ Δομπόλη: Τουτέστι ἄς γίνῃ Καποδιστριακὸν Πανεπιστήμιον, ὅπερ νὰ ἦνε συμπλήρωμα τοῦ ὑπάρχοντος· μία παραφυσία τρόπου τινὰ τοῦτου.

Ἴδουσις νέου Πανεπιστημίου θὰ ἦτο οὐ μόνον ἀνωφελὴς ἀλλὰ καὶ ἐπιβλαβὴς. θὰ προσέθετε δὲ ἐν ἐπὶ πλέον κτίριον εἰς τὰ τόσα ἄλλα κενὰ καὶ ἄσκοπα ὧν βρῖθει ὁ τόπος μας.

ΘΕΟΔΩΡΟΣ Γ. ΣΚΟΥΦΟΣ

Ἐπιμελητὴς τοῦ Παλαιοντολογικοῦ καὶ Γεωλογικοῦ Μουσείου.

Δὲν γνωρίζω ἐὰν ἀπὸ νομικῆς ἀπόψεως εἶνε δυνατὴ ἡ ἴδρυσις ἐν Ἀθήναις Καποδιστριακοῦ Πανεπιστημίου: ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει εἶμαι τῆς γνώμης ὅτι ἡ ἴδρυσις δευτέρου τοιούτου ἐν τῇ αὐτῇ πόλει θὰ ἐπιφέρει τὴν χαλάρωσιν καὶ τῶν δύο, καὶ τότε ἀντὶ καλοῦ θὰ ἔχωμεν μέγα κακόν. Ἡ συμπλήρωσις ὅμως τοῦ νῦν ὑπάρχοντος διὰ τῆς ἐνίσχυσεως ἰδίως τῆς ἱατρικῆς καὶ τῆς τῶν μαθηματικῶν καὶ φυσικῶν ἐπιστημῶν σχολῆς, θέλει καταστήσει τὸ ἡμέτερον Πανεπιστήμιον οὐ μόνον αὐτόχρημα φάρον τῆς Ἀνατολῆς ἀλλὰ καὶ ἐφάμιλλον τῶν τῆς Ἑσπερίας Εὐρώπης. Τὴν ἐνίσχυσιν ταύτην τῶν σχολῶν ἐννοῶ διὰ τῆς προσθήκης νέων ἐδρῶν, πολλῶν ἐπιμελητῶν, διδασκτόρων βοηθῶν καὶ φοιτητῶν ὑποβοηθῶν, διὰ παροχῆς μεγάλων καὶ ἱκανῶν πιστώσεων πρὸς ἀγορὰν ὀργάνων, ἐργαλείων, ὕλικου, καταρτισμὸν διαφόρων συλλογῶν, ἀνέγερσιν διαφόρων εἰδικῶν ἐργαστηρίων καὶ μισθοῦ ἱκανοῦ ὥστε τὸ προσωπικόν νὰ περιοριζῆται ἀποκλειστικῶς εἰς τὸ καθαρῶς ἐπιστημονικὸν αὐτοῦ ἔργον καὶ τέλος διὰ παροχῆς διπλωμάτων, ἐκτὸς τῶν νῦν γενικῶν, καὶ εἰδικῶν διὰ τοὺς εἰς εἰδικὰς ἐπιστήμας θέλοντας νὰ ἐπιδοθῶσι.

Ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει ἡ ἴδρυσις δευτέρου Πανεπιστημίου ἐκτὸς τῶν Ἀθηνῶν, π. χ. ἐν Κερκύρᾳ, δὲν θὰ ἀποδίδῃ βεβαίως τοὺς καρπούς, ὡς τὸ ὑφ' ἡμῶν ὑποδεικνυόμενον, ἀλλὰ πάντως, λόγῳ τῆς ἀμίλλης μεταξὺ τῶν δύο ἀνωτάτων εκπαιδευτηρίων, οὐσιαστικῶς θὰ βελτιώσῃ ἐν ἀμφοτέροις τὴν σπουδὴν. Ἡδύνατό τις ἴσως νὰ ἐρωτήσῃ, ἢ ἐν τῇ αὐτῇ πόλει ἴδρυσις καὶ δευτέρου Πανεπιστημίου δὲν θὰ προκαλέσῃ τὴν ἀμίλλαν; Βεβαίως. Ἀλλ' ἢ ἐκ τῆς συνυπάρξεως τῶν δύο Πανεπιστημίων προελευσομένη ζημία θὰ ἐξουδετερῆ πάντως τὸ ἐκ τῆς ἀμίλλης καλόν, καθ' ὅσον λ. χ. αἱ συμπληρώσεις τῶν ἐκάστοτε κενῶν ἐδρῶν καὶ τῶν παρομοίων, ὡς ἐκ τῆς τυχόν ὑπάρξεως ἐν τῷ ἑτέρῳ Πανεπιστημίῳ, θέλει ἀναβάλλεται εἰς τὰς Ἑλληνικὰς Καλένδας, καὶ τότε δὲν θὰ εὐρίσκηται οὐδέτερον ἐν τῇ θέσει του.

Ἐν ἐνὶ λόγῳ ἢ ἐν τῇ αὐτῇ πόλει ὑπαρξίς δύο Πανεπιστημίων, λαμβανομένων μάλιστα ὑπ' ὄψει καὶ τῶν καθ' ἡμᾶς, ἔσεται φυτοζωικὴ.

Συνεπῶς συνιστῶμεν ἢ τὴν ἐνίσχυσιν, ὡς ἀνωτέρω, τοῦ ἐν Ἀθήναις Πανεπιστημίου, ὅπερ καὶ τὸ ἀριστόν, ἢ τὴν ἴδρυσιν δευτέρου ἐν Κερκύρᾳ.

ΜΙΧΑΗΛ ΚΑΤΣΑΡΑΣ

Καθηγητὴς τῆς γεωλογίας καὶ τῶν φρονιτικῶν νέων εἰς τὸ ἔθν. Πανεπιστήμιον.

Κατ' ἐμὴν γνώμην δύο τινὰ δύναται νὰ ἐπιτελεσθῶσι συμφώνως πρὸς τὴν διαθήκην τοῦ ἀειμνήστου ὁμογενοῦς Δομπόλη περὶ ἱδρύσεως τοῦ Καποδιστριακοῦ Πανεπιστημίου· ἢ νὰ ἀνεγερθῆ Πανεπιστήμιον ἀνωτέρων σπουδῶν κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τοῦ Collège de France (ἐν Παρισίοις) ἢ, ὅπερ καὶ πολὺ προτιμώτερον, νὰ συγχωνευθῆ πρὸς τὸ ὑπάρχον τοιοῦτον καθ' οἷον· δῆποτε τρόπον ἢ ὀνομαζομένου τοῦ ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου «Ἐθνικοῦ Καποδιστριακοῦ Πανεπιστημίου», ἢ τοῦ νέου Πανεπιστημίου καλουμένου «Πανεπιστημίου τῶν Φυσικῶν καὶ Ἰατρικῶν Ἐπιστημῶν» καὶ λειτουργοῦντος ὑπὸ τὴν αὐτὴν Διοίκησιν. Οὕτω δὲ θέλει καταστή δυνατὴ ἡ ἀνέγερσις, τοῦτο μὲν ἰνστιτούτων διὰ πάντας τοὺς κλάδους τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν, τοῦτο δὲ πάντων τῶν ἐργαστηρίων τῆς Ἰατρικῆς Σχολῆς, Ἀνατομείου, Φυσιολογείου καὶ Κλινικῶν.

Οἱ δὲ τόκοι τῶν χρημάτων, ἅτινα ὁ διαθέτης προορίζει ὡς ἀποθεματικὸν κεφάλαιον, οἱ τόκοι τῶν ἐκ τῆς πωλήσεως τῶν οἰκοπέδων τοῦ Πανεπιστημίου χρημάτων, καὶ τὸ ἐτήσιον ὑπὸ τοῦ Πανεπιστημίου εἰς τὰ διάφορα ἐργαστήρια καὶ τὰς Κλινικὰς χορηγούμενον ποσὸν θέλουσι διατεθῆ πρὸς συντήρησιν αὐτῶν.

ὑπὸ τοιούτους ὄρους αἱ φυσικαὶ καὶ ἱατρικαὶ ἐπιστήμαι θέλουσιν ἀνέλθῃ εἰς τὴν προσηκουσαν αὐταῖς περιορῆν, τὸ δὲ ἡμέτερον Πανεπιστήμιον θέλει καταταχθῆ μεταξὺ τῶν πρώτης τάξεως Πανεπιστημίων καὶ θέλει πληρέστερον ἐπιτελέσει τὸν ἐπιστημονικὸν καὶ ἐθνικὸν αὐτοῦ προορισμόν.

Ι. ΣΒΟΡΩΝΟΣ

Διευθυντὴς τοῦ Ἐθνικοῦ Νομισματικοῦ Μουσείου.

Ἀπαντῶν εἰς τὸ ἐρώτημα ὑμῶν παρατηρῶ ὅτι συμφώνως τῇ διαθήκῃ τοῦ ἀοιδίμου Δομπόλη, τὸ Πανεπιστήμιον αὐτοῦ δέον νὰ ἀνιδρυθῆ «ἐν Ἀθήναις ἢ ἐν οἰαδήποτε ἄλλῃ πόλει, ἣς ἔσται πρωτεύουσα τῆς Ἑλλάδος τῷ 1906». Ἐπειδὴ δὲ οὐδ' ἄλλη τις, οὐδ' ἡ οἰαδήποτε ἐκείνη Πόλις, ἦν προφανῶς ὠνειρευέτο, ὡς πάντες οἱ ὑπὸ τῆς Μεγάλῃς Ἰδέας ἐμπνεόμενοι σύγχρονοι αὐτῷ ἄνδρες τῆς ρωμαλέας ἐκείνης ἐποχῆς, κατεκλήθη ὑπὸ τῆς γενεᾶς μας, ἀναγκαίως τὸ νέον Πανεπιστήμιον δέον νὰ ἰδρυθῆ ἐν Ἀθήναις.

Δύο ὅμως Πανεπιστημίων ὄντων περιττῶν ἐν τῇ αὐτῇ πόλει, τοῦ δὲ ὑπάρχοντος δεομένου, κατὰ τὴν πάγκοινον ὁμολογίαν τοῦ Ἑλληνικοῦ, νέας ἐκ βάσεως ἀναδιοργανώσεως, αὐτόχρημα ἐκ θεμελίων ἀνιδρύσεως, νομίζω ὅτι τὸ μόνον ὄρθον καὶ σύμφωνον πρὸς τε τὸ γράμμα καὶ τὸ πνεῦμα τῆς διαθήκης τοῦ ἀοιδίου ἀνδρὸς θὰ ἦτο νὰ διατεθῶσι τὰ χρήματα τοῦ κληροδοτήματος ὑπὲρ τῆς ἐκ βάσεως νέας ἀνιδρύσεως τοῦ ὑπάρχοντος Πανεπιστημίου. Ριζικὸς ἀνακαινισμὸς καὶ πολλαπλασιασμὸς τοῦ προσωπικοῦ τῶν καθηγητῶν, ἐπιστημονικῆ καὶ ὕλικῃ ἀνύψωσις τοῦ ἀξιώματος αὐτῶν καὶ περιορισμὸς εἰς μόνον τὰ καθήκοντα τοῦ καθηγητοῦ, μέγας πλουτισμὸς τῶν ἐργαστηρίων, φροντιστηρίων, βιβλιοθηκῶν καὶ λοιπῶν ἐξαρτημάτων αὐτοῦ, φροντὶς ἴση διὰ τε τὰς θεωρητικὰς καὶ θετικὰς ἐπιστήμας, καὶ ἐν μιᾷ λέξει ἀνύψωσις τοῦ ὑπάρχοντος εἰς περιωπὴν ἀληθοῦς πρώτης τάξεως Πανεπιστημίου τῆς Ἑσπερίας Εὐρώπης, νομίζω ὅτι θὰ ἦτο τὸ μόνον ἐντελὸς σύμφωνον πρὸς τὰς προθέσεις καὶ τὰ ὄνειρα τοῦ ἀοιδίου ἐκείνου ἀνδρὸς καὶ τοῦ μεγάλου Κυβερνήτου τῆς Ἑλλάδος ὅστις τῷ ἐνέπνευσε τὴν ἰδέαν τοῦ κληροδοτήματος.

Εἰς ἄλλα πρώτης δυνάμεως ὑπικάρητος φάρος, ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ πάγου τῆς Ἀθηνᾶς, εἶναι προτιμώτερος, νομίζω, καὶ ἐπαρκέστερος δύο τῆς δυνάμεως καὶ τοῦ ὕψους τοῦ νῦν ὑπάρχοντος, οὐ τὸ φῶς δεῖται τῆς ἀμέσου ἐπικορυφίας, ἐπὶ τετραετίαν τουλάχιστον, τῶν ξένων πανεπιστημίων, ἢν δέον νὰ καταστήσῃ περιττὴν τὸ νέον ἐθνικὸν Πανεπιστήμιον.

Κ. ΜΗΤΣΟΠΟΥΛΟΣ

Καθηγητὴς τῆς γεωλογίας καὶ ἀρχαιολογίας εἰς τὸ Ἐθνικὸν Πανεπιστήμιον καὶ διευθυντὴς τοῦ Σχολείου τῶν Βιομηχανικῶν Τεχνῶν εἰς τὸ Μετσόβειον Πολυτεχνεῖον.

Τυχάνων καθηγητῆς ἐν τῇ φυσικομαθηματικῇ σχολῇ τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου καὶ συγχρόνως διευθυντῆς καὶ καθηγητῆς τοῦ Σχολείου τῶν Βιομηχανικῶν Τεχνῶν, δρᾶττομαι τῆς εὐκαιρίας ν' ἀπαντήσω εἰς τὰ ἐρωτήματα ὑμῶν περὶ ἐκτελέσεως τῆς διαθήκης τοῦ ἀειμνήστου Δομπόλη, ὅστινος τὸ κληροδοτήμα κατ' ἀσφαλεῖς πληροφορίας, ἀνέρχεται νῦν εἰς 10,000,000 καὶ πλέον δραχμῶν.

Ἐρωτᾶτε:

«Τι εἶδος πανεπιστημίου πρέπει νὰ ἰδρυθῆ διὰ τοῦ κληροδοτήματος Δομπόλη; Ἐχομεν ἀνάγκην δευτέρου πανεπιστημίου ὁμοίου πρὸς

τὸ ὑπάρχον, ἢ ἄλλον ἄλλης φύσεως ἀνωτάτου ἐκπαιδευτηρίου, καὶ ὁποῖον; Καὶ εἰς ποῖαν πόλιν, εἰς τὰς Ἀθήνας ἢ ἄλλο;

Ἄν πρέπη νὰ ἰδρῦθῃ καὶ δεύτερον πανεπιστήμιον, ὅμοιον πρὸς τὸ Ἐθνικόν εἶνε, φρονῶ, περιττὸν ἐπὶ πολὺ νὰ ἐνδιατρίψω. Ἡ πληθώρα τῶν νομικῶν, ἱατρῶν καὶ διδασκάλων, ἦν διὰ στατιστικῶν πληροφοριῶν κατέδειξα ἐν τῇ πρυτανικῇ μου λογοδοσίᾳ, πείθει πάντα περὶ τῆς προόδου τοῦ ἔθνους κηδόμενον, δεῖ καιρὸς εἶνε πλέον τὸ ἑλληνικὸν πνεῦμα νὰ ἐπιδοθῇ καὶ εἰς ἄλλας ἐπιστήμας, ἐπίσης ὑψηλὰς καὶ ἐθνωφελεῖς ὑπὸ ἐποψίν μορφώσεως καὶ εὐημερίας τοῦ λαοῦ. Αἱ ἐπιστήμαι δ' αὐταὶ δυστηχῶς διατελοῦσιν εἰσέτι ἀγνωστοὶ κατὰ τὸ πλεῖστον ἐν Ἑλλάδι, οἵτινες νομίζομεν, ὅτι ἐπιστήμαι εἶνε μόνον ἐκεῖναι, αἵτινες διδάσκονται ἐν τοῖς ὑπὸ μεσαιωνικὸν τύπον πανεπιστημίοις, συνισταμένοις ἐκ 4 ἢ τὸ πολὺ 5 σχολῶν.

Ἄλλ' ἐκτὸς τούτων ὑπάρχουσι καὶ νεώτατα πανεπιστήμια ὑπὸ τῆς σοφῆς Γερμανίας ἀπὸ τοῦ 1882 ἰδρῦθέντα, αἵτινα δὲν φέρουσι τὸ λατινικὸν ὄνομα *Universitates*, ἀλλὰ τὸ γερμανικὸν *Hochschule* δηλαδὴ πανεπιστήμια. Ταῦτα δὲ πρὸς διάκρισιν τῶν μεσαιωνικῶν πανεπιστημίων φέρουσι καὶ τὸ ἐπίθετον *technische*, *τεχνικά*, ὅπερ εἰς τὰ ὄντα ἡμῶν κακῶς ἴχει, οἵτινες νομίζομεν, ὅτι ἐν αὐτοῖς ἀπαίδευτοι νέοι ἐγκυκλοπαιδικῶς διδάσκονται *βαναύσους τέχνας*. Ἄλλ' ἀπατώμεθα, διότι *τεχνικαὶ ἐπιστήμαι* εἶνε ἐκεῖναι, αἵτινες ἐρευνῶσι τὴν ὕλην καὶ τὰς διεπούσας αὐτὴν δυνάμεις καὶ χρησιμοποιοῦσι ταύτας ἐπ' ἀγαθῷ τῆς ἀνθρωπότητος.

Τὰ ἀνώτερα δὲ ταῦτα ἐκπαιδευτήρια μέχρι τοῦ 1880-82 ἐκαλοῦντο ἐν Γερμανίᾳ *πολυτεχνεῖα*, ἀπὸ τῆς ἐποχῆς δὲ ταύτης μετωνομάσθησαν *τεχνικά πανεπιστήμια*, κατέστησαν ἰσότιμα πρὸς τὰ *humanistischen Universitäten*, ὅλον εἶνε καὶ τὸ ἡμέτερον Ἐθνικόν, ἔχουσι πρυτάνεις, συγκλήτους, κοσμητόρας καὶ σχολὰς (*Abtheilungen*) καὶ παρέχουσι διδακτορικά διπλώματα (*Doktor-Ingenieur*).

Ἰδοὺ δὲ καὶ πῶς καθορίζει ὁ γερμανικὸς νόμος τὸν σκοπὸν τῶν *τεχνικῶν πανεπιστημίων*.

«§ 1. Τὸ *τεχνικὸν πανεπιστήμιον* σκοπὸν ἔχει νὰ παρέχῃ τὴν ἀνωτέραν παιδευσίν διὰ τὰ *τεχνικά ἐπαγγέλματα* ἐν τῇ πολιτείᾳ, τοῖς δήμοις καὶ τῇ βιομηχανίᾳ, πρὸς δὲ νὰ καλλιεργῇ τὰς ἐπιστήμας καὶ τέχνας (*Künste*), αἵτινες ἀνήκουσιν εἰς τὴν περιοχὴν τῆς *τεχνικῆς παιδεύσεως*».

«§ 2. Ἐν τοῖς *τεχνικοῖς πανεπιστημίοις* ὑπάρχουσι 5 σχολαί, τῆς *ἀρχιτεκτονικῆς*, τῆς *γεφυροδοποιῆς*, τῆς *μηχανουργίας* μετὰ τῆς *ναυπηγικῆς*, τῆς *χημείας* καὶ *μεταλλουργίας* καὶ τῆς *γενικῆς σχολῆς*, ἐν ἣ κυρίως διδάσκονται *φυσικαὶ καὶ μαθηματικαὶ ἐπιστήμαι*».

Ἐν τισὶ ὁμοῦ τῶν *πανεπιστημίων* τούτων ὑπάρχουσι καὶ ἄλλαι σχολαί. Οὕτω τὸ *πανεπιστήμιον* τῆς *Καρlsruῆς* ἔχει καὶ σχολὰς τῆς *ἠλεκτροτεχνικῆς* καὶ τῆς *δασονομίας*, περιλαμβάνει δὲ καὶ τὴν *φαρμακευτικὴν*. Τὸ *τεχνικὸν πανεπιστήμιον* τοῦ *Μονάχου* ἔχει καὶ *γεωπονικὸν τμήμα*, καὶ τὸ τῆς *Ζυρίχης* (ἐν Ἑλβετίᾳ), ὅπερ διετήρησε τὸ ὄνομα *πολυτεχνεῖον*, ἔχει καὶ *σχολὴν γεωπονίας* καὶ *δασονομίας*.

Τοιούτου δὲ εἴδους *πανεπιστήμια* ἐν Γερμανίᾳ ἰδρῦθησαν 9 ἐν ταῖς πόλεσι Ἀνσβέρου (*Ἀάχην*), Βερολίνου, Βροννοβίκη, Δαρμιστάδη, Δρέσδη, Ἀννοβέρου, Καρlsruῆς, Μονάχου καὶ Στουτγάρτη. Οἱ ἐν αὐτοῖς σπουδάζοντες κατὰ τὸ 1890 ἦσαν ἐν ὅλῳ 3656 φοιτηταί, κατὰ δὲ τὸ 1902/3 ἀνήλθον ἐν ὅλῳ εἰς φοιτηταὺς καὶ ἀκροατὰς εἰς 16,546, ἐξ ὧν τοὺς πλείστους εἶχε τὸ τοῦ Βερολίνου (3904). Αἱ ἐτήσια δὲ δαπάναι δι' ἕκαστον τούτων ἀνέρχονται εἰς 500,000-650,000 μακρῶν (1 μάκρ. = 1,25 φρ.) περίπου.

Ἰδοὺ καὶ τὰ ἐν τοῖς *πανεπιστημίοις* τούτοις σπουδάζόμενα ἐπαγγέλματα. *Μαθηματικοὶ* καὶ *φυσιογνώσται*, *οἰκονομικοὶ* ὑπάλληλοι, (*ταμίαι*, *ἐφοροὶ*, *τελώναι*), *ταχυδρομοὶ*, *τηλεγραφεῖται*, *σιδηροδρομικοὶ*, *ἀρχιτέκτονες*, *γεφυροδοποιοὶ*, *μηχανολόγοι*, *ἐργοστασιαρχαί*, *ἠλεκτροτέχναι*, *μεταλλειολόγοι*, *μεταλλουργοὶ*, *χημιοτέχναι*, *ἠλεκτροχημικοὶ*, *φαρμακοποιοὶ*, *ἐμποροὶ*, *γεωπόνου*, *δοσολόγοι*, *γεωδαῖται*. Διὰ νὰ ἐγγραφῶσι δὲ ὡς φοιτηταί, πρέπει νὰ φέρωσιν ἀπολυτήριον γυμνασίου ἢ *πρακτικὸν λυκείου*, ἐπομένως πρέπει νὰ ἦνε τελειῶς μεμορφωμένοι ἐγκυκλοπαιδικῶς. Ἡ ἀνάπτυξις δὲ τῶν ἐπιστημονικῶν τούτων ἐπαγγελμάτων κατέστησε τὴν Γερμανίαν *πρώτην* τῆς ὑψηλίου χώραν ἐν τῇ καθόλου βιομηχανίᾳ, ἦς τὰ θανάσια προϊόντα καὶ μηχανήματα ἐξέπληξαν τοὺς ἐπισκεφθέντας τὰς *παγκοσμίους ἐκθέσεις*.

Τὰ ἐπαγγέλματα δὲ ταῦτα ἀπαιτοῦσι *βαθεῖας ἐπιστημονικὰς γνώσεις*. Ὁ *ἀρχιτέκτων*, ὁ *γεφυροδοποιός*, ὁ *μηχανολόγος* καὶ *ἠλεκτροτέχνης*, ὁ *μεταλλειολόγος* καὶ *μεταλλουργός* δὲν δύναται νὰ ἐμβαθύνωσιν εἰς τὰς μελέτας αὐτῶν, ἂν δὲν ἦνε γνῶσται ὁλοκλήρου τῆς *σειρᾶς* τῶν ὑψηλῶν *μαθηματικῶν* (ὁλοκλήρωτικῶν καὶ διαφορικῶν *λογισμοῦ*), τῆς *φυσικῆς*, τῆς *χημείας*,

τῆς *ὄρυκτολογίας* καὶ *γεωλογίας*. Οἱ *χημιοτέχναι*, οἱ *γεωπόνοι* καὶ οἱ *δασολόγοι* ἔχουσιν ὡς βίαιον τῶν ἐπιστημῶν αὐτῶν ὁλόκληρον τὴν *σειρὰν* τῶν *φυσικῶν ἐπιστημῶν*. Τέλος οἱ μέλλοντες *διάφοροι* τοῦ κράτους ὑπάλληλοι *ἐκπαιδεύονται* ἀριστα καὶ *προκόπτουσιν* ἐν τῇ *ὑπηρεσίᾳ*, ἐνῶ οἱ ἡμέτεροι εἶνε ἀμοιροὶ *φυσικῶν γνώσεων*, *γεωγραφίας*, *ἐμπορευματογνωσίας*, *λογιστικῆς*, *μαθηματικῶν γνώσεων* κτλ.

Τοιούτου *τεχνικοῦ πανεπιστημίου*, φρονῶ, ὅτι ἡ Ἑλλὰς ἔχει ἀπόλυτον ἀνάγκην καὶ ὑπὸ τοιοῦτον τύπον πρέπει νὰ ἰδρῦθῃ τὸ ὑπὸ τῆς *διαθήκης* τοῦ *ἀειμνήστου Δομπόλη* ὀριζόμενον. Οἱ *τρόφιμοι* τούτου, *ἐξερχόμενοι* εἰς τὸ *πρακτικὸν στάδιον*, δὲν θὰ *ζητήσωσι* *πελάτας* (*δικαίους ἢ ἀσθενεῖς*), οὐδὲ θὰ *καταφύγωσιν* εἰς *δημοσίας θέσεις*, διότι *γινώσκοντες* νὰ *χρησιμοποιοῦσι* τὴν *φύσιν* καὶ τὰς *διεπούσας* αὐτὴν *δυνάμεις*, θὰ *ζήσωσιν* ἀνεξάρτητοι καὶ θ' ἀναπτύξωσι τὴν *καθόλου βιομηχανίαν*, *ἐπιστήμην* *ἐδρυτάτην*, *γινώσκουσαν* νὰ *καθιστᾷ* τὴν *φύσιν* *δούλην* τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ *ἀγὼν* *περὶ* *ὑπάρξεως* θὰ *ἐξαναγκάσῃ* αὐτοὺς νὰ *ἐργασθῶσι* καὶ νὰ *ἐρευνήσωσι* καὶ *μελετήσωσι* τὸν *φυσικὸν* τῆς *πατρίδος* *ἡμῶν* *πλοῦτον* καὶ νὰ *διδάξωσι* τὸν *λαὸν* νὰ *ἐκμεταλλεύηται* τὴν *φύσιν* ἐπ' ἀγαθῷ αὐτοῦ.

Εὐτυχῶς δὲ τὸν *πυρῆνα* τοιοῦτου *πανεπιστημίου* ἔχει ἤδη ἡ Ἑλλὰς ἀποκτήσει ἀπὸ *δέκα* καὶ *ἑπτὰ* *ἔτη*, ὅστις ἰδρῦθη διὰ τῶν *ἀτρυτῶν* *μόχθων* τοῦ *ἀειμνήστου Θεοφιλά* καὶ *λεπτοργεῖ* νῦν ἐν τῷ *κτιρίῳ* τοῦ *Μετσοβίου* *πολυτεχνεῖου*, φέρων τὸ *κακόζηλον ὄνομα* *Σχολεῖον τῶν Βιομηχανῶν Τεχνῶν* μετὰ *δύο* *σχολῶν* (*πολιτικῶν μηχανικῶν καὶ μηχανολόγων*). Ἐν αὐτῷ *διδάσκονται* ἐκτὸς τῶν *ὑψηλῶν μαθηματικῶν*, τῆς *φυσικῆς*, *χημείας*, *γεωλογίας*, *ὄρυκτολογίας*, *δασολογίας* καὶ *πολιτικῆς οἰκονομίας*, *ἐφηρμοσμένη μηχανικῆ*, *γεωδαισία*, *ἀτμομηχανικῆ*, *μηχανολογία*, *γεφυροδοποιῆς*, *οἰκοδομικῆ*, *ἀρχιτεκτονικῆς*, *λιμενολογίας*, *στατικῆς*, *σιδηροδρομικῆς* καὶ *ἄλλα*.

Ὁ *θέλων* δὲ νὰ *καταταχθῇ* εἰς *τινα* τῶν *σχολῶν* τούτων δὲν ἀρκεῖ νὰ *φέρῃ* μόνον *ἀπολυτήριον γυμνασίου* τοῦ κράτους, ἀλλ' ἀφοῦ *ὑποστῇ* καὶ τὴν ἐν τῷ *πρακτικῷ λυκείῳ* *ἐξέτασιν*, θὰ *ὑποβληθῇ* ἐν τῷ *πολυτεχνεῖῳ* εἰς *αὐστηρὰν δοκιμασίαν* εἰς τὰ *στοιχειώδη μαθηματικά*, τὴν *φυσικὴν* καὶ *χημείαν*, καὶ ἂν λάβῃ τὸν *βαθμὸν* *ἕ* τοῦλάχιστον (*καλῶς*) εἰς *πάντα* τὰ *μαθήματα*, *ἐγγράφεται*. Ἡ *σπουδὴ* εἶνε *ὑποχρεωτικῆ*, αἱ *ἀπουσίαι* καὶ ἡ *κατὰ* τὴν *διάρ-*

κειαν τῶν *σπουδῶν ἐπιμέλεια* λαμβάνονται ὑπ' ὄψιν κατὰ τὰς *ἐτησίαις ἐξετάσεις*, ὁ *δὲ* *δὲ* *ἀπορριφθεὶς* ἀποκλείεται τῶν *περαιτέρω σπουδῶν*. *Συστάσεις*, *χατήρια*, *πίεσεις* δὲν ὑπάρχουσι. Ὅπόσον δὲ ὑπῆρξαν *ἀγλαοὶ* οἱ *καρποὶ* τοῦ ἐν ἀφανείᾳ *διατελοῦντος ἀνωτάτου* τούτου *ἐκπαιδευτηρίου*, *καταδεικνύται* ἐκ τούτου, ὅτι οἱ *διπλωματοῦχοι* αὐτοῦ ἀπὸ *δεκαετίας* καὶ *πλέον* ἀπῆλλαξαν τὴν Ἑλλάδα τῶν *παντοίας προελεύσεως ἁλλοδαπῶν πολιτικῶν μηχανικῶν*, οἵτινες διὰ τῶν *ἀδροτάτων μισθῶν* τῶν *κατεβρόχθισαν* ὁλόκληρα *ἐκατομμύρια*.

Ὅθεν διὰ τῆς *ἀναδιοργανώσεως* τοῦ *Σχολεῖου τῶν Βιομηχανῶν Τεχνῶν* εἰς *Καποδιστριακὸν τεχνικὸν πανεπιστήμιον* μετὰ *6 ἢ 7* *σχολῶν* *ἐκτελεῖται* ἡ *διαθήκη* τοῦ *ἀειμνήστου Δομπόλη*. Ἡ Ἑλλὰς μετ' ὀλίγα *ἔτη* θ' ἀποκτήσῃ *ἀρχιτέκτονας*, *μηχανολόγους*, *ἠλεκτροτεχνίτας*, *χημιοτεχνίτας*, *μεταλλειολόγους*, *μεταλλουργοὺς*, *γεωπόνους*, *δασολόγους* καὶ *οἰκονομικοὺς* καὶ τῆς *συγκοινωνίας ὑπαλλήλους*, ἀριστα *μεμορφωμένους* μετὰ *πραγματικῶν προσόντων*.

Ἄν δὲ πρέπη νὰ ἰδρῦθῃ τὸ *πανεπιστήμιον* τοῦτο ἐν Ἀθήναις ἢ ἄλλοῦ τοῦ κράτους, ὡς *ἀποφανθῶσιν* οἱ τὸ *κληρονομικὸν δίκαιον* *γινώσκοντες*, φρονῶ ὁμοῦ ἐν Ἀθήναις, διότι *ὀρίζεται* ὑπὸ τῆς *διαθήκης*, καὶ *ἐκτὸς* τῆς *πόλεως* *ἐπὶ* *ὕγιεινῆς* καὶ *ἀναπεπταμένης τοποθεσίας*.

Τὸ δὲ *Μετσοβίον* *πολυτεχνεῖον* ὡς *μετονομασθῆ* *Μετσοβίος καλλιτεχνικὴ Ἀκαδημία*, ἐν ἣ *νὰ* *λειτουργήσῃ* τὸ *καλλιτεχνικὸν σχολεῖον* *ἀνεξάρτητον*, ὅπερ, ὡς *μὴ* ὄφειλε, *συνεδέθη* διὰ *κληροδοτημάτων* μετὰ τοῦ *σχολεῖου τῶν Βιομηχανῶν Τεχνῶν*.

Αὕτη εἶνε ἡ γνώμη μου, κύριε *Διευθυντά*, ἦτις *πέπεισμαι*, ὅτι *πολλοὺς* θὰ *εὕρῃ* τοὺς *ἐναντίους*, ἀλλ' ἐλπίζω ὅτι θὰ *εὐρεθῶσι* καὶ *ἄνδρες* ν' ἀναγνωρίσωσι τὴν *δριδύτητα* τῶν *σκέψεών* μου καὶ νὰ *συντελέσωσι* πρὸς *πραγμάτων* αὐτῶν.

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ ΚΑΛΛΙΟΝΤΖΗΣ

Καθηγητὴς τῆς ἐγγλετικῆς καὶ τῆς τοπογραφικῆς ἀνατομίας εἰς τὸ Ἐθν. Πανεπιστήμιον.

Εὐχαρίστως ἀπαντῶ εἰς τὴν ἀπὸ 8 Ὀκτωβρίου ὑμετέραν ἐπιστολήν.

Δὲν γνωρίζω λεπτομερῶς τοὺς *δρους* καὶ τὰς *ὑποχρεώσεις*, ὡς ἀναγράφει ἡ *διαθήκη* τοῦ *ἀειμνήστου* *Ἰωάν. Δομπόλη* πρὸς ἰδρῦσιν *Καποδιστριακοῦ Πανεπιστημίου*. Ἰδοὺ δὲ ἡ *περὶ* τούτου *γνώμη* μου, ἦν *ζητεῖτε*.

Κατ' ἑμὲ ἀνάγκην ἰδρύσεως δευτέρου Πανεπιστημίου, τὸ γε νῦν ἔχον, δὲν ἔχομεν. Ἀντὶ δὲ τοιοῦτου φρονῶ, ἂν ἡ διαθήκη ἐπιτρέπη, ὅτι καταλληλότερον θὰ ἦτο νὰ δοθῇ τὸ ἐν λόγῳ κληροδότημα πρὸς ἐπίρρωσιν τοῦ ὑπάρχοντος Ἐθν. Πανεπιστημίου, τὸ ὁποῖον μεθ' ἑλίας τὰς ἀσθηρὰς κρίσεις καὶ ἐπικρίσεις τῶν παρ' ἡμῖν, ἐν ἀντιπαράβολῃ πάντοτε πρὸς τὰ τῆς Ἐσπερίας τοιαῦτα, ἐκπληροῖ ἀριστα τὸν προορισμὸν του.

Ὡς γνωρίζετε, ζῶμεν εἰς τὸν αἰῶνα τῆς προόδου, τῶν ἀνακαλύψεων καὶ τῆς γιγαντιαίας προόδου τῶν Ἐπιστημῶν, ὡς ἐκ τῶν ὁποίων μεγάλαι ἀπαιτοῦνται δαπάναι πρὸς ἐφαρμογὴν

καὶ τούτων παρ' ἡμῖν, πρὸς πρακτικότεραν μόρφωσιν τῶν ἐξερχομένων τοῦ Ἀνωτάτου ἑκπαιδευτηρίου; καὶ τελειότεραν ἐκπλήρωσιν τῆς ἐθνικῆς ἀποστολῆς τούτου. Ἐκάστη τῶν Σχολῶν ὑπέδειξε καὶ ὑποδεικνύει ἐκάστοτε, ὅπου δεῖ, τὰ δεόμενα γενέσθαι ἀναλόγως τῶν συγχρόνων προόδων τῶν Ἐπιστημῶν, ἀκριβῶς δὲ τὸ τοιοῦτο ἀπαιτεῖ δαπάνας καὶ μάλιστα μεγάλας, καὶ διὰ τοῦτο λίαν ἐπικαίρως θὰ ἔλθῃ ἀρωγὸν τὸ ἐν λόγῳ κληροδότημα.

Ἐὰν δ' ὅμως τὸ τοιοῦτο ἀδύνατον, τότε ἀντὶ δευτέρου Πανεπιστημίου προτιμότερα ἀσφυκτικῶς ἢ ἰδρυοῖς Ἀνωτάτης Πρακτικῆς Βιομηχανικῆς Σχολῆς, ἢς στεροῦμεθα.

*A cette heure où le Soir tombe du ciel et plane
Et frémit doucement dans l'ombre du platane*

De roses enroulé,

*Pendant que je songeais, l'esprit plein d'amertume,
Des bords où le Céphisse, en se brisant, écume,
Sophocle m'a parlé!*

JEAN MORÉAS

Οἱ στίχοι αὐτοὶ ἐμπνευσθέντες ἀπὸ μίαν ἐπίσκεψιν εἰς τὸν Κολωνόν, τὴν πρώτην φοράν ποῦ ὁ ποιητὴς μετὰ πολυχρόνιον ἀπουσίαν του ἐπέστρεψεν εἰς τὰς Ἀθήνας, ἀποτελοῦν οὕτως εἰσὴν τὸν ἐπιγραμματικὸν πρόλογον τοῦ Ἀϊάντος. Δημοσιεύονται τὸ πρῶτον ἤδη, παραχωρούμενοι ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ εὐμενῶς εἰς τὰ «Παναθηναῖα».

Σ. Τ. Δ.

Ο ΜΙΚΡΟΣ ΤΟΜΠΡΑΧ

«**Η** κεφαλή τοῦ κατηγορουμένου δὲν ὑπερέβαινε τὴν ὀριζοντίαν ράβδον τὴν χωρίζουσαν αὐτὸν ἀπὸ τῶν δικαστῶν του», ὡς συνήθως λέγουν τ' ἀγγλικά φύλλα. Ἡ δίκη του ἐν τούτοις δὲν εἶχε τὴν τιμὴν νὰ φιλοξενηθῇ ἀπὸ τὸν τύπον, διὰ τὸν ἀπλούστατον λόγον ὅτι κανεὶς δὲν ἔδιδεν οὔτε λεπτὸν διὰ τὴν ζωὴν ἢ διὰ τὸν θάνατον τοῦ Μικροῦ Τόμπραχ. Οἱ δικασταὶ μὲ τὴν ἐρυσθρὰν τήβεννον, ἐπὶ ἐν δλόκληρον ἀπύγευμα ἀφορήτου καύσωνος, τὸν καταβασάνισαν μὲ τὰς ἐρωτήσεις των, καὶ αὐτὸς

εἰς κάθε ἐρώτησιν ἢ ὁποία τοῦ ὑπεβάλλετο, ἀπήντα μὲ ἓνα ἰνδικὸν χαϊρετισμὸν καὶ μὲ ἓνα στεναγμὸν. Κατὰ τὸ περιεχόμενον τῆς ἀποφάσεως αἱ ἀποδείξεις δὲν ἦσαν ἐπαρκεῖς καὶ τὸ δικαστήριον ὑπῆρξεν ἀθωωτικόν. Βεβαίως τὸ πτώμα τῆς ἀδελφῆς τοῦ μικροῦ Τόμπραχ ἀνευρέθη μέσα εἰς τὸ φρέαρ, καὶ ὁ Μικρὸς Τόμπραχ ἦτο τὴν ὥραν ἐκείνην τὸ μόνον ἀνθρώπινον ὄν, τὸ ὁποῖον ἦτο παρὸν, ἀλλὰ ἡ μικρὰ κόρη ἐνδεχόμενον νὰ ἔπεσεν εἰς τὸ φρέαρ τυχαίως. Κατ' ἀκολουθίαν, ὁ Μικρὸς Τόμπραχ

ΝΟΡΒΗΓΙΚΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ

ΟΙ ΕΧΘΡΟΙ

Γνώρισα κάποιες ἀκοίμητες ψυχές, ποῦ οἱ λογισμοὶ τους ἀπομένουν πάντα ἀνάμεσα στοὺς ζωντανούς.

Σ' ἓνα χωριὸ τοῦ Νορδφιορδ δύο ἄνθρωποι μισοῦσαν ὁ ἓνας τὸν ἄλλον, μ' ἓνα βαθύτατο μῖσος.

Γιατὶ τὰ πλούτη τους ἦσαν ἴσια, κ' ἀπὸ τὰ παιδιὰτικὰ τους χρόνια ἦσαν πάντα ἐχθροὶ.

Ἡ ταραχὴ τῶν καυγάδων τους ἔκανε λυπητερὰς τῆς νύχτες.

Τυλιγμένος μὲ τὰ πέπλα τοῦ δειλινοῦ ὁ Χάρος κατέβηκε στὸ χωριὸ:

Φανερώθηκε στὸν ἓνα ἀπὸ τοὺς δυὸ καὶ τὸν πῆρε μαζί του στὸν χιονισμένον δρόμον, ποῦ ποτὲ του δὲν βλέπει τὸν Ἀπρίλη.

Ὁ ἄλλος, ποῦ ἔμεινε, ἀπ' τὴν χαρὰ του τῶφριξε στὸ φαγοπότι.

Καὶ ἦρθε ἡ ἀγῆ καὶ τὸν βρῆκε μεθυσμένον. Κρατοῦσε τὴν εὐτυχία μέσα στὴ φύχτα του.

Ὅλος ὁ κόσμος ἦτανε τώρα δικός του, τὰ πλούτη του γινήκανε τόσα κ' ἄλλα τόσα, ἀγάπησε κ' ἀγαπήθηκε.

Ἡ κόρη ποῦ ἀγάπησε, ἡ κόρη ποῦ τὸν ἀγάπησε, ἦτανε πιὸ διάφανη ἀπ' τῆς ἀνοιξιᾶτικης πηγῆς.

Μέσα στὰ μάτια τῆς ἔβλεπες τῆς μενεξεδένιες σκιές, ποῦ στολιζόν τὰ βουνήσια ἀγριολούλουδα.

Ἦτανε ἡ πρώτη τῆς καρθενικῆς ἀγάπης.

Ἡ φωτεινὴ ἀγῆ τοῦ γάμου ζύγωνε ὥρα τὴν ὥρα.

Μὰ ὁ Πεδαιμένος παραφύλαγε, ἀμίλητος, τὴν χαρὰ τοῦ ἐχθροῦ του.

Τὴν παραφύλαγε μέσα στὴ σγαλιὰ τῶν δρόμων.

Δὲν εἶχε μυρισθεῖ ἀκόμα τὰ κρῖνα τῶν τάφων, ποῦ ἡ μυρωδιά τους χαρίζει τὴν λησμονησιά:

Καὶ γι' αὐτὸ λαγοκοιμώτανε, μέσα στὴν παρήγορη χλιαρότητα τῆς γῆς.

Κι' ἀπὸ τὰ βάρη τῆς αἰώνιας μοναξιάς ἔγνεψε στὸν ἐχθρό του.

Στὸ γνέψιμο τοῦ πεδαμένου ὁ ζωντανὸς πάγωσε, σὰν τὸ χιόνι.

Γνώρισα κάποιες ἀκοίμητες ψυχές, ποῦ οἱ λογισμοὶ τους μένουν πάντα ἀνάμεσα σ' ἐκείνους ποῦ ἐχθρεύθηκαν κ' ἀνάμεσα σ' ἐκείνους π' ἀγάπησαν στὴ ζωὴ τους.

Κι' ὁ ζωντανὸς ἔπεσε ἀρρωστος στὸ στρώμα καὶ κανένας δὲν κατάλαβε τὴν ἀρρώστειά του.

Καὶ χωρὶς κανένας νὰ καταλάβῃ τὸ πῶς καὶ τὸ γιατί, τραβῆξε κατὰ τὸν χιονισμένον δρόμον, ποῦ ποτὲ του δὲν εἶδε τὸν Ἀπρίλη.

Γιατὶ ἀπ' τὰ βάρη τῆς αἰώνιας μοναξιάς ὁ Πεδαιμένος τοῦ εἶχε γνέψει μυστικά, ὁ Πεδαιμένος εἶχε φωνάζει τὸνομά του.

Γνώρισα κάποιες ἀκοίμητες ψυχές, ποῦ οἱ λογισμοὶ τους ἀπομένουν πάντα ἀνάμεσα στοὺς ζωντανούς.

[Μετὰφρασις]

ΠΑΥΛΟΣ ΝΙΡΒΑΝΑΣ

ήθωώθη και παρεκλήθη να υπάγγη δτου ήθελε. 'Αλλ' αυτό ήτο χάρις πολύ δλιγώτερον γενναία παρ' όσον φαίνεται εκ πρώτης όψεως, — διότι δέν είχε πουνθενά να υπάγγη, τίποτε να βάλη εις τό στόμα του και τίποτε επίσης να βάλη επάνω του.

Κατέβηκε με τά μικρά του ποδαράκια εις τό προαύλιον του δικαστηρίου, και εκάθησεν εις τό χείλος του φρεάτος, εκεί δε έσκέπτετο ότι μία άποτυχεύσα βουτιά, εις τό μαύρο νερό που έγυάλιζε σ' τό βάθος, θα τον έστελνε σ' ένα άλλο ταξείδι, — από τά άθελα αυτό, — στή Μαύρα Νερά τά πολλά¹.

Κάποιος ύπηρέτης έρριψε επάνω εις τά πλινθία του προαυλιου ένα τορβάν κενόν, και ό Μικρός Τόμπραχ ό όποιος έπεινούσε, ηροχισε να μαζεύη από τας πτυχάς του τ' όλιγο βλαμμένο κριθάρι που είχε άφίσει τό όλογο.

— 'Α! κλέφταρε! — και μόλις τόρα δά την έγλύτωσες από τό δικαστήριον. Για έλα εδώ!

Και ώδήγησε τον Μικρόν Τόμπραχ από τό αυτί εις ένα ύψηλόν και παχύν Αγγλον. ό όποιος ήκουσε τό ιστορικόν της κλοπής.

— 'Α! ειπεν ό 'Αγγλος τρίς κατ' επανάληψιν (με την διαφοράν ότι μετεχειρίσθη μίαν λέξιν πολύ πλέον δριμεϊαν). Βάλτε τον στο δίχτυ και να τον πάρωμε μαζί στο σπίτι.

Ότως ό Μικρός Τόμπραχ έρρίφθη εις τό δίχτυον του μικρού άμαξιού και, χωρίς ν' άμφιβάλλη καθόλου ότι θα τον έσφαζαν και θα τον άλάτιζαν ώσάν τα γουρουνάκια, μετεφέρθη εις τό σπίτι του 'Αγγλου.

'Α! ειπεν ό 'Αγγλος, όπως και την πρώτην φοράν, άκουσ εκεί κριθάρι βλαμμένο! Δόστε του να φάη, του άλιθέρου, και έγώ θα σου τον κάνω έναν σιαυλίτη πρώτης! 'Ακουσ εκεί! Κριθάρι βλαμμένο!

— Τώρα για πές μας τά δικά σου, ειπεν ό πρώτος ύπηρέτης εις τον Μικρόν Τόμπραχ, άφου αυτός έτελείωσε τό φαγητόν του, την ώρα που οι ύπηρέται άνεπαύοντο εις τό ίδιαιτερον διαμέρισμά των, πίσω από τό σπίτι. Δέν εισαι ύπηρέτης παρά μόνον για να τρώς άκόμη. Πώς έδικάσθηκες, και γιατί; Πές μας, διαβόλου γέννα!

— Δέν μάς έφτανε τό ψωμί, ειπε ό Μικρός

¹ Μαύρα Νερά (Καλα-πάνι ειπε ή θάλασσα. Η άποικονία τιμωρείται από τον άγγλικόν νόμον, και οι 'Ινδοί κατάδικοι μεταφέρονται εις τας Νήσους 'Ανδαμάνας.

Τόμπραχ με σοβαρότητα και ήσυχίαν. 'Εδώ ειπε καλά.

— Πές τα ίσια και ξάστερα, ειπε ό πρώτος ύπηρέτης, και μη πολεμάς να ξεφύγης, γιατί θα σε βάλω να πασιτρέψης τον σιαύλο του ντοριού άλλογου που ειπε βυρβάτο και λαγκάνει άσάν καμήλα.

— 'Ημαστε τέλος, ξερετε, από εκείνους που βγάξουν λάδι, ειπε ό Μικρός Τόμπραχ, ανακαλεύων την σκόνην με τά δάκτυλα των ποδιών του. 'Ημαστε λαδάδες... ό πατέρας μου, ή μάνα μου, τ' άδέρφι μου (ήτανε τέσσερα χροόνια μεγαλειτερο από έμένα) έγώ, και ή άδερφή μου.

— Αυτή που την ήβρανε πνιγμένη μεσ' τό πηγάδι; ήρώτησε ένας που ειχε μάλει δια την δίκην.

Αυτήν δά, απήντησε σοβαρά ό Τόμπραχ. Αυτήν που την ήβρανε πνιγμένη μεσ' τό πηγάδι. Κάποτε, — μα τότε δέν θυμάμαι πειά, — έκανε ό Θεός κ' έπεσε θανατικό στο χωριό που ειχαμε τό ληοτριβειό μας, και την άδερφή μου την ήβρε πρώτη τό κακό κ' έχασε τό φώς της, γιατί ήταν ή μάτα, — ή βλογιά. 'Επειτα ό πατέρας και ή μάνα πεθάνονε από την ίδια την άρρώστεια κ' έτσι έμείναμε μοναχά, — τ' άδέρφι μου που ήταν δώδεκα χρονών, έγώ που ήμουνα όκτω και ή άδερφή μου που ήτανε στραβή. Είχαμε ως τόσο άκόμα τό βώδι και τό ληοτριβειό κ' επαιδενόμαστε να βγάξωμε λάδι καθώς πρώτα. Μα ό Σαρτζάν Ντάς, ό έμπορος, μάς γελοϊσε, και δέν ειχαμε πάντα παρά ένα βώδι μονάχα, κ' αυτό κακοκέφαλο. 'Εβάλαμε λουλούδια κίτρινα για τους θεούς γύρω από τον λαϊμό του βωδιού καθώς και στο μεγάλο δοκάρι του ληοτριβειού, που βγαίνει δεξω από την σκεπή' μα τίποτε δέν ώφέλησε, και ό Σαρτζάν Ντάς ήτανε πάντα κακόψυχος.

— Μπάρι-μπάρι, επιδύρισαν αι γυναίκες των ύπηρετών, να γελάη έτσι ένα παιδί. 'Αλλά τό ξερομε δλαις μας τί σου ειπε ό μπουννια!¹

— Τό ληοτριβειό ήτανε παληό, — κ' έμεις δέν ήμαστε χεροδύναμοι — τ' άδέρφι μου κ' έγώ και δέν μπορούσαμε να στερεόνωμε γερά τό μεγάλο δοκάρι στην τρύπα της μηλόπετρας.

— 'Αλήθεια, ειπεν ή γυναίκα του πρώτου ύπηρέτου, γυναίκα γεμάτη από στολίδια, και ήλθε πλησιέστερα. Χρειάζεται άνδρας γερός γι' αυτή τη δουλειά. Σάν ήμουνα κόρη στο σπίτι του πατέρα...

¹ 'Εμπορος.

— Σώπαινε τώρα, γυναίκα, ειπεν ό πρώτος ύπηρέτης. Λέγε εσύ, παιδί.

— Δέν πειράζει, ειπε ό Μικρός Τόμπραχ. Τό μεγάλο δοκάρι έχάλασε εξαφνα την σκεπή, δέν θυμάμαι πειά τότε, και μαζί με την σκεπή έπεσε ένα μέρος του πσινοϋ τοίχου, κ' όλα αυτά μαζί έκοπομέσιασαν τό βώδι. 'Ετσι δέν ειχαμε πειά ούτε σπιτι, ούτε ληοτριβειό, ούτε βώδι — τ' άδέρφι μου, έγώ και ή άδερφή μου που ήταν στραβή. 'Εφύγαμε από εκεί κλαιοντας και κρατώντας ό ένας τό χέρι του άλλου και ειχαμε όλα όλα επτά άννας στην τσέπη. Και ήταν λιμός και λιμός στον τόπο! Δέν θυμάμαι πειά πώς τον έλέγανε τον τόπο! Τότε που λέτε, εκεί που έκοιμόμαστε την νύκτα, τό άδέρφι μου τό μεγάλο έπήρε τά πέντε άννας που μάς άπέμεναν και έδώθε πάνε οι άλλοι. Ούτε ξερω τί άπόγινε. Στ' άνάθεμα να πάη. Μα έγώ και ή άδερφή μου ξεητιανεύαμε για τό ψωμί στα χωριά, και ψωμί δέν ήταν για να μάς δώσουν! Παρά όλοι τους μάς έλεγαν « Πηγαίνετε να βρήτε τους 'Εγγλέζους και θα σας δώσουν ». Δέν ήξερα τί ειπε οι 'Εγγλέζοι αλλά μάς λέγαν πώς ειπε άνθρωποι άσπροι και πώς κάθονται σε σιγναίς. 'Ετραβήξα για πάρα πέρα αλλά δέν ξερω να πώ που επήγα, και δέν ειχαμε πειά να φάμε, ούτε έγώ ούτε ή άδερφή μου. 'Ενα βράδυ, εκεί που αυτή εκλαιγε κ' έζητούσε να φάη, εφθάσαμε κοντά σ' ένα

πηγάδι και της ειπα να καθήση στο πλάι, και την έσπρωξα κ' έπεσε μέσα, γιατί, δέν λέω ψέματα, ήτανε στραβή' και ειπε πειό καλά να πεθάνη κανεις έτσι παρά από πείνα.

— 'Αι, αι! εφώναξαν όλοι μαζί αι γυναίκες των ύπηρετών' την έσπρωξε κ' έπεσε μέσα, γιατί ειπε πειό καλά να πεθάνη κανεις έτσι παρά από πείνα.

— Θα έπεφτα κ' έγώ, αλλά δέν επνίγηκε άμέσως και με εφώναζε από μέσα από τό πηγάδι και έτσι εφοβήθηκα και τώβαλα στα πόδια. Τότε κάποιος μου παρουσιάσθηκε εκεί και έλεγε πώς έγώ την επνιξα και πώς έμόλεψα τό πηγάδι, και μ' έφεραν σ' έναν άσπρο 'Εγγλέζο που ήταν τρόμος να τον βλέπη κανεις και που έζούσε σε μιá σιγνή, και αυτός με έστειλε εδώ. Μα δέν ήταν μάρτυρες και ειπε πειό καλά να πεθάνη έτσι παρά από πείνα. Κι' άπ' τ' άλλο μέρος ήτανε στραβή και ήταν και τόσω δά παιδί.

— Τόσω δά παιδί, επανέλαβεν ως ήχώ ή σύζυγος του πρώτου ύπηρέτου. Μα τί εισαι συ που εισαι άδύνατο ώσάν, όρνίθι και όχι πειό ψηλός από πουλάρι μιας ήμέρας, εσύ τί εισαι;

— 'Εγώ που ήμουνα πεινασμένος, τώρα ειμαι χορτάτος, ειπε ό Μικρός Τόμπραχ και ξεηπλώθη επάνω εις την σκόνην. Και θάθελα να κοιμηθώ.

'Η σύζυγος του ύπηρέτου απλωσε ένα άπλάδι επάνω του, ενώ ό Μικρός Τόμπραχ έκοιμάτο τον ύπνον του δικαίου.

(Μεταφρασις X Θ. Δ. RUDYARD KIPLING)

ΤΟ ΕΝΣΤΙΚΤΟΝ ΤΟΥ ΘΑΝΑΤΟΥ *

Τρόντι, μόνον τό φυσικόν τέλος, τό επερχόμενον μετά την εμφάνισιν του ενστικτου του θανάτου, δύναται να θεωρηθῆ ως ό άπώτατος σκοπός της ανθρωπίνης ύπαρξεως. 'Αλλά, πρό του τελευταίου τούτου σταθμού, έχει τις να διανύση όλόκληρον ζώην ομαλήν, — ζώην, ή όποία οφείλει ναπολαύη εξισου τό αίσθημα της ικανοποιήσεως. 'Η γνώσις του άλλου σκοπού της ζωής διευκολύνει πολύ την λύσιν του προβλήματος και μάς δεικνύει τί πρέπει να κάμνωμεν καθ' όλην την διάρκειαν του βίου μας. 'Η επιστήμη μάς έδίδαξεν εσχάτως, ότι ό άνθρωπος, καταγόμενος από τά ζωα, έχει εις τον οργανισμόν του προτερήματα αλλά και

ελαττώματα, και ότι μόνον τά δεύτερα ταύτα καθιστώσι την ύπαρξιν του τόσον δυστηχή. 'Επειδή όμως ή ανθρωπίνη φύσις δέν ειπε στάσιμος και άμετάβλητος, δύναται να τροποποιηθῆ επ' αγαθῶ της ανθρωπότητος.

'Αρα ή 'Ηθική πρέπει να βασισθῆ όχι επί της ελαττωματικής ανθρωπίνης φύσεως, όποία ειπε σήμεραν, άλλ' επί της τελείας, επί της ιδεώδους, όποία θα ειπε εις τό μέλλον. Πρό παντός, πρέπει ναποπειραθώμεν ναποκαταστήσωμεν την κανονικήν εξέλιξιν της ανθρωπίνης ζωής, τουτέστι να μεταβάλωμεν τας δυσαρμονίας της εις άρμονίας. 'Επειδή μόνη ή 'Επιστήμη ειπε ικανή να εκτελέση τοιοϋτον έργον, ή ανθρωπότης οφείλει να τη παράσχη όλα τά μέσα και δλας τας εύκολίας. 'Εν τούτοις, και

* 'Ιδε « Παναθήναια » σελ. 11.

Ο ΣΟΥΗΔΟΣ ΣΥΓΓΡΑΦΕΥΣ ΠΑΥΛΟΣ ΒΙΕΡΕ

ΕΡΓΟΝ ΚΑΡΑ ΜΙΛΛΕ

εις τὰς πλέον πολιτισμένας χώρας, ἡ Ἐπιστήμη εὐρίσκειται ἀκόμη μακρὰν πολὺ τοῦ ἰδεώδους τούτου. Εἰς κάθε της βῆμα συναντᾷ ἐμπόδια πολυάριθμα, τὰ ὁποῖα ἀνακόπτουν τὴν πρόοδόν της σημαντικῶς.

Ἡ ἐν λόγῳ βελτίωσις τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ἀπαιτεῖ προπαντὸς τὴν βαθειάν αὐτῆς γνώσιν. Πῶς εἰμποροῦμεν νὰ ἐπιχειρήσωμεν τὴν μετατροπὴν τοῦ σημερινοῦ γήρατος, παθολογικοῦ εἰς τὸν ὑπέρτατον βαθμὸν, εἰς γῆρας φυσιολογικὸν καὶ ὁμαλόν, ἂν δὲν γνωρίσωμεν, ἂν δὲν σπουδάσωμεν ἀρκούντως τὸν ἐσωτερικόν του μηχανισμόν; Ἄλλ' ἔνεκα τῶν βαθέως ριζωμένων προλήψεων, δυσκολώτατον εἶνε νὰ προμηθευθῇ κανεὶς ὄργανα γερόντων νεκρῶν. Αἱ νεκροψίαι προσκρούουν κατὰ δυσχερειῶν σχεδὸν ἀνυπερβλήτων. Κατὰ τὸν γαλλικὸν νόμον, «νεκροψία δὲν δύναται νὰ γίνῃ εἰμὴ 24 ὥρας μετὰ τὸν θάνατον». Καὶ τοῦτο, μόνον ἐν ἡ περιπτώσει ὁ νεκρὸς δὲν ἤθελε ζητηθῆ «ὐπὸ

τῶν ἀνιόντων ἢ κατιόντων συγγενῶν κατ' εὐθειαν γραμμὴν, ἀρρένων ἢ θηλέων, συζύγου, ἀδελφῶν, θείων, ἀνεψιῶν». Ἐννοεῖται ἐκ τούτου ὁποῖα δυσχέρειαι παρουσιάζονται εἰς τὸν θέλοντα νὰ σπουδάσῃ τὸν γεροντικὸν ἐκφυλισμὸν τοῦ ἀνθρώπου, καὶ νὰ ζητήσῃ τὰ μέσα τῆς θεραπείας του, κυρίως δι' ὄρων παρασκευαζομένων ἐξ ἀνθρωπίνων σπλάγγων. Καὶ ὅλαι αὗται αἱ δυσχέρειαι πηγάζουν ἐκ τῆς προλήψεως, ὅτι ὑπάρχει ζωὴ μετὰ θάνατον καὶ ἀνάστασις σωματικὴ!

Ἄπαξ παρεδέχθη ὁ πολιτισμένος ἄνθρωπος, ὅτι οὔτε αἱ θρησκείαι, οὔτε τὰ φιλοσοφικὰ συστήματα εἰμποροῦν νὰ λύσουν τὰ προβλήματα τῆς ἀνθρωπίνης εὐτυχίας καὶ τοῦ θανάτου, ἀλλ' ὅτι μόνη ἡ θετικὴ Ἐπιστήμη εἶνε ἱκανὴ νὰ ἐπιτελέσῃ τὸ ἔργον τοῦτο, — ὀφείλει νὰ ἀρῇ τὰ προσκόμματα, τὰ παρεμποδίζοντα τὰς προόδους της. Ἡ ἐξάλειψις τῶν δυσαρμονιῶν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως διὰ μεθόδων ἐπιστημονι-

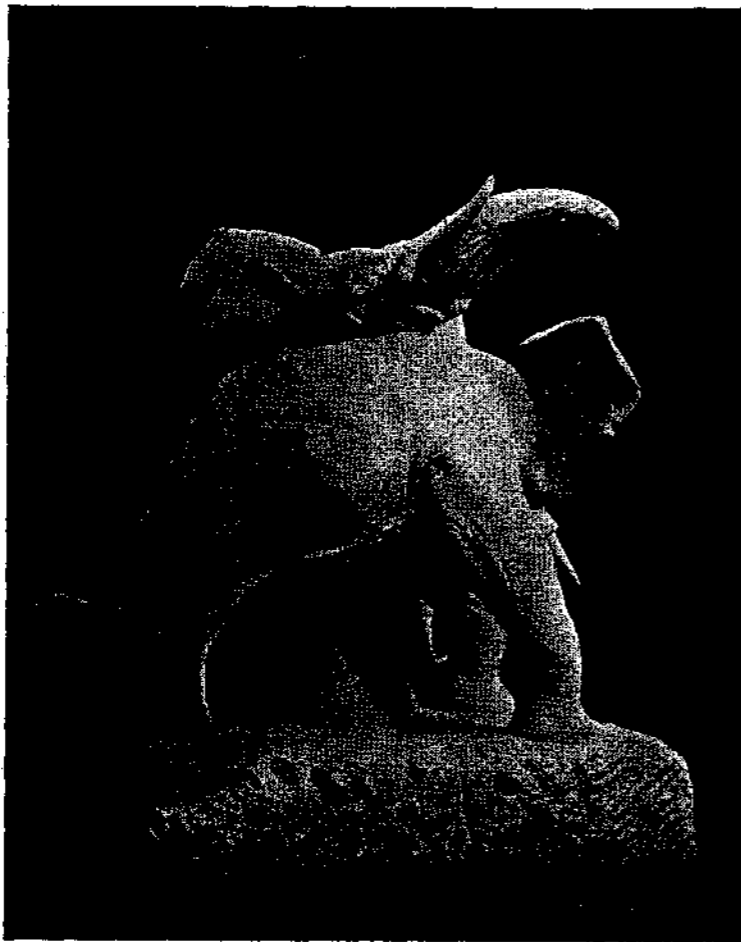
κῶν φαίνεται δυνατὴ, διότι ἄλλοτε τὸ γῆρας τῶν ἀνθρώπων ἦτο φυσιολογικώτερον, ἢ ζωὴ μακροτέρα καὶ ὁ θάνατος φυσικώτερος ἀπὸ σήμερον. Παράδειγμα οἱ πατριάρχαι τῆς Ἁγίας Γραφῆς, τῶν ὁποίων τόσον ἥρεμος καὶ γλυκὺς ζωγραφίζεται ὁ θάνατος, ὁ ἐν ἐσχάτῳ γήρατι, καὶ προφανῶς μετὰ τὴν γένεσιν τοῦ οἰκείου ἐνστικτοῦ ἐπερχόμενος.

Ἡ σπουδὴ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ὄχι μόνον μᾶς ἐπιτρέπει νὰ γνωρίσωμεν τὸν ἀληθῆ σκοπὸν τῆς ὑπάρξεώς μας, ἀλλὰ συγχρόνως μᾶς διαφωτίζει περὶ τῆς σημασίας τοῦ ἀληθοῦς πολιτισμοῦ καὶ τῆς ἀληθοῦς προόδου. Γνωρίζομεν ὅτι οἱ φιλόσοφοι παραδέχονται γενικῶς τὰς τῆς ἀνθρωπότητος πρὸς τὸν πολιτισμὸν καὶ τὴν πρόοδον. Ἄλλὰ ἵ ἐννοοῦν μὲ τὰς δύο ταύτας λέξεις; Ἐπεχείρησαν νὰ τὰς ὁρίσουν ὅσῳ τὸ δυνατόν σαφέστερα, ὁ δὲ ὑπατος τῶν συγχρόνων φιλοσόφων, ὁ Ἐρβέρτος Σπένσερ, ἀφιέρωσεν εἰς αὐτὰς ὀλόκληρον μελέτην. Ἐσπούδασε τὰ φαινόμενα, τὰ ὁποῖα θεωρεῖ ὡς προοδευτικὰ εἰς τὴν ἀνόργανον κατ' ἀρχὰς φύσιν, ἔπειτα εἰς τὸν κόσμον τῶν ἐνοργάνων, καὶ τέλος εἰς τὸ ἀνθρώπινον γένος. Ὡς προοδευτικὰς μεταβολὰς δὲν θεωρεῖ παρὰ μόνον ἐκείνας, αἱ ὁποῖαι «ἀμέσως ἢ ἐμμέσως συμβάλλουν εἰς τὴν αὔξησιν τῆς ἀνθρωπίνης εὐδαιμονίας, καὶ ἔνεκα τούτου ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον δύναται τις νὰ τὰς θεωρῇ προοδευτικὰς». Διὰ νὰ καθορίσῃ τὰ φαινόμενα τὰ συνιστῶντα τὴν πρόοδον, ὁ Σπένσερ θεωρεῖ ἀναγκαῖον νὰ τὰ παρακολουθῆσῃ ἐκ παραλλήλου, ἀφ' ἑνὸς τὰ εἰς τὴν ἀνθρωπότητα ἐκδηλούμενα, ἀφ' ἑτέρου τὰ εἰς τὸν ἄλλον, τὸν ἐκτὸς τοῦ ἀνθρώπου κόσμον. Παντοῦ, κατ' αὐτόν, ἡ πρόοδος συντελεῖται διὰ τῆς μετατροπῆς φαινομένων ἀπλουστερῶν εἰς φαινόμενα συνθετώτερα· παρατηρεῖται μὲ ἄλλους λόγους σταθερὰ τις διαφορά, εἴτε εἰς τὴν ἐξέλιξιν τοῦ πλανητικοῦ συστήματος, εἴτε εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἐμβρύου, εἴτε εἰς τὴν προαγωγὴν τῶν ὁμάδων ἢ κοινωνιῶν. Ὁ Σπένσερ ταυτίζει τὴν πρόοδον μὲ τὴν ἐξέλιξιν, ἢ ὁποῖα κατ' αὐτόν εἶνε «ὀλοκλήρωσις ὕλης συνοδευομένη ἀπὸ δαπάνην κινήσεως, κατὰ τὴν ὁποῖαν ἢ μὲν ὕλη μεταβαίνει ἀπὸ ὁμογένειαν ἀόριστον, ἀσαφῆ, εἰς ἑτερογένειαν σαφῆ καὶ ὁρισμένην, ἢ δὲ κίνησις ὑφίσταται μεταβολὴν ἀνάλογον». Ὁ ὁρισμὸς οὗτος ἀξιοῖ νὰ περιλάβῃ πάρα πολλὰ φαινόμενα, τοῦτο δὲ τὸν καθιστᾷ κάπως ἀνακριβῆ, προπάντων ὅταν τὸν ἐφαρμόζῃ κανεὶς εἰς τὰνθρώπινα. Μόνη ἢ διαφόρησις δὲν ἀποτελεῖ ὀλόκληρον τὴν πρόο-

δον. Ὅθεν πρέπει νὰ ἐξετάσωμεν ἕως ποῦ σταματᾷ τὸ κῆρος τοῦ ὁρισμοῦ, καὶ πῶς πρέπει νὰ τροποποιῆται εἰς ἐκάστην συγκεκριμένην περίπτωσιν.

Ἡ ἐφαρμογὴ τῆς θεωρίας ταύτης περὶ ἐξελίξεως καὶ προόδου, ἀγεί τὸν Σπένσερ εἰς τὸ νὰ ὀρίσῃ τὴν Ἠθικὴν ὡς τάσιν πρὸς βίον ὅσῳ τὸ δυνατόν τελειότερον καὶ μακρότερον. Κατ' αὐτόν «τέλειος» εἶνε συνώνυμον τοῦ «πολύπλοκος», ὡς δύναται τις νὰ πεισθῇ, παρακολουθῶν τὸν συλλογισμόν του. Ὁ πολιτισμὸς εἶνε ἐπιτέλεσις προόδου ἐν σχέσει πρὸς τὸν πρωτογενῆ βίον. «Ἡ τροφή χρησιμοποιεῖται ὑπὸ τοῦ πολιτισμένου ἀνθρώπου κατὰ τρόπον κανονικώτερον, ἀναλόγως τῆς ἐμφάνσεως καὶ τοῦ βαθμοῦ τῆς ὀρέξεως» εἶνε κατὰ πολὺ ἀνωτέρα ὡς ποιότης· εἶνε ἀπληλαγμένα πάσης ἀκαθαρσίας· εἶνε κατὰ πολὺ ποικιλωτέρα· παρασκευάζεται καλλίτερα». Ἡ αὕτη διαφόρησις παρατηρεῖται εἰς τὰ τῆς ἐνδομασίας, τῆς κατοικίας, κτλ. Πᾶσα πρόοδος, κατὰ τὸν Ἐρβέρτον Σπένσερ, πρέπει νὰ ἐξυψηρετῇ τὴν ἀληθῆ εὐτυχίαν, νὰ χρησιμεύῃ δηλαδὴ εἰς τὴν τελειοποίησιν καὶ τὴν παράτασιν τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς.

Ἄλλ' εἶνε εὐκόλον νὰ βεβαιωθῇ κανεὶς, ὅτι ἡ θεωρία αὕτη περὶ τῆς προόδου εἶνε ἀνακριβῆς, ὅπως καὶ ὁ ὁρισμὸς τοῦ σκοποῦ τῆς ὑπάρξεως. Ἄν τὸ πολύπλοκον τῶν βιωτικῶν ὄρων ὡς ἐκδηλοῦται παρὰ τοῖς πολιτισμένοις λαοῖς, εἶνε τῶντι ὁ καλλίτερος τρόπος διὰ νὰ φθάσωμεν εἰς τὴν εὐτυχίαν, δὲν ὑπάρχει τότε λόγος νὰ σταματήσωμεν εἰς τὴν ὁδὸν αὕτην. Ἄν ἀπεναντίας ἀληθῆς πρόοδος εἶνε μότῃ ἢ ἐξάλειψις τῶν δυσαρμονιῶν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως καὶ ἡ ἀποκατάστασις γήρατος φυσιολογικοῦ, καταλήγοντος εἰς θάνατον φυσικόν, οἱ ὄροι μεταβάλλονται κ' ἐκκρινίζονται ἀμέσως. Τὸ ὑπερβολικῶς σύνθετον τοῦ βίου τῶν νεωτέρων πολιτισμένων λαῶν εἶνε δείγμα προόδου διὰ τὸν Σπένσερ, ἀλλ' ὄχι καὶ διὰ τὸν Μετονικῶφ. Ὁ Ἄγγλος φιλόσοφος ὁμιλεῖ περὶ τροφῆς, περὶ τῆς ποικιλίας της καὶ τῆς τεχνικῆς παρασκευῆς της. Ἀναντίρρητον ὅμως, ὅτι ἡ πολυπλοκότης εἶνε βλαβερὰ διὰ τὸ φυσιολογικὸν γῆρας, καὶ ὅτι ἡ ἀπλουστερὰ τροφή τῶν ὀλιγώτερον πολιτισμένων λαῶν εἶνε προτιμωτέρα. Τὰ περισσότερα τῶντι τῶν περιτέχνων φαγητῶν, τὰ ὁποῖα μεταχειρίζονται εἰς τὰ μέγαλα, εἰς τὰ ξενοδοχεῖα καὶ εἰς τὰ πλουσιώτερα ἐστιατόρια, ἐρεθίζουν λιαν δυσαρέστως τὰ πεπτικά ὄργανα. Ἄρα ἡ ἀληθῆς πρόοδος, ὡς πρὸς τὴν τροφήν, συνίσταται εἰς τὸ νὰ καταργήσωμεν τὴν σύγχρονον

ΕΒΕΦΑΝΤΕΣ ΠΑΙΖΟΝΤΕΣ

ΕΡΓΟΝ ΚΑΡΑ ΜΙΛΛΕ

μαγειρικήν και να επιστρέψωμεν εις την άπλην δίαιταν τών προγόνων μας. Ἡ ἀληθής Ὑγιεινή, ἡ ὁποία εὐρίσκεται εις πλήρη ἀσυμφωνίαν μετὰ τὴν πολυπλοκὸν μαγειρικήν, δὲν ἐπιδοκιμάζει περισσότερον τὴν «διαφορῆσιν», τῆς ὁποίας τόση γίνεται κατάχρησις, ὅσον ἀφορᾷ τὰ τῆς ἐνδυμασίας καὶ τῆς κατοικίας. Ἡ πρόδοδος ἀρα συνίσταται εις τὴν ὑπὸ πολλὰς ἐπόψεις ἀπλοποίησιν τοῦ βίου τῶν πολιτισμένων λαῶν. Γενικῶς δὲ ἡ πολυτέλεια, ἡ ὁποία τόσον ἐβλάψε καὶ βλάπτει τοὺς ἀνθρώπους, βασίζεται ὄχι ἐπὶ καθολικοῦ τάχα νόμου τῆς παγκοσμίου ἐξελίξεως, ἀλλ' ἐπὶ ἀντιλήψεως τῆς ζωῆς πολὺ διαφορετικῆς ἀπὸ ἐκείνην, ἡ ὁποία θεωρεῖ τὴν συμπλήρωσιν τοῦ κανονικοῦ κύκλου τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς ὡς τὸν τελικὸν σκοπὸν τῆς ὑπάρξεως.

Ἄφ' ἧς στιγμῆς καθορίζεται οὕτως ἡ σημα-

σία καὶ ὁ σκοπὸς τῆς ὑπάρξεώς μας, ἀληθῆς εὐτυχία δὲν εἴμπορεῖ πλέον νὰ ὑπάρχη εις τὴν πολυτέλειαν, ἡ ὁποία παραβλάπτει τὴν συμπλήρωσιν τοῦ κανονικοῦ κύκλου τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς. Οἱ νέοι, ἀντὶ νὰ καταχρῶνται ὅλας τὰς ἀπολαύσεις, ἀποβλέποντες εις τὸ δῆθεν μοιραῖον ἑνὸς γήρατος ἢ ἑνὸς θανάτου παθολογικοῦ, πρέπει ἀπεναντίας νὰ προετοιμαζῶνται διὰ τὸ φυσιολογικὸν γῆρας καὶ τὸν φυσικὸν θάνατον. Ἡ διαπαιδαγώγησις εις τὸ μέλλον θὰ εἶνε βεβαίως μακρὰ. Σήμερον τὰ ἔτη τῆς σπουδῆς εἶνε πολὺ περισσότερα ἀφ' ὅσον ἦσαν πρὸ ἑνὸς αἰῶνος. Ὅσον τὸ πλῆθος τῶν γνώσεων θὰ γίνεται μεγαλῆτερον, τόσον περισσότερος χρόνος θὰ απαιτῆται διὰ νὰ τὰς μανθάνωμεν. Μετὰ τὴν διαφορὰν ὅμως, ὅτι ἡ προπαρασκευαστικὴ αὕτη περίοδος θὰ χρησιμεύῃ ὡς εἰσαγωγή εις τὴν ὄριμον ἡλικίαν καὶ εις τὸ ἰδανικὸν γῆρας.

Τὸ σημερινὸν γῆρας, τοῦ ὁποίου συνήθως τόσον ἀπεχθῆ δίδομεν εἰκόνα, εἶνε γῆρας ἀπομακρυσμένον ἀπὸ τὴν πραγματικὴν του ἔννοιαν, πλήρες ἐγωϊσμοῦ, ἀμβλυωπίας, πλάνης, προλήψεως, ἀνικανότητος καὶ κακεντρέχειας. Τὸ φυσιολογικὸν γῆρας τοῦ μέλλοντος θὰ εἶνε βεβαίως διαφορετικὸν ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην. Εἰς τὰς τελειότερας κοινωνίας τῶν ζώων, ὅπως π.χ. αἱ κοινωνίαι μερικῶν ἐντόμων, παρατηρεῖται μεγάλη διαφορῆσις μετὰ τῶν μελῶν των. Ἐκτὸς τῶν ἀτόμων, τῶν ἱκανῶν πρὸς ἀναπαραγωγὴν, εὐρίσκονται ἄλλα, στείρα, καταγινόμενα εις τὸ νάνατρέφον τὰ μικρὰ καὶ νὰ ἐκτελοῦν ἔργα χρήσιμα εις τὴν ὀλομέλειαν. Εἰς τὸ ἀνθρώπινον γένος, ἡ διαφορῆσις αὕτη γίνεται κατ' ἄλλον τρόπον. Δὲν καταλήγει εις τὸν σχηματισμὸν τάξεως ἀτόμων ἐξ ἀρχῆς στειρῶν ἀλλὰ, ἐπειδὴ ἡ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου εἶνε πολὺ μακροτέρα τῆς τοῦ ἐντόμου, διαιρεῖται εις δύο περιόδους: τὴν παραγωγικὴν καὶ τὴν στείραν. Τὸ γῆρας, τὸ ὁποῖον, ὡς ἔχει σήμερον, φαίνεται μᾶλλον ὡς βάρος ἀνωφελές, θάνατον ἢ περίοδος τῆς ἐργασίας ἐξ ἧς πολλὰ θὰ ὠφεληταὶ ἡ κοινωνία. Ὁ γέρων, μὴ ὑποκείμενος πλέον οὔτε εις ἀπώλειαν μνήμης οὔτε εις ἐξασθένησιν διανοητικῆν, θὰ χρησιμοποιεῖ τὴν μεγάλην του πείραν εις τὰς πολυπλοκώτερας καὶ τὰς λεπτότερας κοινωνικὰς ἀσχολίας, παραδείγματος χάριν εις τὴν πολιτικὴν, ὅπου ἡ ἀνάμειξις τῶν νέων, ἕνεκα τῆς ἀπειρίας των ἀποβαίνει πολλάκις βλαβερὰ.

Ὅταν θάναυγωρίση ἕκαστος τὸν ἀληθῆ σκοπὸν τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς καὶ θὰ παραδεχθῆ ὡς ἰδανικὸν του τὴν πραγματοποιήσιν τῆς κανονικῆς ἐξελίξεως, τότε θὰ ὑπάρχη ἀσφαλῆς ὁδηγὸς τοῦ πρακτικοῦ βίου. Θὰ γνωρίζῃ τουλάχιστον ἕκαστος ποῦ πρέπει νὰ φθάσῃ. Θέλουν νὰ βελτιώσωσι τὴν ζωὴν, ἀλλὰ δὲν εἰξεύρουν οὔτε πῶς νὰ το κάμουν, οὔτε πρὸς ποῖον σκοπὸν. Μόνη ἡ Ἐπιστήμη εἶνε ἱκανὴ νὰ το κάμῃ. Αὕτη πρέπει νὰ χρησιμεύῃ ὡς σημαία διὰ τὴν συνένωσιν ὄλων τῶν φωτισμένων ἀνθρώπων τῆς γῆς. Καὶ περὶ τὴν σημαίαν τῆς Ἐπιστήμης θὰ συνασπισθοῦν μίαν ἡμέραν καὶ θάδελφωθοῦν ὅλοι οἱ ἀνθρώποι, ὅπως ἄλλοτε περὶ τὴν σημαίαν τῆς θρησκείας, τῆς πατριδος, κτλ.

Φαίνεται λίαν πιθανόν, ὅτι ἡ ἐπιστημονικὴ μελέτη τοῦ γήρατος καὶ τοῦ θανάτου, ἡ ὁποία θὰποτελέσῃ δύο κλάδους τῆς Ἐπιστήμης, τὴν Γεροντολογίαν καὶ τὴν Θανατολογίαν, θὰ ἐπιφέρει μεγάλας μεταβολὰς εις τὴν πορείαν τῆς ἐσχάτης περιόδου τῆς ζωῆς. Πᾶν ὅ,τι γνωρίζομεν περὶ τούτου, ἐπιτρέπει αὕτην τὴν ὑπόθε-

σιν. Ἀλλὰ θὰ δυνηθῶμεν νὰ φθάσωμεν ποτὲ εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἐνστικτοῦ τοῦ φυσικοῦ θανάτου; Ἄν τὸ ἐνστικτὸν τοῦτο λανθάνῃ εἰς τὰ βάθη τῆς ἀνθρώπινης φύσεως, ὑπάρχει τρόπος νὰ το ἀνασύρωμεν εἰς τὴν ἐπιφάνειαν; Ἡ μακροτάτη χρονικὴ περίοδος, κατὰ τὴν ὁποίαν δὲν ἐξεδηλώθη, μήπως ἐπέφερε πλέον τὴν ἀτροφίαν του; Μόνη ἢ Ἐπιστήμη τοῦ μέλλοντος θὰ δώσῃ ὀρισμένην ἀπάντησιν εἰς τὴν ἐρώτησιν ταύτην. Ἐν τούτοις ὑπάρχουν ἤδη πολλὰ δεδομένα, τὰ ὁποῖα μᾶς ἐπιτρέπουν νὰ ἐλπίζωμεν ὅτι τὸ ἐνστικτὸν τοῦ θανάτου θὰ ἀνανήψῃ ἐκ τοῦ σημερινοῦ ληθάργου, μόλις τὸ γῆρας ἀποβῆ φυσιολογικώτερον. Οὕτως, ἔχομεν παραδείγματα ἀρρένων οἱ ὁποῖοι ἐθήλασαν τὰ τέκνα των διὰ τῶν ἰδίων αὐτῶν μαστῶν. Μία ἱκανότης τοῦ ὄργανισμοῦ, λανθάνουσα, κοιμωμένη πρὸ χρόνου μακροῦ, ἐξαίφνης ἀφυπνίσθη μαστοὶ ἀνδρικοὶ, ἀτροφικοὶ, ἀνεπτύχθησαν, ἐξωγκώθησαν, ἀπέκτησαν καταλλήλους θηλάς καὶ ἀνέλαβον τὴν φυσιολογικὴν των λειτουργίαν!

Αἱ περιπτώσεις τῆς ἐμφανίσεως τοῦ ἐνστικτοῦ τοῦ θανάτου παρὰ τῷ ἀνθρώπῳ εἶνε ἴσως σήμερον τόσον σπάνιαι, ὅσον καὶ τὰ παραδείγματα τῆς ἐκκρίσεως γάλακτος ἐκ μαστῶν ἀρρένων. Ἄλλ' αἱ εὐνοϊκαὶ περιστάσεις καὶ κάποια ἀσκήσις τοῦ ἐνστικτοῦ τοῦ θανάτου, θὰ δυνηθοῦν πιθανῶς νὰ το ἀφυπνίσουν καὶ νὰ το ἀναπτύξουν ἐπαρκῶς.

Πρὸς τοῦτο θὰ χρειασθῆ ἐργασία μακρὰ καὶ θυσίαι πολλαί. Σήμερον π.χ. οἱ ἐπιστήμονες θυσιάζουν τὴν υγιάν των καὶ ἐνίοτε μάλιστα αὕτην τὴν ζωὴν των, διὰ νὰ διαφωτίσουν ἐν ζήτημα ἰατρικόν, ἐκ τοῦ ὁποίου ἐξαρτᾶται ἡ υγιάν καὶ ἡ ζωὴ τῶν ὁμοίων των. Ἀλλὰ διὰ νὰ καρποφορήσῃ ταχύτερον αὕτη ἡ ἐργασία, διὰ νὰ ἐπέλθῃ τὸ ἀποτέλεσμα, τὸ ὁποῖον ἐπιδιώκουν οἱ ἐργαζόμενοι οὕτω, πρέπει νὰ συμμερισθῇ τὸ ἰδανικὸν των ἢ ἀνθρωπότης. Ἐὰν εἶνε δυνατὴ ἀκόμη ἡ ὑπαρξίς Ἰδανικοῦ κατιλλήλου νὰ συνασπίσῃ τοὺς ἀνθρώπους ἐν εἴδει θρησκείας τοῦ μέλλοντος, τοῦτο δὲν εἴμπορεῖ νὰ θεμελιωθῇ εἰμὴ ἐπὶ ἀρχῶν ἐπιστημονικῶν. Καὶ ἂν εἶνε ἀληθές, ὅπως πολλάκις ἰσχυρίσθησαν, ὅτι ὁ ἀνθρώπος δὲν εἴμπορεῖ νὰ ζῆσῃ χωρὶς πίστιν, αὕτη δὲν δύναται τοῦ λοιποῦ νὰ εἶνε ἄλλη, εἰμὴ ἡ πίστις ἐπὶ τὴν παντοδυναμίαν τῆς Ἐπιστήμης.

Ταῦτα φρονεῖ ὁ συγγραφεὺς τοῦ ἀνα χεῖρας βιβλίου. Ἡ εὐτυχία τοῦ ἀνθρώπινου γένους θὰ ἐπέλθῃ διὰ τῆς Ἐπιστήμης, διὰ τῆς βελτιώσεως τοῦ ἀνθρώπινου ὄργανισμοῦ, προπάντων δὲ διὰ τῆς ἀναπτύξεως τοῦ ἐνστικτοῦ τοῦ θα-

νάτου, τὸ ὁποῖον θὰ μᾶς ἐπιτρέψῃ νάντιμεω-
πίσωμεν τὸν θάνατον χωρὶς φόβον καὶ χωρὶς
λύπην. Ἡ καταπολέμησις τῶν νόσων, ἡ ἐξου-
δετέρωσις τοῦ προώρου γήρατος δι' εἰδικῶν ὁρ-
μῶν,¹⁾ θὰ μᾶς ὀδηγήσῃ εἰς τὸν παράδεισον τοῦ
φυσιολογικοῦ γήρατος καὶ τοῦτο εἰς τὴν εὐτυ-
χίαν τοῦ ἐνοστικτοῦ τοῦ θανάτου.

Ἡ λογικὴ ὠραιότης καὶ ἀκλόνητος. Τὸ μό-
νον, τὸ ὁποῖον ἔχομεν νὰ φοβηθῶμεν εἶνε,
μήπως τὸ ἐνοστικτον τοῦ θανάτου ἀποτελῇ κάτι
ἀσυμβίβαστον πρὸς αὐτὴν τὴν ζωικὴν φύσιν,
καὶ δὲν ὑπάρχει πραγματικῶς παρὰ μόνον εἰς
τὴν ἐπιστημονικὴν φαντασίαν τοῦ Μετονωκῶφ.
Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ὁ ἄνθρωπος θὰ εἶνε
αἰωνίως δυστυχῆς, καὶ τὸ βιβλίον τοῦ Μετονω-
κῶφ θὰ παραμείνῃ καὶ αὐτὸ ὡς ἀπόπειρα πρὸς
λύσιν τοῦ ἀλύτου προβλήματος τῆς εὐτυχίας.
Πολὴ δὲ θετικώτεραι κ' εὐεργετικώτεραι τῆς
φιλοσοφίας του θὰ θεωρηθοῦν αἱ ἐπιστημονι-
καὶ του ἐργασίαι εἰς τὸ Ἰνστιτούτον Παστέρ,
αἱ ὁποῖαι σκοποῦν ἀσφαλῆστα νὰ καταστή-
σουν ὀλιγώτερον δυστυχῆ τὴν ζωὴν τοῦ δυστυ-
χοῦς ἀνθρώπου, καὶ ὀλιγώτερον πρόωρον, ἄλ-
γεινὸν καὶ κοπιῶδες τὸ γῆρας του, — ὄχι ὅμως
ποτέ καὶ τὸν θάνατόν του!

Γρ Ε.

¹⁾ Ἐσχάτως ὁ Μετονωκῶφ ἀπλοποίησε τὴν θεω-
ρίαν, διακηρύξας ὅτι ἡ καθημερινὴ χρῆσις ὀξυγά-
λακτος (γιαουρτιοῦ) εἶνε ἀρκετὴ νὰ διατηρήσῃ τὴν ὁρ-
μὴν τοῦ οργανισμοῦ καὶ νὰποτρέψῃ τὸ πρόωρον γῆρας.

Η ΖΗΤΙΑΝΑ

ΕΡΓΟΝ ΚΑΡΑ ΜΙΑΛΕ

Θ. ΔΟΣΤΟΓΕΦΣΚΥ

ΟΙ ΔΥΣΤΥΧΙΣΜΕΝΟΙ *

20 Μαΐου

ΑΓΑΠΗΤΗ ΜΟΥ ΒΑΡΕΓΚΑ

Σοῦ στέλλω λίγα σταφύλια, ἀγάπη μου·
λέγουν πῶς εἶνε ἀφέλιμα στὴν ἀνάρρωσι, καὶ ὁ
γιατρός τὰ παραγγέλλει γιὰ νὰ πραινθῶν τὴ
δίαιτα. Προχθὲς πεθύμησες μερικὰ τριαντά-
τάφυλλα· σοῦ τὰ στέλλω λοιπὸν τώρα. Ἐχεις
ὄρεξι, ἀγάπη μου; — Αὐτὸ εἶνε τὸ κυριώτερον.
Ἐπειτα, πρέπει νὰ εὐχαριστήσωμε τὸν Θεὸ
ποῦ ὅλα πέρασαν καὶ τελείωσαν τὰ βιάσανά
μας. Ἄς εὐχαριστήσωμε τὸν οὐρανό! Ὅσο γιὰ
τὰ βιβλία, δὲν ἠμπόρεσα ἀκόμη νὰ εὐρω που-
θενά. Ὑπάρχει ἐδῶ, μοῦ εἶπαν, ἓνα καλὸ βι-

* Συνέχεια ἴδε σελίδα 20.

βλίο, γραμμένο παραπολὺ καλὰ λέγουν πῶς
εἶναι πολὺ καλὸ ἔργον. ἐγὼ δὲν τὸ διάβασα,
ἀλλ' ἐδῶ τὸ ἐπαινοῦν πολὺ. Τὸ ζήτησα γιὰ τὸν
ἑαυτό μου· θὰ μοῦ τὸ στείλουν. Θὰ τὸ δια-
βάσῃς ὅμως; Εἶσαι ἀπαιτητικὴ σ' αὐτὸ τὸ ζή-
τημα· εἶναι δύσκολο νὰ εὐρῆ κανεὶς τὸ γού-
στο σου. σὲ γνωρίζω, ἀγαπητή μου· μόνον
ποιήματα βέβαια θέλεις, ἀναστεναγμούς, ἔρω-
τας — θὰ σοὶ στείλω λοιπὸν στίχους, ἀπ' ὅλα
ἔχω ἐδῶ μερικὰ ποιήματα ἀντιγραμμένα σ' ἓνα
τετραδίο.

Περνῶ καλὰ, μὴν ἀνησυχῆς γιὰ μένα, σὲ
παρακαλῶ, ἀγάπη μου. Ὅλα ὅσα σοῦ εἶπε ἡ
Φεδόρα γιὰ μένα, εἶναι ἀνοησίαι. Νὰ τῆς πῆς
πῶς εἶπε ψέματα, μὴν τὸ λησμονήσῃς, ἡ φλύα-

ρη! . . . Καθόλου δὲν ἐπούλησα τὴ νέα μου φο-
ρεσιά. Ἐπειτα, γιατί νὰ τὸ κάμω, σκέψου το
καὶ σὺ, γιατί νὰ τὴν πουλήσω; Μοῦ εἶπαν
πῶς θὰ μοῦ δώσουν δῶρο σαράντα ρούβλια
ἀργυρᾶ, γιατί λοιπὸν νὰ ξεκάνω τὰ πράγματά
μου; Μὴν ἀνησυχῆς, ἀγάπη μου — ἡ Φεδόρα
φαντάζεται, ὑποψιάζεται ὀλοένα. Περνῶ χωρὶς
στενοχώρια, ἀγαπητή μου! Ἐσὺ μονάχα κύ-
ταξε νὰ γιαιορευθῆς, μικρὴ μου ἄγγελε, γιὰ τ'
ὄνομα τοῦ Θεοῦ, καὶ μὴ φέρῃς σὲ ἀπελπισία
ἓνα γέροντα. Ποιὸς σοῦ εἶπε πῶς ἔχω ἀδυνα-
τίσει; Εἶναι συκοφαντία! Εἶμαι πολὺ καλὰ,
καὶ τόσο ἐπάχυνα, ποῦ ἀρχίζω νὰ ἐντρέπωμαι·
τίποτε δὲν μοῦ λείπει μόνον, κύταξε νὰ ἀνα-
λάβῃς!

Λοιπὸν, ὑγείαινε, μικρὴ μου ἄγγελε· φιλῶ
τὰ χεράκια σου καὶ μένω

Ὁ αἰώνιος, ὁ ἀναλλοίωτος φίλος σου
ΜΑΚΑΡ ΔΙΕΒΟΥΣΚΙΝ

Υ. Γ. — Ἀλήθεια, ἀγάπη μου, γιατί ξαναρ-
χίσεις αὐτὸ τὸ θέμα; . . . Τί τρέλλα! Μά, πῶς
λοιπὸν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐρχομαι νὰ σὲ βλέπω
τόσο συχνά, ἀγάπη μου; Πῶς; Σ' ἐρωτῶ. Ἐκ-
τός δταν σκοτεινιάζῃ μά, στὴν ἐποχὴ αὐτῇ,
τώρα, δὲν ἔχομε νύκτες καθόλου. Ὅλο τὸν
καιρὸ τῆς ἀρρώστειάς σου, ἀγάπη μου, ποῦ ἡ-
σουν ἀναίσθητη, δὲν σ' ἐγκατέλειψα οὔτε στιγμὴ
μὰ κ' ἐγὼ ὁ ἴδιος δὲν ἤξερω πῶς τὰ κατα-
φερα· ἔπειτα ἔπαυσα τὰς ἐπισκέψεις μου, γιατί
ἄρχισαν νὰ εἶναι περίεργοι, νὰ ρωτοῦν. Ἄρκε-
ταις φλυαρίαις λέγονται. Βασίζομαι στὴν Τε-
ρέζα· δὲν εἶναι φλύαρη· μὰ σκέψου καὶ σὺ,
ἀγάπη μου, τί θὰ γινότανε, ἂν μάθαιναν ὅλα
τὰ δικὰ μας; Τί θὰ ἐσκέπτοντο καὶ τί θὰ ἔλε-
γαν τότε; — Σφίξε λοιπὸν τὴν καρδοῦλα σου,
ἀγάπη μου, καὶ ἔχε ὑπομονὴ ὡς ποῦ νὰ ἀνα-
λάβῃς· τότε θὰ βλέπωμεθα ἄλλου, ἔξω ἀπὸ τὸ
σπίτι.

1 Ἰουνίου

ΑΓΑΠΗΤΗ ΜΑΚΑΡ ΑΛΕΞΕΓΕΒΙΤΣ

Ἦθελα πολὺ νὰ σᾶς προξενήσω κάποια εὐ-
χαριστήσι γιὰ ὅλη τὴ στοργὴ σας, γιὰ ὅλες τῆς
φροντίδες σας, γιὰ ὅλους τοὺς κόπους σας· ἔ-
ψαξα λοιπὸν μέσα στὸ κομὸ μου κ' εὐρήκα
τὸ τετραδίο ποῦ σᾶς στέλλω. Ὅταν τὸ ἀρχισα,
ἤμουν ἀκόμα στὰ χρόνια μου τὰ εὐτυχισμένα.
Πολλὲς φορὲς μὲ ρωτήσετε μὲ περιέργεια γιὰ
τὴ ζωὴ μου τὴν περασμένη, γιὰ τὴ μητέρα
μου, γιὰ τὸν Ποκρόβσκυ, γιὰ τὴ διαμονὴ μου

στῆς Ἄννας Φεδορόβνας, τέλος γιὰ τὰ τελευ-
ταῖα μου ἀγχιήματα· κ' ἐδείξετε τόση ἐπιθυ-
μία νὰ διαβάσετε τὸ χειρόγραφο αὐτό, ὅπου
ἔχω σημειώσει, ὁ Θεὸς ξέρει γιατί, μερικὲς στιγ-
μὲς τῆς ζωῆς μου, ποῦ εἶμαι βεβαία πῶς θὰ
εὐχαριστηθῆτε πολὺ νὰ τὸ λάβετε. Ἐγὼ, δια-
βάζοντάς το πάλι, αἰσθάνθηκα κάποια μελαγ-
χολία. Μοῦ φαίνεται πῶς ἐγγράσα ἀπὸ τὴν
ἡμέρα ποῦ ἔγραψα τὴν τελευταία γραμμὴ σ'
αὐτὸ τὸ τετραδίο. Εἶναι γραμμένο σὲ διάφο-
ρες ἐποχές· Ὑγειαίνετε, Μάκαρ Ἀλεξέγεβιτς!
Πλήττω τρομερά, καὶ συχνὰ μὲ βασανίζει ἡ
ἀυπνία. Τί βαρετὴ ποῦ εἶναι ἡ ἀνάρρωσις!

B. Δ.

1

Ἦμουν μόνον δεκατεσσάρων ἐτῶν σὺν πέ-
θανε ὁ πατέρας μου. Ἡ παιδικὴ μου ἡλικία
ἦτον ἡ καλύτερη ἐποχὴ τῆς ζωῆς μου, ποῦ ἄρ-
χισε μακρὰ ἀπὸ τὴν Πετρούπολι, στὴν ἐπαρ-
χία, σὲ τόπο μακρυνό. Ὁ πατέρας μου ἦτον
ἐπιστάτης στὰ μεγάλα κτήματα τοῦ πρίγκηπος
Π. . . σου στὸ κυβερνεῖο Τ. . . Κατοικοῦσαμε
ἓνα ἀπὸ τὰ χωριά τοῦ πρίγκηπος. Ζούσαμε
ἐκεῖ μέσα ἀγνωστὰς, εὐτυχισμέναις καὶ ἡσυ-
χαῖς. . . Ἦμουν πολὺ ζωηρὸ κορίτσι· ἔτρεχα
στοὺς ἀγρούς, στὰ δάση, στὸν κήπο, καὶ κανέ-
νας δὲν φρόντιζε γιὰ μένα. Ὁ πατέρας μου
βυθισμένος στῆς δουλειῆς του ἡ μητέρα μου
στὸ σπιτικό της· τίποτε δὲν μοῦ μάθαιναν,
καὶ ἤμουν ἐνθουσιασμένη γι' αὐτό. Πρῶτ-πρῶτ
ἔτρεχα στὴ λίμνη ἢ στὸ δάσος· ἀνακατονόμουν
μὲ τοὺς θεριστάς, ἔφευγα ἀπ' τὸ χωριὸ χωρὶς
νὰ ξέρω ποῦ πηγαίνω, χωρὶς νὰ μὲ μέλη ἡ
κάψα τοῦ ἡλίου ἢ τ' ἀγκάδια ποῦ μοῦσχι-
ζαν τὸ πρόσωπο καὶ κουρέλιαζαν τὰ φορέματά
μου. Ὅταν ἐπέστρεφα στὸ σπίτι, μὲ μάλωνα,
μὰ δὲν μοῦ ἔκανε ἐντύπωσι.

Μοῦ φαίνεται πῶς θὰ ἤμουν πολὺ εὐτυχι-
σμένη ἂν περνοῦσα ὅλη μου τὴ ζωὴ στὴν ἐξοχή.
Μά, παιδί ἀκόμα, ἀναγκάσθηκα νὰ φύγω ἀπὸ
τὸν τόπο ποῦ γεννήθηκα. Ἦμουν δώδεκα ἐ-
τῶν, δταν ἐπήγαμε στὴν Πετρούπολι. Ἄ! μὲ
τί πόνο θυμοῦμαι τῆς προετοιμασίας γιὰ τὴν
ἀναχώρησί μας! Πῶς ἔκλαια, σὺν ἀποχαιρέτησα
καθετὶ ποῦ τόσο τ' ἀγαποῦσα. Θυμοῦμαι ποῦ
ἔπεσα στὴν ἀγκαλιὰ τοῦ πατέρα μου καὶ τὸν
παρακάλεσα μὲ δάκρυα νὰ μείνωμε ἀκόμη λίγο
καιρὸ στὸ χωριὸ· ἐκεῖνος ἄρχισε νὰ μὲ μα-
λώνῃ, ἡ μητέρα μου ἔκλαιε· μοῦ εἶπε πῶς ἦτον
ἀνάγκη νὰ φύγωμε, πῶς ἡ δουλειῆς μας τὸ

ἀπαποῦσαν. Ὁ γέρο-πρίγκηψ Π... σην εἶχε πεθάνει. Οἱ κληρονόμοι τοῦ μακαριότη δὲν ἤθελαν τὸν πατέρα μου στὴν ὑπηρεσία τους. Ὁ πατέρας μου εἶχε τοποθετήσει λίγα χρήματα στὴν Πετρούπολι σὲ μερικές ἐπιχειρήσεις, καὶ μὲ τὴν ἐλπίδα πὼς θὰ καλλιερέψῃ ἡ θέσις μας, ἤθελε νὰ μετοικήσωμε ἐδῶ. Ὅλα αὐτὰ τὰ ξυμπεράσματα ἀπὸ τὴ μητέρα μου. Ἐδῶ κατοικήσαμε στὴν ὁδὸν Πετροπόλεως καὶ δὲν ἀλλάξαμε κατοικία ὅσο ζοῦσε ὁ πατέρας μου.

Μὲ πόση δυσκολία συνειθίζω τὴ νέα ζωὴ! Ἐφθάσαμε στὴν Πετρούπολι τὸ φθινόπωρο. Ὅταν ἐφύγαμε ἀπὸ τὴν ἐξοχὴ, ὁ καιρὸς ἦτον τόσο ὁμορφος, τόσο καθαρὸς, τόσο ζεστός! Ἡ ἐργασία τοῦ θερισμοῦ ἦταν στὸ τέλος τῆς καὶ ἐβλεπεσ σημενές τῆς θημωνιές, ποῦ γύρω μαζεύονταν πλῆθος πουλιά· ὅλα ἀνέπνεαν τὴν πικρὰ γαλήνια χαρὰ. Κ' ἐδῶ, ὅταν μῆκαμε στὴν πόλι, ἐδρῆκαμε κακοκαιρία, βροχή, τὴν ἀνθυγιεινὴ ὑγρασία τοῦ φθινοπώρου, καὶ ὅλο πρόσωπα νέα, ἀγνωστα, σκυθρωπά, θυμωμένα. Ἐγκατασταθήκαμε ὅπως μπορέσαμε. Θυμοῦμαι ὅλη τὴν ἀνησυχία τῆς ἐγκαταστάσεώς μας. Ὁ πατέρας μου ποτὲ δὲν ἦτο στὸ σπίτι, ἡ μητέρα μου δὲν ἦτο οὔτε στιγμή ἤσυχη, — μὲ λησμονοῦσαν ὁλοτελῶς. Τὴ μελαγχολικὴ ἢ πρώτη ἡμέρα ποῦ ξημέρωσε στὴν καινούρια μας κατοικία! Τὰ παράθυρά μας ἐβλεπαν ἕνα τοῖχο κίτρινο. Στὸν δρόμο πάντα λάσπη. Οἱ διαβάταις ἦταν σπάνιοι, καὶ ὅλοι τόσο προσεκτικὰ κουκουλωμένοι, ὅλοι τόσο πολὺ ἐκρούσαν...

Ἡ μέρας περνοῦσαν ὁλόκληραις μέσα σὲ μιὰ ἀνησυχία καὶ μιὰ πλῆξι φρικτῆ. Συγγενεῖς καὶ φίλους κανένα δὲν ἐβλέπαμε. Ὁ πατέρας μου ἦτο δυσσαρεστημένος μὲ τὴν Ἄννα Φεδοροβνα, (κατὶ τοῦ χρεωστοῦσε). Πολὺ συχνὰ ἤρχοντο ἄνθρωποι στὸ σπίτι μας γιὰ ὑποθέσεις. Συνήθως φιλονεικοῦσαν, ἐφώναζαν, θορυβοῦσαν. Ἐπειτα ἀπὸ κάθε ἐπίσκεψι ὁ πατέρας μου τὰ εἶχε πολὺ κατεβασμένα· μὲ πρόσωπο σκεπτικὸ πηγαινοήρχετο ἀπὸ τὴ μιὰν ἄκρη στὴν ἄλλη, ὄρες ὁλόκληρες, χωρὶς λέξι νὰ εἰπῇ. Ἡ μητέρα μου τότε δὲν τολμοῦσε νὰ τοῦ μιλήσῃ καὶ σιωποῦσε. Ἐγὼ, καθισμένη σὲ μιὰ γωνιά, ἔμενα ἀκίνητη, τὰ μάτια καρφωμένα σ' ἕνα βιβλίον. Φοβόμουν νὰ κάνω τὴν παραμικρότερη ταραχὴ!

Τρεῖς μῆνες μετὰ τὸν ἐρχομὸν μας στὴν Πετρούπολι μ' ἔβαλαν σ' ἕνα οἰκοτροφεῖον. Ἀμέσως αἰσθάνθηκα δυστυχισμένη ἀνάμεσα σὲ ξένους. Τὸ κτίριον ὅλο μάζι εἶχε μιὰ ὄψιν στεγνὴ, καθόλου ἐλευστικὴ ἢ δασκαλισαῖς ἦταν τόσο ἀσθηταῖς, ἡ μαθήτριάς τόσο περιπαίτριάς,

καὶ ἐγὼ τόσο δειλὴ! Ὁ κανονισμὸς ἀσθητῶν καὶ σχολαστικὸς! Ἡ ὑποχρέωσις νὰ ζῶ μὲ ὄρες ὁρισμέναις, νὰ τρώγω μάζι μὲ ὄλους, οἱ σάλοιοι καθηγηταί, ὅλα αὐτὰ ἦσαν, ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμή, μαρτύριο γιὰ μένα. Οὔτε νὰ κοιμηθῶ μποροῦσα. Ἐκλαίον ὅλη τὴ νύκτα, — ἀτελείωτες, παγωμένες, πληκτικῆς νύκτες. Τὸ βράδον ἡ μαθήτριάς μελετοῦσαν τὰ μαθήματά των· ἐγὼ εἶχα νὰ μάθω τὸν διαλόγον μου· δὲν τολμοῦσα νὰ κινηθῶ, καὶ πάντα σκεπτόμουν τὴν οἰκογενειακὴν μας στέγη, τὸν πατέρα μου, τὴν μητέρα μου, τὴ βγάγια μου καὶ τῆς ἱστορίας ποῦ μοῦ διηγότανε... Ἄχ! τί δυστυχισμένη ποῦ ἦμουν. Τὸ παράμικρότερον πρᾶγμα τοῦ σπιτιοῦ μας, τὸ θυμόμουν μ' εὐχαρίστησι. «Τί καλὰ ποῦ θὰ ἦταν, ἔλεγα ἀδιάκοπα, νὰ βρισκόμην τώρα στὸ σπίτι μας, στὸ μικρὸν μας δωμάτιον, ἐμπρὸς στὸν σαμοβάρι, σιμὰ στοὺς γονεῖς μου! Θὰ ἦταν ζεστὰ ζεστὰ καὶ ὠραία στὴ συνειδημένη μας γωνιά! Μὲ πόση τρυφερότητα θὰ ἀγκάλιαζα τὴν μητέρα μου!» Ὅταν ἐρχοῦνται αὐταῖς ἢ σκέψεις, τὰ μάτια πλημμυρίζουν ἀπὸ δάκρυα, κλαῖς σιωπηλὰ πνίγοντας τοὺς λυγμούς, καὶ δὲν σκέπτεσαι πιά τὸν διάλογον. Δὲν μαθαίνεις τὸ ἀσθητικὸν μαθήμα σου· ὅλη τὴ νύκτα ἐπαναλαμβάνεις τὸ μαθήμα σου μέσα στὸν ὕπνον σου καὶ τὸ πρωτὸν δὲν ἔξερεις τίποτε. Σὲ γονατίζουν, σοῦ δίνουν μισὴ μερίδα στὸ τραπέζι. Ἡμουν τόσο μελαγχολικὴ, τόσο δυστυχισμένη! Πρῶτα, ὄλαις ἢ μαθήτριάς μὲ περιπαίτταν, μὲ πείραζαν, μὲ σάστιζαν ὅταν ἔλεγα τὸ μαθήμα μου, μὲ τσιμποῦσαν ὅταν πηγαίναμε δύο-δύο στὴν τραπεζαρία· γιὰ τὸ τίποτε μὲ ἀνέφεραν στὴ δασκαλισσα. Τί χαρὰ, τὸ σαββατοβράδον, ποῦ ἤρχετο ἡ βγάγια μου νὰ μὲ πάρῃ! Τὴν ἀγκάλιαζα μὲ ἀληθινὸν ἐνθουσιασμό. Μ' ἐντυνε, μὲ σκέπαζε ζεστὰ πηγαίνοντας δὲν ἠμποροῦσε νὰ μὲ φθάσῃ, κ' ἐγὼ ἀδιάκοπα φλυαροῦσα, τῆς τὰ διηγόμουν ὅλα. Στὸ σπίτι ἐφθάνει ζωηρὴ, χαρούμενη. Φιλοῦσα τῆς γονεῖς μου σὰν ἔπειτα ἀπὸ δέκα χρόνων χωρισμό. Ὑστερα, ἀρχίζαν ἡ ὁμιλίαις, ἡ διηγήσεις· χαιρετοῦσα ὅλο τὸν κόσμον, γελοῦσα, ἔτρεχα, πηδοῦσα. Μὲ τὸν πατέρα μου ἡ ὁμιλία ἔπερνε σοβαρὸν ὕψος· μιλοῦσαμε γιὰ ἐπιστήμη, γιὰ τοὺς καθηγητάς μας, γιὰ τὴ γαλλικὴ γλώσσα, γιὰ τὴν γραμματικὴν τοῦ Λομόνδ, — καὶ ἤμασταν ὅλοι τόσο ζωηροί, τόσο εὐχαριστημένοι! Τώρα ἀκόμα θυμοῦμαι μ' εὐχαρίστησι αὐτὴς τῆς στιγμῆς. Ἐκλαίον ὅλα μου τὰ δυνατὰ γιὰ νὰ μαθαίνω καὶ νὰ ἱκανοποιῶ τὸν πατέρα μου. Ἐβλεπα πὼς θυσιάζει γιὰ μένα ὅτι τοῦ

ἀπέμενε καὶ πὼς ἡ ζωὴ του ἦτο μιὰ βιοπάλη ἀπελπισμένη. Πὸ ἡμέρα σὲ ἡμέρα γινότανε πικρὸ σκεπτικὸς, πικρὸ μελαγχολικὸς, πικρὸ δέσθυμος· ὁ χαρακτήρ του χαλοῦσε· ἡ δουλειὰς του πηγαιναν κακά, εἶχε ἄπειρα χροῆ. Ἡ μητέρα μου δὲν τολμοῦσε οὔτε νὰ κλάψῃ· δὲν ἔλεγε λέξι, ἀπὸ τὸν φόβον τῆς μὴν τὸν ἐρεθίσῃ· ἔχανε ὁλοένα τὴν ὑγείαν τῆς, ἀδυνατίει καὶ ἀρχίζει νὰ ἔχη ἕνα ξερὸ βῆχα. Τώρα, ὅταν ἤρχομουν ἀπὸ τὸ οἰκοτροφεῖον, ἔβλεπα μόνον πρόσωπα λυπημένα· ἡ μητέρα μου ἔκλαιε σιωπηλὰ, ὁ πατέρας μου ἐθύμωνε. Πάντα παρατηρήσεις, ἀνεγκλήσεις. Ὁ πατέρας μου ἔλεγε πὼς δὲν τοῦ προξενόουσα καμμιὰ εὐχαρίστησι, καμμιὰ παρηγορία, πὼς ἐστεροῦντο γιὰ μένα καὶ τὰ τελευταῖα των καπικία καὶ ὅμως δὲν ἤξερα ἀκόμα νὰ μιλήσω γαλλικὰ· ἔσποῦσε ἔτσι σὲ μένα καὶ στὴν μητέρα μου γιὰ ὅλες τῆς ἀναποδιές ποῦ τοῦ ἤρχοντο.

Καὶ πὼς ἠμποροῦσε νὰ βασανίζῃ τὴν μητέρα μου! Ἡ θεὰ τῆς μόνο ἔκανε πόνον· τὸ πρόσωπόν τῆς αὐλακώονετο, τὰ μάτια τῆς ἔμειναν μέσα, τὸ χροῶμα τῆς ἦτο τὸ χροῶμα τοῦ φθισικοῦ. Ἐγὼ, περισσότερο ἀπὸ τοὺς ἄλλους, ὑπέφερα ἀπὸ τὴν ὄργην τοῦ πατέρα μου. Ἡ ἀρχὴ ἦτον πάντα μιὰ ἀνοησία, μὰ ὕστερα, ὁ Θεὸς ἔφερε ὡς ποῦ ἐφθάναν τὰ πράγματα! Πολλὲς φορὲς μάλιστα οὔτε ἐννοοῦσα τὴν ἀφορμὴν. Τί σηναις ἀτελείωταις! Δὲν ἤξερα νὰ μιλήσω γαλλικὰ, ἦμουν μιὰ ἀνόητη, ἡ διευθύντρια τοῦ οἰκοτροφείου μας ἦτον ἀμελής, μιὰ κουτὴ· δὲν φροντίει γιὰ τὴν ἠθικὴν μας· ἡ γραμματικὴ τοῦ Λομόνδ δὲν ἄξιζε τίποτε, τοῦ Ζαπόλσκου ἦτον πολὺ καλλίτερη· εἶχε ξοδέει στὰ χαμένα τόσα χρήματα γιὰ τὴν ἀνατροφή μου· ἦτον φανερόν πὼς ἡ καρδιά μου δὲν ἄξιζε περισσότερο ἀπὸ τὴν πέτρα.

Ἐγὼ, ἡ δυστυχισμένη, ἔκανα ὅτι μποροῦσα, προσπαθοῦσα νὰ μάθω διαλόγους, λέξεις, καὶ ὅλα σὲ μένα ἔσποῦσαν· ἦμουν ὁ ἀποπομπαιὸς τράγος! Ὅχι πὼς ὁ πατέρας μου δὲν μ' ἀγαποῦσε καθόλου! Μὰς ἐλάτρευε καὶ τὴν μητέρα μου καὶ μένα. Μὰ τέτοιος ἦτον ὁ χαρακτήρ του.

Ἡ φροντίδες, ἡ λύπαις, ἡ ἀπογοητεύσεις ἔκαναν τὸν δυστυχισμένον πατέρα μου φιλόποιο, μελαγχολικόν· ἐφθάνει συχνὰ στὴν ἀπελπισία. Ἄρχισε νὰ παραμελῇ τὴν ὑγείαν του, πῆρε ἕνα κρυολόγημα καὶ σὲ λίγο πέθανε. Τόσο ἀπρόοπτον, τόσο ξαφνικόν δυστύχημα μὰς ἔκανε γιὰ πολλὰς μέρας νὰ μὴ ἔξερουμε ποῦ βρισκόμεθα.

Ἡ κατάστασις τῆς μητέρας μου, ποῦ ἦταν βυθισμένη σὰν σὲ μιὰ νάρκη, μὲ ἀνησυχόουσε γιὰ τὸ λογικόν τῆς. Ἐδῶς ποῦ πέθανε ὁ πατέρας μου, ἔτρεξαν στὸ σπίτι μας οἱ δαδνιστοί, λὲς καὶ ἔβγαιναν ἀπὸ κάτω ἀπ' τὴ γῆ. Ὅτι εἶχαμε τὸ δώσαμε σ' αὐτοὺς. Τὸ μικρὸν μας σπίτι στὴν ὁδὸν Πετροπόλεως, ποῦ ὁ πατέρας μου τὸ εἶχε ἀγοράσει ἕξ μῆνες ἀφοῦ φθάσαμε στὴν Πετρούπολι, πουλήθη καὶ αὐτό· ἡ ἄλλαις ὑποθέσεις μὲς δὲν ἤξερω πὼς τελείωσαν· ἐμεῖς ὅμως μέναμε ἄστεγαις, χωρὶς ἄσυλον, χωρὶς ψωμί. Τὴν μητέρα μου, ἡ ἀρρώστεια τῆς τὴν ἐξαντλοῦσε ὁλοένα· δὲν ἠμποροῦσαμε νὰ κερδίσωμε τὸ ψωμί μας, δὲν εἶχαμε τίποτε γιὰ νὰ ζήσωμε· καμμιὰ ἐλπίδα. Ἡμουν δεκατεσσάρων ἐτῶν. Τότε μὰς ἤλθε ἡ Ἄννα Φεδοροβνα. Ὅλοένα λέγει πὼς ἔχει κτήματα καὶ πὼς εἶνε συγγενὴς μας. Αὐτὸ τὸ ἔλεγε καὶ ἡ μητέρα μου, μόνο πὼς ἡ συγγενεία μας ἦτον πολὺ μακρυνή. Ὅταν ἔξοῦσε ὁ πατέρας μου, ποτὲ δὲν ἤλθε νὰ μὰς ἰδῇ. Τώρα ἤλθε μὲ μᾶτια δακρυσιμένα, μὰς εἶπε πὼς ἐνδιαφέρεται πολὺ γιὰ μὰς, εἶδει πὼς λυπάται πολὺ γιὰ τὸν θάνατον τοῦ πατέρα μου καὶ γιὰ τὴν κατάστασις ποῦ βρισκόμεθα, καὶ εἶπε πὼς ὁ πατέρας μου ἦτον ὁ αἴτιος, γιὰτὶ δὲν ἔζησε σύμφωνα μὲ ὅτι κέρδιζε, εἶχε πολὺ ξανοιχθῇ, πολὺ βασίσθηκε στὸν ἑαυτὸν του. Εἶπε πὼς πολὺ πιθανοῦσε νὰ συνδεθῇ στενωτέρως μὰς καὶ νὰ λησμονηθῶν ἢ παλαιαῖς δυσσαρεσκειαῖς. Ἡ μητέρα μου τῆς ἀπήγγεισε πὼς ποτὲ δὲν εἶχε καμμιὰ κακία μὰς τῆς. Τότε ἡ Ἄννα Φεδοροβνα δακρυσιμένη ἐπῆρε τὴν μητέρα μου στὴν ἐκκλησία καὶ ἔκανε μιὰ λειτουργίαν γιὰ τὴν ψυχὴν τοῦ ἀγαπημένου. Ὅταν τελείωσε ἡ λειτουργία, φιλιώθη ἐπισήμως μὲ τὴν μητέρα μου.

Ὑστερα ἀπὸ ἀτελείωτους προλόγους, μὰς ζωγράφισε μὲ τὰ πικρὰ σκοτεινὰ χροῶματα τῆς δυστυχίας, τὴν ἐλεεινὴν, τὴν ἀπελπισμένην κατάστασιν ποῦ μὰς ἀφῆκε ὁ θάνατος τοῦ πατέρα μου, καὶ μὰς ἐπρόσφερε τὸ σπίτι τῆς καταφύγιον· ἦταν τὰ ἴδια τῆς λόγια. Ἡ μητέρα μου τὴν εὐχαρίστησε, ἀργησε ὅμως ν' ἀποφασίσῃ. Μὰ ἐπειδὴ δὲν ἠμποροῦσε νὰ κάνῃ διαφοροτικὰ, τῆς εἶπε ἐπὶ τέλους πὼς δέχομεθα τὴν προσφορά τῆς μ' εὐγνωμοσύνη.

Θυμοῦμαι ἀκόμα, σὰν νὰ ἦτον ἐκείνη ἡ στιγμή, ποῦ φύγαμε ἀπὸ τὴν ὁδὸν Πετροπόλεως καὶ πῆγαμε στὴν ὁδὸν Βασιλιέβσκου. Μιὰ φωτεινὴ φθινοπωρινὴ ἡμέρα, ἕνα κρύον ξερό· ἡ μητέρα μου ἔκλαιε. Ἐγὼ

ήμουν καταλυπημένη. "Ενοιωθα ένα σπαραγμό μέσα μου. Μια ανέκφραστη άνησυχία έσφιγγε την ψυχή μου... ήτον μια σκληρή στιγμή

2

Στην άρχή, πριν συνειθίσουμε στη νέα μας κατοικία, ή μητέρα μου κ' εγώ, βρεθήκαμε και ή δυο στενοχωρημένες: φαινότανε στα μάτια μας κάτι άλλοκοτο ή "Αννα Φεδορόβνα Κατοικοῦσε ένα σπίτι δικό της. Είχε πέντε μόνον δωμάτια καθαρά. Τρία δωμάτια για την "Αννα Φεδορόβνα και την εξαδέλφη μου Σάσσα, όρφανή, που την είχε περιμαζέψει. Το τέταρτο το είχαμε εμείς, και το άλλο, δίπλα μας, το είχε νοικιάσει ένας φτωχός φοιτητής Ποκρόβσκυ. "Η "Αννα Φεδορόβνα ζούσε πολύ καλά, με άνεσι πολύ μεγαλύτερη απ' ό,τι μπορούσε κανείς να φαντασθή. άλλ' ή περιουσία της και ή εργασίας της ήταν μυστήριο. Πάντα σε κίνηση, πάντα ένασχολημένη, έπήγαινε και ήρχετο πότε πεζή, πότε με άμαξι. μά, τί έκανε, σε τί ήτον ένασχολημένη, μου ήτον αδύνατον να μαντεύσω. Είχε πολλές και ποικίλες σχέσεις: έδέχετο πολλών κόσμο, και ό θεός ξέρει τί εΐδους ανθρώπους! "Ηρχοντο πάντα για ύποθέσεις και έμεναν μια στιγμή. "Η μητέρα μου πάντα μ' έπαιρνε στο δωμάτιό μας, όταν άκουε να κτυπά το κουδούνι. Αιτός ό τρόπος της δυσαρεστοῦσε πολύ την "Αννα Φεδορόβνα: αδιάκοπα έλεγε πως ήμεθα πολύ υπερήφαναίς, πως τόσο υπερφάνεια δεν άρμοζε στη θέσι μας, πως δεν είχαμε λόγο να ήμεθα τόσο υπερήφαναίς και έτσι δλοένα για ώρες δλόκληρες. Δεν έννοῦσα τότε τα λόγια της αιτά: τώρα μόλις άνεκάλυφα, ή μάλλον νομίζω πως έμάντευσα, γιατί έδίσταζε ή μητέρα μου να κατοικήση με την "Αννα Φεδορόβνα. "Ητον κακή γυναίκα ή διαμονή μας στο σπίτι της ήτον ένα μεγάλο μαρτύριο. Και τώρα ακόμα δεν ήμπορώ να καταλάβω γιατί ήθέλησε να μās φιλοξενήση. Στην άρχή μās περιποιήθηκε κάπως: έπειτα όμως φάνηκε όλος ό χαρακτήρ της, όταν έπεΐσθη πως είμεθα δλομόναχαις στον κόσμο και πως δεν είχαμε που να καταφύγωμε. "Αργότερα ήτον πολύ περιποιητική με μένα, τόσο, που ή περιποιήσεις της κατήντησαν ή πιό χονδροειδής κολακεία: έν γένει όμως υπέφερα απ' αυτήν ό,τι και ή μητέρα μου. "Αδιάκοπα άκούαμε επιπλήξεις: δλοένα μās μιλούσε για την ευερ-

γασία που μās έκανε. Στους ξένους έλεγε πως είμεθα φτωχάις συγγενείς, μια χήρα και μια όρφανή άπροστάτευταις, που της φιλοξενούσε από καλωσύνη, από χριστιανική εδσπλαχνία. Στο τραπέζι εκύταζε κάθε μπουκιά μας: και αν δεν τρώγαμε, κάλι είχαμε ιστορίες. « Δεν σās άρέσει αιτό; μās έλεγε. Μήν ήσθε πολύ δύσκολαις. Το λίγο που έχω, σās το δίνω με την καρδιά μου. Βέβαια θα τρώγατε καλλίτερα στο σπίτι σας ». Κάθε στιγμή άρχιζε να ύβριζή τον πατέρα μου: « "Ηθελε να περνά καλλίτερα απ' τους άλλους και να, τώρα, ή συνέπειαις. Κατήντησε τη γυναίκα του και την κόρη του ζητιάνες, και χωρίς τη συγγενική βοήθεια μαινης χριστιανικής πονετικής ψυχής, ποιός ξέρει αν δεν θα ήσαν πεθαμέναις από την πείνα μέσα στον δρόμο; » Και τί δεν έλεγε! Περισσότερο μās έκαναν άηδία παρά μās πονούσαν τα λόγια της. "Η μητέρα μου αδιάκοπα έκλαιε. "Η υγεία της χειροτέρευε από ήμερα σε ήμερα. Έλυννε δλοένα. "Εργαζόμαστε όμως από το πρωί ως το βράδυ, βρίσκαμε έξω εργασία, ερράβαμε, και αιτό την δυσαρεστοῦσε πολύ. "Αδιάκοπα έλεγε πως το σπίτι της δεν ήτο μοδιστραδικο. Και όμως έπρεπε κάτι να κερδιζαμε για τα φορέματά μας και για μερικά άπρόοπτα έξοδα. "Εβάναμε κατά μέρος, να μπορέσωμε με τον καιρό να κατοικήσωμε άλλου. Μά ή μητέρα μου έκανε με την εργασία τη λίγη υγεία που της έμενε: από ήμερα σε ήμερα αδυνάτιζε. "Η άρρώστεια έτρωγε σαν σκουλήκι τη ζωή της και την οδηγούσε στον τάφο. Το έβλεπα, το αισθανόμουν, και με πόσον πόνο!

Περνούσαν ή μέραις, απαράλλακταις ή μια με την άλλη. Ζούσαμε τόσο άπομονωμέναις, σαν να ήμεθα στην έξοχή. "Η "Αννα Φεδορόβνα γινότανε πιό μαλακή, όσο έβλεπε καθαρότερα τη δύναμή της. Ποτέ όμως ούτε σκεφθήκαμε να της εναντιωθούμε σε τίποτε. "Ενας διάδρομος εκώριζε τα δωμάτια της από το δικό μας και δίπλα μας, όπως είπα, κατοικοῦσε ό Ποκρόβσκυ. "Εδίδασκε τη Σάσσα γαλλικά, γερμανικά, ιστορία, γεωγραφία — όλες της επιστήμες, όπως έλεγε ή "Αννα Φεδορόβνα, ή όποια για πληρωμή του έδινε τροφή και κατοικία. "Η Σάσσα ήτον πολύ έξυπνη, αλλά και ζωηρή και τρελλούτσικη ήτον τότε δεκατριών ετών. "Η "Αννα Φεδορόβνα ειπε της μητέρας μου πως δεν θα ήτον κακό να πάρω κ' εγώ μαθήματα, αφού είχα φύγη από το οικοτροφείο πριν τελειώσω της σπουδές μου. "Η μητέρα μου έδέχθη, και επί ένα έτος επήρα, μαζί με

τη Σάσσα, μαθήματα με τον Ποκρόβσκυ.

"Ο Ποκρόβσκυ ήτον ένας φτωχός, πολύ φτωχός νέος: ένεκα της υγείας του δεν ήμπορούσε ν' ακολουθήση τακτικά της παραδόσεις του κανεπιστημίου, και έτσι, από συνήθεια μόνον, τον ώνομάζαμε φοιτητή. Ζούσε πολύ ταπεινά, πολύ ήσυχά: από το δωμάτιό μας ποτέ δεν άκούαμε θόρυβο στο δικό του. "Ο Ποκρόβσκυ είχε πολύ παράδοξο παρουσιαστικό. Το βάδισμά του, ό χαιρετισμός του ήταν τόσο άδέξια, ή όμιλία του τόσο παράξενη, που δεν ήμπορούσα στην άρχή να τον κυτιάζω χωρίς να γελάσω. "Η Σάσσα τον βασάνιζε με διάφορες φάρσες, την ώρα προπάντων του μαθήματος. "Ητον δξύθυμος και αδιάκοπα εθύμωνε: ή παραμικρή άνοησία τον έκανε έξω φρενών, μās επέπληττε άποτόμως, έκανε παράπονα, και συχνά, χωρίς να τελειώση το μάθημα, έφευγε ώργισμένος. Στο δωμάτιό του περνούσε μέρες δλόκληρες με την άναγνωσι. Είχε πολλά βιβλία, και βιβλία αξίας, σπάνια. Είχε μερικές παραδόσεις έξω, κ' εΐθους που συναζε λίγα χρήματα, αγοράζε βιβλία.

Με τον καιρό τον γνώρισα καλλίτερα. "Ητον πολύ καλός άνθρωπος, πολύ αξιοπρεπής, ό καλλίτερος απ' όσους έτυχε να γνωρίσω έως τότε. "Η μητέρα μου τον εκτιμούσε πολύ. "Αργότερα έγινε ό καλλίτερος φίλος για μένα, — μετά τη μητέρα μου έννοείται.

Στην άρχή, μολονότι ήμουν μεγαλύτερη από τη Σάσσα, τον πείραζα κ' εγώ μαζί της για ώρες δλόκληρες, με φάρσες διάφορες. "Εκείνος παρεφέρετο, και αιτό μās διασκεδάζε παραπολύ. ("Εντρέπομαι και τώρα όταν το θυμώμαι). Μιαν ήμερα, τόσο τον θυμώσαμε που σχεδόν του ήλθαν δάκρυα, και άκουσα καθαρά αιτές της λέξεις που ειπε με σιγανή φωνή: « Διαστρεμμένα παιδιά! » Αιτό μου έφερε κάτι σαν σύγχυσι και λύπη μαζί: έγινα κατακόκκινη, μόλις κρατούσα τα δάκρυα και τον παρακάλεσα να ήσυχάση και να μην προσβάλλεται από της άνοησίας μας: μά εκείνος εκλείσε το βιβλίό του, και πήγε στο δωμάτιό του χωρίς να τελειώση το μάθημα. "Όλη την ήμερα εκείνη βασανιζόμουν από τύψεις. "Η σκέψις πως ή παιδική κακία μας τον έκανε να κλάψη σχεδόν, ήτον για μένα μαρτύριο. "Ετσι λοιπόν, περιμέναμε να ιδούμε τα δάκρυά του, σαν να διψούσαμε το κλάμα του: έτσι, εξαντήσαμε την ύπομονή του τον άναγκάσαμε, φτωχόν αιτόν και δυστυχισμένο, να θυμηθή τη σκληρή τύχη του! "Η λύπη και ή μετάνοια έλαφρύνουν, λέγουν, την ψυχή: το έναν-

τίον. Αισθανόμουν, δεν ήξέρω, λύπη μαζί κ' εγωισμό. Δεν ήθελα να με θεωρήση ό Ποκρόβσκυ παιδί: ήμουν δεκαπέντε ετών.

"Από την ήμερα αιτή βασάνισα τον νου μου πως να κάμω τον Ποκρόβσκυ ν' αλλάξη γνώμη για μένα. Μά ήμουν δειλή: δεν ήμπορέσα τίποτε ν' αποφασίσω και περιορίσθηκα στις σκέψεις μου (ό Θεός της γνωρίζει!) "Επαισα όμως να γίνωμαι ένα με τη Σάσσα: ό Ποκρόβσκυ δεν ώργίσθη πιά: μά δεν ήτον αιτό ικανοποίησις άρκετή στον εγωισμό μου.

Θά ειπώ τώρα λίγες λέξεις για τον παραδοξότερο, τον περιεργότερο, και τον πιό αξιολύπητον άνθρωπο που γνώρισα στη ζωή μου. "Αν τώρα μόνον μιλά γι' αιτόν, στο μέρος αιτό των άναμνήσεών μου, το κάνω γιατί ως αιτή την εποχή δεν είχα προσέξει σ' αιτόν, μά ό,τι έσχετιζετο με τον Ποκρόβσκυ πήρε έξαφνα για μένα τη μεγαλύτερη σημασία.

Στο σπίτι μας ήρχετο κάποτε ένας γέρος κοντός, άσπρομάλλης, λερωμένος, κακοντυμένος, δειλός, άλλόκοτος πολύ. "Όταν τον έβλεπε, έλεγε πως ντρέπεται που ήτον αιτός: τόσο προσπαθούσε να μη τον βλέπουν: οι τρόποι του και οι μορφασμοί του σου έλεγαν πως δεν είχε έντελώς το λογικό του. "Εφθανε στο σπίτι, σταματοῦσε στον διάδρομο, εμπρός στη γυάλινη θύρα και δεν τολμούσε να προχωρήση πιό μέσα. "Αν έβλεπε κανένα από μās, έμένα, τη Σάσσα ή κανέναν ύπηρέτη που ήξερε πως δεν θα τον κακομεταχειρισθή, μās έγνεφε, κινούσε τα χέρια, έπαιζε αληθινή παντομίμα: όταν του γνέφαμε με το κεφάλι, όπως συνειθίζαμε, πως δεν ύπήρχαν ξένοι στο σπίτι και ήμπορούσε να έλθη, τότε μόνον άνοιγε τη θύρα, χαμογελούσε χαρούμενος, έτριβε τα χέρια του από ευχαρίστησι και με την άκρη των ποδιών επήγαινε κατ' ευθείαν στο δωμάτιο του Ποκρόβσκυ. "Ητον ό πατέρας του.

"Αργότερα έμαθα όλη την ιστορία αιτού του δυστυχισμένου. Είχε ύπηρετήσει άλλοτε σ' ένα γραφείο: ήτον χωρίς καμμία ύποστήριξι και είχε την πιό άσημαντη, την πιό ταπεινή θέσι. "Όταν απέθανε ή πρώτη του γυναίκα, (ή μητέρα του φοιτητού Ποκρόβσκυ), από τότε τα πράγματα ήλθαν άνω - κάτω: ή δεύτερη γυναίκα του δεν άφησε κανέναν ήσυχό και όλους τους είχε στάς διαταγές της. "Ο νέος Ποκρόβσκυ ήτο τότε δέκα ετών. "Η μητριαι του τον μίσησε. Μά ή τύχη έννόησε τον μικρό Ποκρόβσκυ. "Ο κτηματίας Μπουϊκοφ, που είχε γνωρίσει τον Ποκρόβσκυ υπάλληλον και τον είχε άλλοτε ευ-

εργετήσει, πήρε το παιδί στην προστασία του και το έστειλε στο σχολείο. Εφρόντιζε γι' αυτό γιατί είχε γνωρίσει τη μακαρίτισσα μητέρα του, που, νέα, την είχε παντρεύσει ή Άννα Φεδορόβνα με τον Ποκρόβσκυ υπάλληλον και της έκαμε άπειρες περιποιήσεις. Ο κ. Μπουτίκοφ, στενός φίλος της Άννας Φεδορόβνας, φάνηκε γενναίος στην προστατευομένη της, και όταν παντρεύθηκε, την επροίκισε με πέντε χιλιάδες ρούβλια. Τι έγιναν αυτά τα χρήματα; Άγνωστο. Αλλά τα ξέρω από την Άννα Φεδορόβνα. Ο φοιτητής Ποκρόβσκυ δεν ήθελε να μιλή για της οικογενειακές του υποθέσεις. Λέγουν πως ή μητέρα του ήταν πολύ ώραία και δεν ήμπορώ να καταλάβω ποιά κακή μοίρα της έδωσε άνδρα τόσο άσημαντον άνθρωπο. Πέθανε νέα, τέσσερα χρόνια ύστερα από τον γάμο της.

Ο νέος Ποκρόβσκυ εξακολούθησε τα μαθήματά του στο γυμνάσιο, έπειτα στο πανεπιστήμιο. Ο κ. Μπουτίκοφ, που ήρχετο πολύ συχνά στην Πετρούπολι, τον προστάτευε ακόμα. Έξ αιτίας όμως της ύγείας του ο Ποκρόβσκυ διέκοψε της πανεπιστημιακές του σπουδές. Ο κ. Μπουτίκοφ τον έγνωρισε με την Άννα Φεδορόβνα, και έτσι ο Ποκρόβσκυ ανέλαβε να δίνει μαθήματα της Σάσσας και να κατοική στο σπίτι των.

Ο γέρο-Ποκρόβσκυ, για να λησμονήσει τον δυστυχισμένο του γάμο, ζητούσε παρηγοριά στο χειρότερο έλάττωμα και πάντα σχεδόν ήτον μεθυσιμένος. Η γυναίκα του τον έδερονε, τον έστελλε στο μαγειρείο· εκείνος ύπόμεινε χωρίς παράπονο. Δεν ήτον ακόμα πολύ ήλικιωμένος, μα είχε σχεδόν ξεμωραθή από το κρασί. Το μόνο εύγενικό αίσθημα που του άπόμεινε, ήτον ή άπειρη αγάπη του προς τον γυιό του, που έμοιαζε της μητέρας του σαν δυό στάλαις νερό· ή μητέρα του ήταν καλή σύζυγος· άρα γε ή ανάμνησις εκείνης έκανε τον γερο-Ποκρόβσκυ να λατρεύη έτσι τον γυιό του; Μόνο γι' αυτόν μιλούσε και ήρχετο δυό φορές την εβδομάδα τακτικά να τον βλέπη. Δεν τολμούσε να έλθη συχνότερα, γιατί ο νέος Ποκρόβσκυ δεν ήμπορούσε να ύποφέρει της πατρικής επίσκεψις. Απ' όλα του τα έλαττώματα, το σοβαρώτερο ήτον χωρίς άμφιβολία ή έλλειψις σεβασμού προς τον πατέρα του. Πρέπει όμως να ειπώ πως και αυτός ήτον κάποτε ο πιό άνυπόφορος άνθρωπος. Πρώτα, ήτον υπερβολικά περιέργος, έπειτα, όταν ο υιός του ήτον ένα-σχολημένος, τον ένοχλούσε κάθε στιγμή με

άνοησιές ή με βαρετές έρωτήσεις· και τέλος, πολλές φορές ήρχετο μεθυσιμένος. Σιγά σιγά ο γυιός έκαμε τον πατέρα ν' άφήση της κακές του συνήθειες, και στο τέλος ο πατέρας άκουε το παιδί του σαν μαντείο και δεν τολμούσε ν' άνοιξη το στόμα χωρίς την άδειά του.

Ο καυμένος ο γέρος δεν ήμπορούσε να χορτάση το παιδί του. Ήρχετο να τον ιδή πάντοτε σχεδόν σκεπτικός, φοβισμένος, ίσως διότι δεν ήξερε πως θα τον δεχθή. Συνήθως έδίσταζε πολύ να μπη στο σπίτι, και, αν έτύχαινε να είμαι εκεί, με ρωτούσε επί είκοσι λεπτά: «Τί κάνει λοιπόν ο γυιός μου; Είνε καλά; Σε τί διάθεσι βρίσκεται; Δεν έχει καμιά σοβαρή έγργασία; Τι κάνει αυτή τη στιγμή; Γράφει ή είνε βυθισμένος σε καμιά μελέτη»; Και όταν τον βεβαίωνα πως ήμπορούσε να τον ιδή, ο γέρος άποφάσιζε να προχωρήση· αγάλι αγάλι, με χίλιες προφυλάξεις μισούνοιγε τη θύρα και έσκυβε να ιδή. «Αν εκείνος, αντί να θυμώση τον χαιρετούσε, ξμπανει ο πατέρας χωρίς θόρυβο, έβγανε το επανωφόρι και το καπέλο του, πάντα τρυπημένο και χωρίς γύρο, και τα κρεμούσε έπισης χωρίς θόρυβο, βουβά· ύστερα εκάθιζε κάπου συνεσταλμένος, και με μάτια καρφωμένα πάνω στον γυιό του παρακολουθούσε όλες της κινήσεις του για να καταλάβη σε τί διάθεσι βρίσκεται. Αν εκείνος έδειχνε κάποια δυσαρέσκεια, ο πατέρας του έλεγε: «Θά μείνω ένα λεπτό μονάχα, παιδί μου. Περιπάτησα πολύ κ' έμπήκα μια στιγμή να ξεκουραστώ λίγο». Και χωρίς άλλη λέξι να ειπή, έπαιρνε το παλτό του και το καπέλο του, άνοιγε τη θύρα με της ίδιες προφυλάξεις όπως όταν μπήκε, και προσπαθούσε, φεύγοντας, να χαμογελάση για να κρύψη από το παιδί του τον πόνο που είχε στην ψυχή.

Όταν όμως ο Ποκρόβσκυ τον έδέχετο καλά, ή χαρά του ήτον άμέτρητη. Το πρόσωπό του έλαμπε· όλα του μιλούσαν την ευχαρίστησι που αισθάνετο. Αν ο υιός του έλεγε τίποτε, ο γέρος άνασηκωνότανε λίγο και άπαντούσε σιγά, ύποτακτικά, σχεδόν με σεβασμό, με της πιό έκλεκτές φράσεις, δηλαδή της πιό γελοίες. Δεν είχε το δώρο της όμιλίας· πάντα τον έπιανε μια ταραχή και μια δειλία, που δεν ήξερε που να βάλη τα χέρια του ούτε πως να σταθή· και άφου μιλούσε, κινούσε ακόμα τα χείλη του σαν να ήθελε να διορθώση, τι είχε πη. Όταν όμως άπαντούσε κατά τύχην καλά, καμάρωνε, διώρθωνε το γελέκο του, τον λαιμοδέτη του, το σακάκι του· και έπαιρνε την δψι

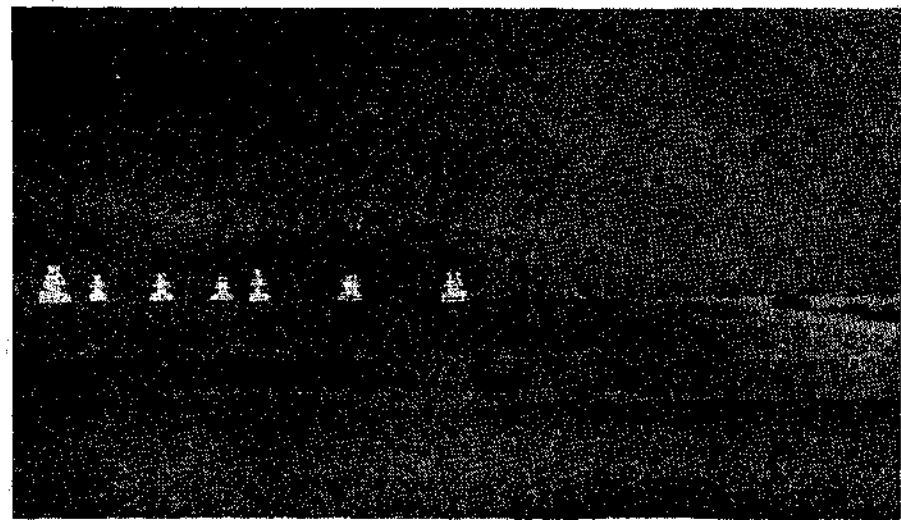
άνθρώπου που αισθάνεται την αξία του. Αυτό του έδινε καμιά φορά το θάρρος να σηκωθή από την καρέκλα του σιγά σιγά, να πάρη από τη βιβλιοθήκη ένα βιβλίο, οτιδήποτε και να διαβάση. Όλα αυτά με μια προσποιημένη άδιαφορία και άπάθεια, σαν να ήτον καθετι εκεί μέσα στη διάθεσί του, και σαν να ήτον συνειδησιμένος σε τέτοια υϊκή φιλοξενία. Μα είδα τον φόβο του δυστυχισμένου πατέρα, μια μέρα που ο Ποκρόβσκυ τον παρακάλεσε να μην έγγίση τα βιβλία του. Ταραγμένος έβαλε βιαστικά το βιβλίο στη θέσι του όπως-όπως, με τη ράχη από μέσα· χαμογελούσε, κοκκίνιζε και δεν ήξερε πως να διορθώση το έγκλημά του! Με τον καιρό ή συμβουλαίς του Ποκρόβσκυ διώρθωσαν της κακές κλίσεις του γέρον. Όταν τρεις φορές κατά σειράν δεν είχε ιδει τον πατέρα του μεθυσιμένον, του έδιδε άποχαιρετώντας τον είκοσιπέντε καπίκια ή μισό ρούβλι ή και περισσότερα. Πότε και πότε του άγόραζε ύποδύματα, ένα λαιμοδέτην ή ένα γελέκο. Ο πρώην υπάλληλος, καινουριοντυμένος, καμάρωνε σαν κόκκορας. Ήρχετο κάποτε και σε μās. Έφερνε στη Σάσσα και σ' έμ με μήλα· πετεινούς από

ζύμη, και άδιάκοπα μās μιλούσε για τον Ποκρόβσκυ. Μās σύσταινε να ήμεθα προσεκτικαίς και εύπειθειίς την ώρα της παραδόσεως. Έλεγε ότι ο Ποκρόβσκυ ήτον καλός υιός, ύπόδειγμα υιού και επί πλέον σοφός· και λέγοντας αυτά έκλειε το μάτι μ' ένα τόσο κομικό τρόπο, έκανε τόσο άστειούς μορφασιμούς, που μās ήρχοντο τα γέλια. Η μητέρα μου τον άγαπούσε πολύ. Ο γέρος μισούσε την Άννα Φεδορόβνα; μολονότι έμπρός της ήτον «πιό ήσυχος άπ' το νερό, πιό ταπεινός άπ' τη γλόη».

Έπειτα από λίγο καιρό έπαισα τα μαθήματα μου με τον Ποκρόβσκυ. Με θεωρούσε ακόμα παιδί, ένα τρελλοκόριτσο σαν τη Σάσσα. Αυτό με πείραζε πολύ, γιατί με κάθε τρόπο προσπαθούσα να τον κάμω να λησμονήση την παλαιά μου διαγωγή· δεν το πρόσεχε όμως, και αυτό με θυμωνε ολοένα περισσότερα. Ποτέ σχεδόν δεν είχα μιλήσει με τον Ποκρόβσκυ έξω από την παράδοσι· έπειτα, μου ήταν και άδύνατο να του μιλήσω. Κοκκίνιζα, δεν ήξερα τί να πώ και κρυβόμουν σε μια γωνιά όπου έκλαια από το πείσιμα μου.

[Έπεται συνέχεια].

Μετάφρ. Κ. Μ.

Η ΦΩΤΑΓΩΓΗ ΤΟΥ ΑΓΓΛΙΚΟΥ ΣΤΟΛΟΥ ΕΙΣ ΤΟ ΦΑΛΗΡΟΝ — ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ Χ. ΙΣΑΑΚΙΔΗ ΙΑΤΡΟΥ

ΤΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ

ΘΕΑΤΡΙΚΗ ΖΩΗ

ΒΑΣΙΛΙΚΟΝ ΘΕΑΤΡΟΝ: Η Ίφιγένεια του Εὐριπίδου, παράφρασις Ζαν Μωρεάς.

Ἐδόθη προχθές εἰς τὸ Βασιλικὸν Θέατρον ἡ Ίφιγένεια. Ἀπὸ ἡμερῶν ἀνεμένετο ἀνυπομόνως τὸ ἔργον τοῦ Μωρεάς, περὶ τοῦ ὁποίου ὁλοῦς ὁ γαλλικὸς τύπος ἔγραψε μὲ ἀληθινὸν ἐνθουσιασμόν. Ὁ κ. Σιλβαὶν ὡς Ἀγαμέμνων, βασιλεὺς τοῦ Ἄργου καὶ ἀρχιστράτηγος τῶν Ἑλλήνων κατὰ τῆς Τροίας, ἐδέχετο γενναίως τὰ κτυπήματα τῆς Εἰμαρμένης· ἀλλ' ἦτο προπάντων πατέρας. Εἰς τὸν γάλλον ἠθοποιὸν, ὁ ὁποῖος ἀπέδωσε ἀμέμπτως τοὺς ἀπαρμιλλοὺς στίχους τοῦ Μωρεάς, ἡ χορδὴ αὐτῆ τῆς πατρικῆς στοργῆς ὠμίλησε βαθυτέρα, μᾶλλον σύγχρονος· τὸσον σύγχρονος, ὥστε νὰ σβύνη ὀλότελα τὴν εἰκόνα τῆς ἀρχαιότητος τὴν ὁποίαν ἔχομεν μέσα μας· καὶ ὁ υἱὸς τοῦ Ἀτρέως πνίγεται εἰς λυγμοὺς καὶ παραμορφώνει μὲ μορφασμοὺς τὸ πρόσωπον ὅταν ἡ Ίφιγένεια τὸν ἱκετεύη νὰ τὴν ἀφήσῃ ἀκόμη νὰ ζήσῃ:

Hélas, que le soleil est doux!
Laisse-moi vivre encore, ô mon père,
ô mon père!

Ἐγνώρισα ἐκ τοῦ πλησίον τὸν κ. Σιλβαὶν. Μιλοῦσε μὲ θαυμασμόν διὰ τὸ φῶς τοῦ ἑλληνικοῦ οὐρανοῦ, διὰ τὰς γραμμάς ποῦ τὸν πλαισιώνουν. Τώρα ἐννοῶ πῶς παρήχθησαν τὰ ἀριστουργήματα τῆς πατρίδος σας, μᾶς ἔλεγε. Ἄλλ' ὁ γάλλος καλλιτέχνης, παίζων τὸν Ἀγαμέμνονα ἐπεχείρησε κατὰ πολὺ δύσκολον διὰ ξένον. Διὰ ν' ἀποδοθῇ ὁ ἦρωας τῆς ἀρχαιότητος ἐχρειάζεται μακρὰ, βαθεῖα μῆσις εἰς τὸν ἑλληνικὸν κόσμον, τὸν τὸσον ἀπλοῦν ἀλλὰ καὶ τὸσον δυσπρόσιτον. Τὸ σεμνὸν μεγαλεῖον μὲ τὸ ὁποῖον μᾶς κατέπληξε πέρουσι ὁ κ. Φύρστ ὡς Οἰδίπους, (ἀκόμη καὶ μὲ τὴν παγωμένην γλῶσσαν τοῦ φίλου μας μεταφραστοῦ), ἦτο γνωστὸν εἰς τὸν γάλλον ἠθοποιὸν ἔξ ἀναγνώσεων μόνον. Ὁ ἑλλην ἠθοποιὸς ἔχει ποτισθῇ ἐδῶ μὲ ὄλας τὰς αἰσθήσεις του τὴν ἀρχαιότητα. Καὶ ἂν δὲν ὑπερέβη καὶ αὐτὸν τὸν Μουνὲ Σουλὺ εἰς μερικὰς στιγμὰς, ἀδιστακτῶς ὅμως ἔφθασε τὸ ὕψος τοῦ

γάλλον καλλιτέχνου, ὁ ὁποῖος εἶχε ἐνθουσιάσει πρὸ ὀλίγων ἐτῶν τὰς Ἀθήνας.

Ἄλλὰ καὶ διὰ τὸν μετασηματισμὸν τοῦ προσώπου τοῦ Ἀγαμέμνονος καὶ τοῦ Ἀχιλλέως, πόσα ἠθέλαμεν νὰ γράψωμεν!

Ἡ κυρία Σιλβαὶν ὡς Ίφιγένεια διεκρίθη κατὰ τὴν στιγμὴν ὅπου προσφέρει ἑαυτὴν ἐξιλαστήριον θῦμα εἰς τὴν Ἀρτέμιδα

Ἡ ἀπλὴ καὶ ἄμως τραγικωτάτη ἐξέλιξις τοῦ δράματος βραίνει, μὲ ὄλα αὐτὰ, ἀρκετὰ καλά. Εἰς τὸν ρόλον τοῦ κ. Σιλβαὶν συγκεντρώνεται ὅλη ἡ ψυχὴ τοῦ δράματος. Εἶνε ἡ πατρικὴ στοργή, ἡ ὁποία ὑφίσταται τὴν σκληροτέραν δοκιμασίαν μὲ τὴν ἐπιβαλλομένην εἰς τὸν ἄνακτα θυσίαν τῆς θυγατρὸς του. Ἡ νύκτα εἶνε ἀκόμη χυμὴν γύρω, καὶ ὁ ἦρωας μὲ ψυχὴν στοτεινιασμένην ἀπὸ τὰ συναισθήματα ποῦ τὴν συγκλονίζουν, στέλλει ἄγγελον νὰ ἐμποδίσῃ τὸν ἐρχομὸν τῆς Ίφιγενείας. Ἡ ἡμέρα ἀνατέλλει, καὶ τοῦ ἡλίου ἡ λαμπρότης χύνει ἀκόμη περισσότερο σκότος μέσα του. Ὁ ταλαίπωρος πατήρ, ἀφοῦ δὲν ἠμπόρεσε ν' ἀποτρέψῃ τὴν δυστυχίαν, κύπτει εἰς τὴν ἀνάγκην καὶ ἀποφασίζει νὰ ὀδηγήσῃ τὴν κόρην του εἰς τὸν βωμὸν τῆς Ἀρτέμιδος.

Οἱ στίχοι τοῦ Μωρεάς, οἱ ὁποῖοι ἐνέχουν τὴν διαύγειαν, τὴν καθαρότητα καὶ τὸ φῶς ποῦ φωτίζουν τοὺς στίχους τοῦ ἀρχαίου τραγικοῦ, προσδίδουν εἰς τὴν παράστασιν τῆς Ίφιγενείας ὄλον τὸ κάλλος, ποῦ ἠμπορεῖ ὁ θεατὴς νὰ ποθήσῃ, ἔστω καὶ εἰς ξένην γλῶσσαν. Ἡ Ίφιγένεια ἦτο, νομίζεις, ἐνδεδειγμένη εἰς τὴν μῦθον τοῦ Μωρεάς. Ὁ καλλιτέχνης αὐτός, ὁ ὁποῖος αἰσθάνεται σήμερον, εἰς τὰς Ἀθήνας, σὰν κουρασμένος ἀπὸ τὸν αἰτικὸν ἥλιον — ἔζησε τόσα χρόνια εἰς τὰ ξένα — φυλάττει ἐν τούτοις βαθεῖα μέσα του, τὴν γοητείαν τοῦ οὐρανοῦ, ὁ ὁποῖος πρῶτος ἐχρῶσσε τὰ ὄνειρα τοῦ ποιητοῦ, ποῦ τὸνομά του ἦτο προσωρισμὸς ν' ἀμφισβητήσῃ τὰ πρωτεῖα εἰς τὸν γαλλικὸν Παρνασσόν. Ἐκεῖνο ποῦ διέπλασε τὴν ψυχὴν τοῦ Γύζη καὶ ἐξέθρεψε, μέσα εἰς τὴν γερμανικὴν δμίχλην, τὸ ἀγνότερον ἑλληνικὸν πνεῦμα, ἦτο δυνατὸν νὰ μὴν ἀνθίσῃ ὀλίγον κατ' ὀλίγον εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ Μωρεάς, ὁ ὁποῖος εἶχε στολι-

σει μὲ ἀθηναϊκὰ λουλούδια τὰς πρώτας δονήσεις τῆς ζωῆς του;

Καὶ αἱ Ἀθηναί, μὲ μίαν φωνήν, σύσσωμοι ἐκάλεσαν ἐπὶ σκηνῆς καὶ ἀνευφήμησαν προχθές τὸ βράδυ τὸν ποιητὴν, τοῦ ὁποίου ἡ τέχνη ἤγειρε παρὰ τὸν Σηκουάναν πάγκαλον τὸν ναὸν τῆς ἑλληνικῆς τραγωδίας καὶ ἐτόνισε παρὰ τὸν Ἰλισσὸν μελωδικώτατα τοὺς στίχους τοῦ Εὐριπίδου.

KIMON MIKHAELIDIS

Υ. Γ. — Εἰς τὸ προσεχὲς τεῦχος θὰ γράψῃ εἰδικῶς περὶ τοῦ ἔργου τοῦ Μωρεάς ὁ κ. Ξενοπούλος.

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ ΕΚ ΠΑΡΙΣΙΩΝ

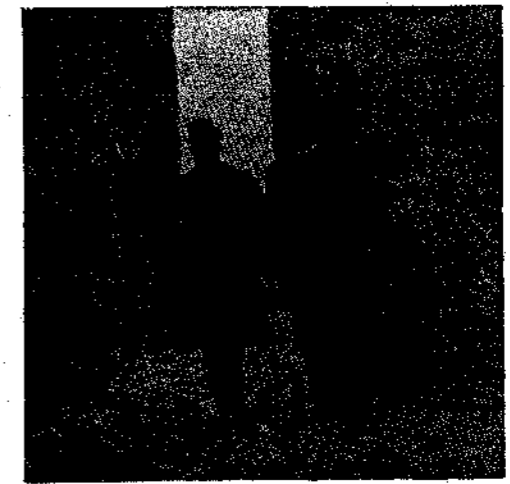
Ὁ γλύπτης Κάρολος Μιλλέ.

Ἐνας περίπατος εἰς μίαν ἐκθεσιν γλυπτικῆς εἶναι πάντοτε ψυχρός. Ἦν ἔλειπαν ποῦ καὶ ποῦ μερικὰ ἔργα οἴπτοντα κάποιο φῶς καὶ μαζί μ' αὐτὸ καὶ μίαν θερμότητα, ἱκανὴν νὰ θερμάνῃ καὶ νὰ ζωογονήσῃ τὸ ἀθροίσμα ἐκεῖνο τῶν ψυχρῶν μαρμάρων, αἱ ἐντυπώσεις θὰ ἦσαν πεθαμέναι καὶ ἀσήμαντος ἡ αἰσθητικὴ ἀπόλαυσις ἀπὸ ἔργα διαρκῶς ἐπαναλαμβανόμενα ὑπὸ τὸ αὐτὸ πάντοτε πνεῦμα καὶ μὲ τὴν ἰδίαν μορφήν. Ἀπὸ ἐτῶν ἤδη ὁ μέγας γλύπτης Rodin φωτίζει καὶ θερμαίνει μὲ τὰ μεγαλοφυᾶ του ἔργα τὰς παρισινὰς ἐκθέσεις. Ἄλλὰ τὰ ἔργα αὐτὰ, ὡς ἔχοντα τὸ φῶς, ἠπέλουν μὲ τὴν σκιάν των νὰ ἐξαφανίσουν ὄλα τὰ ἄλλα ὀλόγυρα, ἂν κάποια ἐπιβλητικὴ ἐπιρροὴ δὲν μετεδίδοτο καὶ μιὰ φωτεινὴ ἀκτίς δὲν ἐθέρμαινε καὶ τὰς ψυχὰς πολλῶν νέων καλλιτεχνῶν, διὰ νὰ τοὺς ὠθήσῃ πρὸς μίαν ἀληθινὴν δημιουργίαν.

Μὲ ὄλην λοιπὸν τὴν σκιάν ποῦ σκορπίζει ὀλόγυρά του καὶ φέτος τὸ ἀρρενωπὸν, γεμᾶτον ἀπὸ σφρίγος, ἔργον τοῦ Rodin καὶ σκοτεινιάζει τρόπον τινὰ τὰ λοιπὰ γλυπτικὰ ἔργα τῆς ἐφετείνης ἐκθέσεως, ὑπάρχουν καὶ μερικὰ ἔργα τὰ ὁποῖα ὄχι μόνον σώζονται ἀπὸ τὴν ἐπισκίασιν αὐτὴν ἀλλὰ μὲ φῶς καὶ μὲ δύναμιν διακρίνονται καὶ προσελκύουν τὴν προσοχὴν μας.

Μεταξὺ ὄλων τούτων τὸ ἔργον τοῦ γλύπτου Karl Millès, πλούσια παρουσιαζόμενον ἐφέτος εἰς τὸ Σαλὸν τῆς ἐταιρίας τῶν Καλῶν Τεχνῶν, μᾶς ἐλκύει ἰδιαιτέρως καὶ μᾶς γοητεύει μὲ τὴν ποικίλην καὶ πλουσίαν ἐκδήλωσιν ἐνὸς τάλαντου δυνατοῦ καὶ πραγματικῶς προσωπικοῦ.

Εἰς ὄλα τὰ ἔργα του ἔνα βαθὺ καὶ εἰλικρινὲς αἰσθημα κυριαρχεῖ, ἀπὸ τοῦ μεγαλοπρεποῦς

Ὁ Μωρεάς καὶ ὁ Σιλβαὶν ἐπὶ τῆς Ἀεροπόλεως. — Φωτογραφία τῆς κυρίας Σιλβαὶν.

καὶ ἐπιβάλλοντος ἐθνικοῦ μνημείου ποῦ παρουσιάζει ἐφέτος, ἕως τὰ μικρὰ ἀγαματάκια του τὰ παριστῶντα τὴν καθημερινὴν χωρικὴν δολανδικὴν ζωὴν, τὰ συλληφθέντα, νομίζεις, εἰς στιγμὰς εὐτυχεῖς, εἰς στιγμὰς ὅπου ὁ καλλιτέχνης ἔχων τὴν ψυχὴν του πλημμυρισμένην ἀπὸ μίαν εὐαρέσκειαν ἢ ὁποία προέρχεται καὶ μεταδίδεται εἰς αὐτὸν ἀπὸ τὴν εὐχαρίστησιν τῆς ζωῆς ποῦ σαρταραῖ ὀλόγυρά του, αἰσθάνεται μέσα του βαθεῖαν ἀρμονίαν μὲ τὴν ζωὴν αὐτὴν, καὶ χάρις εἰς αὐτὴν βλέπει, συλλαμβάνει καὶ ἀποτυπώνει εἰς τὰ χαριτωμένα ἀγαματάκια του τὰς ποικιλομόρφους ἐκδηλώσεις τῆς ζωῆς καὶ τῆς κινήσεως.

Ἡ ζωὴ τοῦ καλλιτέχνου Κάρολ Μιλλέ δὲν διαφέρει καὶ πολὺ ἀπὸ τὴν ζωὴν τῶν πλείστων καλλιτεχνῶν. Δὲν ἦτο προσωρισμὸς νὰ γείνη γλύπτης καὶ ὡς ἐκ τούτου εἰς καμμίαν δὲν ἐσχάσε Ἀκαδημίαν. Ἐγεννήθη εἰς τὴν παλαιὰν σουηδικὴν πόλιν Οὐψάλα. Τὸ 1897 ἔρχεται εἰς τὸ Παρίσι νὰ ἐκμάθῃ τὸ ἐπάγγελμα τοῦ λεπτοργοῦ καὶ ἐπὶ μακρὸν χρόνον ἐργάζεται εἰς διάφορα ἐργαστήρια ὅπως ἐπαρκέσῃ εἰς τὴν ζωὴν του καὶ εἰς τὴν τῆς ἀδελφῆς του Ἄδος Ruth Millès, τῆς ὁποίας τὸ τάλαντον παρεμφερὲς μὲ τὸ ἰδικόν του, τὴν ἀνέδειξε σήμερον μίαν τῶν σπουδαιότερων ἐκθετιῶν γλυπτικῶν ἔργων εἰς τὸ Σαλὸν τῶν Γάλλων Καλλιτεχνῶν. Τὸ διφυὲς αὐτὸ τάλαντον τῶν δύο ἀδελφῶν, τὸ συγκεντρῶνον ἐν τῇ γλυπτικῇ καὶ τὴν γοητείαν τῆς τέχνης τῆς ζωγραφικῆς, ἐσώθη χάρις εἰς μίαν εὐτυχή γνωριμίαν.

Εἰς τὸ Παρίσι ἐγνωρίσθησαν μὲ τὸν γνω-

στὸν γλύπτην Ἀζαμπέρ, ὁ ὁποῖος διαβλέπων εἰς αὐτοὺς μέγα γλυπτικὸν ἄλυσμα, ἔλαβε ἐνδιαφέρον καὶ τοὺς ὤδησε πρὸς τὴν Τέχνην.

Ἔτσι ὁ νεαρὸς μαθητευόμενος λεπτογυρὸς μετατρέπεται εἰς γλύπτην. Ἀλλὰ εἰς τὸ νέον του ἐπάγγελμα, εἰς τὸ ὁποῖον μοιραίως τὸν ἔσυρε ἡ τύχη, ἐπὶ πολὺν καιρὸν ἀκόμη ὤφειλε νὰ δοκιμάσῃ τὰς πικρίας, μὲ τὰς ὁποίας φαίνεται εἶναι πεπρωμένον κάθε ἀληθινὸς καλλιτέχνης νὰ βαπτίζεται, διὰ νὰ φέρῃ ἀργότερα μὲ περισσοτέραν ὑπερηφάνειαν τὸν τίτλον τοῦ καλλιτέχνου.

Ἐδυνάως κατὰ τὸ 1902 ἡ σουηδικὴ κυβέρνησις ἐκήρυξε διαγωνισμὸν πρὸς ἀνέγερσιν μνημείου εἰς τὸν ἔθνικόν ἥρωα τῆς Σουηδίας Sten-Sture, τὸν τολμηρὸν ἀρχηγόν, ὁ ὁποῖος τεθεὶς ἐπὶ κεφαλῆς τῶν χωρικῶν κατὰ τὸ 1471 ἐξεδίωξε τοὺς Δανοὺς ἀπὸ τὴν Σουηδίαν καὶ ἀπῆλλαξε τὴν πατρίδα του ἀπὸ τοὺς τυράννους. Εἰς τὸν διαγωνισμὸν αὐτὸν συμμετέχει, τὸ ἔργον του διακρίνεται καὶ ἡ σουηδικὴ κυβέρνησις, ἀναγνωρίζουσα τὸ μέγα ἄλυσμα τοῦ Σουηδοῦ καλλιτέχνου, τοῦ παρέχει σύνταξιν χάρις εἰς τὴν ὁποίαν ὁ καλλιτέχνης ἀρχίζει νὰ ζῆ ἀνετώτερα καὶ νὰ παραδίδεται καθ' ὁλοκληρίαν εἰς τὴν Τέχνην.

Τὸ ἔργον ἀκριβῶς αὐτό, τὸ ὁποῖον κυρίως τὸν ἔκαμε γνωστὸν μεταξὺ τῶν συμπατριωτῶν του, ἦτο ἐκτεθειμένον ἐφέτος εἰς τὸ Σαλὸν τῆς Ἑταιρίας τῶν Καλῶν Τεχνῶν.

Εἰς τὸ μνημεῖον αὐτὸ ὁ καλλιτέχνης εὗρισκετο πρὸς μεγάλων δυσκολιῶν. Ἐπρόκειτο νὰ ἐναρκαθῆ ἡ ψυχὴ ἑνὸς λαοῦ ὁλοκληροῦ, ὁ ὁποῖος ἔξαφνα ἀφυπνίζεται ἀπὸ τὸν βαθὺν λήθαργον, εἰς τὸν ὁποῖον ἦτο βυθισμένος, μὲ τὸ πολεμικὸν ἄσμα ἑνὸς ἐμπνευσμένου. Ἐπίστευσε εἰς τὴν δυνάμιν του, ἡ ὁποία ἀκριβῶς ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἐμπιστοσύνην προήρχετο καὶ ἔτσι ἐπραγματοποιήθη τὸ θαῦμα μὲ τὴν θέλησιν ἑνὸς ἀνθρώπου. Αὐτὸ ἦτο τὸ θέμα καὶ ἰδοὺ πῶς ὁ καλλιτέχνης τοῦ ἔδωσε μορφήν καὶ ἐφύσησε τὴν ζωὴν.

Ἐπὶ ἵππου κατακόπου ἐκ τῶν πολλῶν ὁδοῦ ποριῶν ὁ ἥρωας Sten-Sture προχωρεῖ ὡσεὶ σιδηρόφρακτος περιτριγυρισμένος ἀπὸ χωρικοὺς ἀρματωμένους. Τὰ βλέμματά των εἶναι ἐστραμμένα πρὸς αὐτὸν ἢ διευθύνονται μακρὰν πρὸς τὸ βάθος διὰ νὰ διακρίνουν τὸν ἐχθρὸν πρὸς τὸν ὁποῖον τοὺς σύρει ὁ σιδηροῦς ἀρχηγός. Ὁ ἀριθμὸς των δὲν ὑπερβαίνει τοὺς δώδεκα, ἀλλὰ τὰ ὀλίγα αὐτὰ πρόσωπα εἶναι τὸσον χαρακτηριστικά, συμβολίζοντα τὸ καθένα

καὶ μίαν θέλησιν, μίαν ἀπόφασιν, καὶ ὁ καλλιτέχνης κατὰ τοιοῦτον τρόπον τὰ ἔχει τοποθετήσει, ὥστε νομίζει ὁ παρατηρῶν αὐτὸ ὅτι πραγματικῶς ἕνας ὁλόκληρος στρατός περιτριγυρίζει τὸν ἀνθρώπον ἐκεῖνον, ποῦ συμβολίζει μίαν κολοσσιαίαν θέλησιν, καὶ τοῦ φαίνεται ὅτι αἰσθάνεται τὸ στερεὸν βῆμα των, ἀκούει τὸ πολεμικὸν τῶν ἄσμα καὶ ἐννοεῖ ὅτι τῷ ὄντι μίαν πικρίαν ἐλευθερώνεται ἀπὸ τοὺς τυράννους, ὅτι ἕνα ἔθνος ἐλεύθερον γεννᾶται.

Τὸ μεγαλοπρεπὲς αὐτὸ μνημεῖον, τοῦ ὁποῖου ἡ σύλληψις καὶ συγχώνευσις τοῦ ὅλου εἰς ἓν, εἶναι ἀξιοθαύμαστος, ἔχει ὕψος 18 μέτρων καὶ εἶναι ὁλόκληρον ἀπὸ γρανίτην. Κανένας μαριερισμὸς παντελῆς ἀπουσία λεπτομερειῶν εἰς τὴν ἐκτέλεσιν. εἰς τὴν θαυμασίαν αὐτὴν σύνθεσιν, δημιουργηθεῖσαν, νομίζεις, κατὰ τὴν στιγμήν αὐτὴν τῆς συλλήψεως.

Παρατηρῶν κανεὶς τὰ πορταῖτα τοῦ Μιλλέ, νομίζει πῶς δὲν εἶναι μόνιμα. Εἶναι στιγμαί, φευγαλέαι ἀποκαλύψεις ἀπὸ τὴν μορφήν ἢ καλλιτέρα ἀπὸ τὴν ψυχὴν τοῦ προσώπου τὸ ὁποῖον θέλει νὰ ἀποτυπώσῃ. Ζητεῖ τὰ ζωογόνα σημεῖα ἑνὸς χαρακτήρος, τὰ ἔχνη ποῦ ἀφήνει εἰς τὸ πρόσωπον ἕνα συναίσθημα, καὶ μ' αὐτὰ προσπαθεῖ νὰ μᾶς ἀποκαλύψῃ τὴν κρυμμένην ψυχὴν. Ἀλλὰ διὰ νὰ συλλάβῃ τὸ μυστήριον αὐτό, πρέπει πρῶτα νὰ ἔλθῃ εἰς στενὴν ἐπικοινωνίαν μὲ αὐτὴν, πρέπει κατὰ βάθος νὰ τὴν γνωρίσῃ καὶ νὰ τῆς ἀρπάξῃ τὰ χαρακτηριστικὰ σημεῖα ποῦ τοῦ χρειάζονται. Δι' αὐτὸ πρὸς ἀκριβῆ ἐκτίμησιν τῆς προσωπογραφικῆς τέχνης του πρέπει νὰ ἴδῃ τις τὰς προτομὰς προσώπων προσφιλῶν καὶ οἰκείων τοῦ καλλιτέχνου. Εἰς τὸ ἐφετεινὸν Σαλὸν ἐκδέχεται τὸ πορταῖτο τοῦ μεγάλου Σουηδοῦ ζωγράφου Ἰουλίου Γκρόμπεργκ καὶ τὴν προσωπογραφίαν τοῦ Δόκτωρος Παύλου Bjerre, φίλου στενοῦ τοῦ καλλιτέχνου. Μέσα εἰς τὴν δυνατὴν ἔκφρασιν τῆς μορφῆς αὐτῆς διαβλέπει κανεὶς τὴν βαθεῖαν σκέψιν καὶ ἕνα ἐρευνητικὸν πνεῦμα τόνισας δὲ ἰδιαίτερος μερικὰ σημεῖα, ἔδωκε ἕνα χαρακτηριστὰ διακοσμητικόν, ἐξωραϊσάντα περισσότερο τὸ ἔργον, συγχρόνως δὲ ἐκδηλοῦντα καὶ τὸ ἄκρως ποιητικὸν ὕψος τοῦ Σουηδοῦ συγγραφέως. Ἀλλ' ἐκεῖ ὅπου κυριολεκτικῶς θαυμάζει κανεὶς τὴν διηγηματικὴν δυνάμιν τοῦ καλλιτέχνου καὶ πραγματικῶς θέλγεται, ἀπαράλλακτα ὅπως καὶ ἀπὸ τὴν ἀνάγνωσιν πολλῶν συγχρόνων Σκανδιναυῶν συγγραφέων, εἶναι ὅταν ἀπλοῦστα καὶ ἀφελῶς περιγράφων ἐκ τοῦ φυσικοῦ, διηγείται, ἐὰν εἶναι δυνατόν νὰ ἐκ-

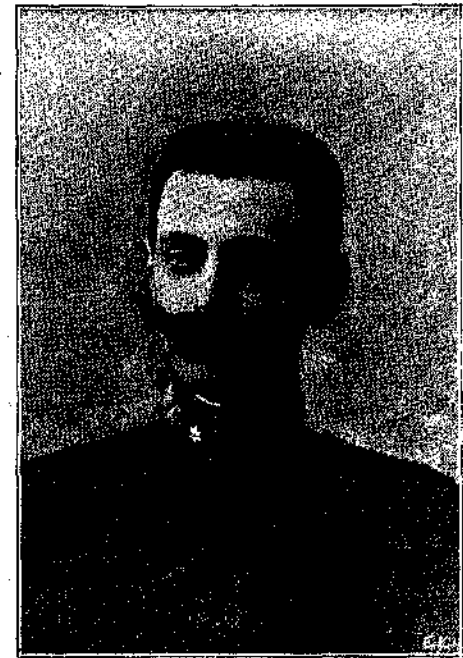
φρασθῆ κανεὶς ἔτσι, τὴν τόσον ἐνδιαφέρουσαν καὶ χαριτωμένην εἰς τὴν ἐκδήλωσιν τῆς ζωῆν τῶν ζώων. Μία ἀγάπη εὐλικρινῆς τὸν ὠθεῖ πρὸς αὐτὰ καὶ τοῦ χαρίζει τὴν ὑπομονὴν καὶ τὴν δυνάμιν νὰ ἐννοῆ τὴν ζωὴν των, νὰ συλλαμβάνῃ τὴν ἡρεμίαν ποῦ πηγάζει ἀπὸ αὐτὴν καὶ εἰς συμπλέγματα χαριτωμένα νὰ συγκεντρῶνῃ ὅλην τὴν χάριν καὶ τὸ μυστήριον ποῦ περικλείει. Εἰς τὰ συμπλέγματα αὐτὰ δίδει ἀπερίγραπτον θελκτικότητα καὶ τόσην γλυκύτητα, ποῦ ἐκλύουν τὸν παρατηρητὴν. Γνωρίζει νὰ ἀρπάξῃ ὅτι διακοσμητικὸν περιλαμβάνει ἢ συγκέντρωσις καὶ αἱ κινήσεις δύο ἢ περισσοτέρων ζώων καὶ ἔτσι τὰ ἐξωραίζει καὶ τὰ καθιστᾷ πολῦτιμα. Δύο τοιαῦτα μικρὰ ἔργα ἐκδέχεται τὸ ἐφετεινὸν Σαλὸν, τοὺς *Παίζοντας Ἐλέφαντας* καὶ τὴν *Τσαλέτταν τῶν χηνῶν*. Ἀλλὰ πρέπει νὰ ἐπισκεφθῆ κανεὶς τὸ καλλιτεχνικὸν του ἐργαστήριον διὰ νὰ γνωρίσῃ κατὰ πόσον ὁ καλλιτέχνης ἐπωφελεῖται ἀπὸ τὴν εὐλικρινῆ καὶ ἀφελῆ ἀγάπην του πρὸς τὰ ζῶα.

Ὁ κ. Μιλλέ εἶναι μόλις τριάντα ἐτῶν καὶ ὅμως ἤδη εἶναι ἐκ τῶν πρώτων γλυπτῶν τῆς Σουηδίας, ἡ δὲ ἐφετεινὴ του ἐπιτυχία εἰς τὸ Παρισινὸν Σαλὸν τὸν κάμνει γνωστὸν καὶ ἔξω ἀπὸ τὴν πατρίδα του.

A. ΛΑΥΑΤΗΣ

ΛΟΓΟΙ ΚΑΙ ΑΝΤΙΛΟΓΟΙ

Ὁ ἀρματωλισμὸς τὸν ὁποῖον μοιραίως ἐγέννησεν ὁ ἀγὼν τῶν φυλῶν εἰς τὴν Μακεδονίαν, ὠρισμένως εἶνε μία ἐποχὴ ἡ ὁποία ἔπρεπε νὰ ἐπανεῖδη. Ὑπάρχει μία παλαιὰ ἰδέα ὅτι εἶνε ἀδύνατον νὰ προσοικειωθῆ μὲ τὸν πόλεμον κράτος, τοῦ ὁποῖου ἡ μεθόριος γραμμὴ δὲν εἶνε διαρκῶς ἀναμμένη. Οἱ λαοὶ πρέπει νὰ ἀκούσων ὄπλον εἰς τὰ σύνορά των, ἀνάπτων κατὰ διαλείμματα ἀλλὰ οὐδέποτε σβύνων, ὅπως οἱ φάροι τῶν θαλασσῶν. Ὁ ἀνιάρτης, ἡ πρώτη μορφή τοῦ πολέμου, παραμένει ὡς στοιχεῖον χρήσιμον εἰς τὴν ἐποχὴν αὐτὴν ὅπου ὁ πόλεμος κατήντησε ψυχρὰ καὶ ὑπολογισμένη χειρουργικὴ πράξις. Διπλωματικῶς εἶνε μία ζημία διὰ τὰ κράτη, ἀλλὰ πραγματικῶς αὐτὰ εἶνε ὁ ὀροφύλαξ τῶν φυλῶν. Ποῖον κράτος, ἀκόμη καὶ τὸ ἐπιστημονικώτερα ὀπλισμένον, δὲν θὰ ἐπόθει ὀλίγον ἀρματωλισμὸν εἰς τὰ σύνορά του; Τὰ πράγματα διὰ τὴν Ἑλλάδα ἐστράφησαν κατὰ τόσον παραδόξον τρόπον, ὥστε εὐρίσκεται εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ ζητήσῃ τοὺς παλαιούς της φίλους, τοὺς ἀρματωλοὺς, καὶ νὰ

Παῦλος Μιλλέ

ἐπιχειρήσῃ ὁλόκληρον ἀνεπίσημον πόλεμον μὲ τὴν φουστανέλλαν. Φαίνεται ἀλήθεια ὄνειρον καὶ ὅμως ἡ ἐποχὴ τοῦ ἀρματωλισμοῦ προβάλλει τραγεία καὶ ἐποποιός. Τὸ βουνὸ ἐπανερχεται. Αἱ φυλαὶ παλαιῶν μὲ τὰ παλαιὰ των ὄπλα, τὸ μαχαίρι, τὸ τσεκούρι, τὸν λίθον, καὶ ἡ παραφονία τῶν Μάουζερ, τῶν κρημασμένων ἐπὶ τῶν βουλγαρικῶν ὤμων, δὲν ἔμπορεῖ νὰ ἀλλάξῃ τὴν ὄλην ἀρματωλικὴν μορφήν τοῦ ἀγῶνος.

Εἶνε φυσικὸν ὅτι παλαιαὶ ἐποχαὶ ποῦ μᾶς καταλαμβάνουν τόσον αἰφνίδια, εὐρίσκουν τὰς σημερινὰς κοινωνίας ἀνετοιμους νὰ τὰς ἀντικρύσων. Ὁ ἀρματωλισμὸς θέλει νὰ ξαναεῖσῃ τὰς παλαιὰς του ἀγαπημένας συνθήκας, τὴν παρθενίαν τῶν λαῶν, τὸ μῖσος τὴν Μεγάλην Ἰδέαν τῶν Ἑλλήνων. Καὶ ἐδῶ ὅπου τελευταίως ὁ λαὸς ἀγοράζει λαχεῖον διὰ νὰ κάμῃ Μάουζερ, ταχυβόλα, θωρηκτὰ — ὄλαι αἱ λέξεις τῆς ἐπιστήμης καὶ τοῦ διαβήτου — ἐστράφη αἰφνιδίως καὶ εἶδε τὸν ἀνθυπολοχαγὸν τοῦ πυροβολικοῦ, τὸν ἀπόστολον τῆς νέας στρατιωτικῆς ἐπιστήμης, φονευμένον ἐπάνω εἰς τοὺς βράχους μὲ στολὴν ἀρματωλοῦ. Ὁ νεκρὸς αὐτός, ντυμένος μίαν παλαιάν ἐποχὴν, ἦτο ὁ πρόδρομος καὶ τὸ ἐξύπνημα. Καὶ χρειάζεται αἰφνιδία ἀλλαγὴ τῶν κυττάρων τοῦ αἵματος διὰ νὰ τὸν ἐννοήσωμεν, τὸν ἀπρόοπτον ἀρματωλόν. Ἔπεσεν ἐμπρὸς μας ὡς πολυσύνθε-

τον αίνιγμα. Ήνε δυσκολονόητος όσον ένας άρματωλάς, όσον ένας Έλληγ που δέν μάς όμοιάζει, που δέν μάς άνέχεται, που δέν ήτο μεταξύ μας. Ο μεγαλειώδης του ήμνος δέν είνε ή συμπάθεια ούτε ο θαναταμός του λαού. Είνε ή έκπληξις που έγέννησεν ο θάνατός του. Καί τό άνακριβέστερον που έλέχθη δι' αυτά είνε ότι έπολέμησε τους Βουλγάρους, ένώ ο Παύλος Μελάς έπολέμησεν ήμάς.

Πρίν τόν όνομάσω πολεμιστήν, όπως ήτο, άρματωλόν όπως ήτο, θέλω νά τόν βλέπω εις την ώραιότεραν του μορφήν. Έλληνα πολεμούντα τους Έλληνας της ρητορείας και της άπραξίας. Υπήρξε κοινωνικός επαναστάτης. Εις την κατάστασιν που είμεθα, τό αίματηρόν ράπισμα του Παύλου Μελά ήτο από τας τολμηράς φυσιοθεραπείας που επιβάλλονται εις νευρικούς χαλαρωμένους οργανισμούς. Έχει την ψυχολογίαν της όλη ή παταγώδης ύποδοχη που έκαμεν ο λαός εις αυτόν τόν θάνατον. Μολονότι τά μνημόσυνα που έγείναν ήσαν θόρυβος, κτύπος κροτάλων ρητορικών πράγματα που ο Μελάς απέθανεν άκριβώς διά νά μή τά άκούη, άλλ' εχον εις τό βράθος τόν χαιρεισμόν του λαού, διότι ένας από την κοινωνικήν όλιγαρχίαν των Άθηνών απέθανε διά την έλληνικήν ιδέα. Πολλοί λόγοι υπήρχον νά μη άποθάνη ο άριστοκράτης Μελάς. Ο ήλιος των Άθηνών είνε ο λαμπρότερος του κόσμου, και υπό κανένα άλλον ήλιον δέν αναδίδουν τόσην λάμψιν τά άραβικά άλογα μιάς άμάξης που πηγαίνει βραδέως προς τό Φάληρον διά της λεωφόρου Συγγρού. Έδώ είνε τόσον δικαιολογημένη ή ειρήνη! Είνε τόσον φυσικόν υπό τόν ουρανόν αυτόν νά μη σκέπεται κανείς διά πόλεμον! Άχ, μακαριότης της Άττικής, διά πόσας παραλείψεις, διά πόσας δραπετεύσεις από καθήκοντα, διά πόσας άναισθησίας, δέν άπολογείσαι επαρκώς. Ειπέ μας, Άττικόν φώς, που βρέχεις την λήθην δέν είνε έγκλημα νά σε στερηθή κανείς; Έπιθυμώ νά άπολογηθής υπέρ όλων των άδυναμιών. Έπιθυμώ νά μου ειπής ότι ήτο άπαραίτητος διά τας Άθήνας μία πλουτοκρατία. Ότι τρώγουσα τά εκατομμύριά της όπως τά τρώγει, κάμνει έργον σοφόν. Ότι μή λογαριάζουσα κανένα, φυλήν, έθνος, κράτος, λαόν, κάμνει έργον θαυμάσιον. Ότι νομίζουσα πώς κάμνει την δουλειά της, εάν προεδρεύση ή γραμματεύση εις κανένα νοσοκομείον, καλώς νομίζει. Ότι μασσώσα Γαλλικά ή χαριτόβρυτος, εκεί που δέν χρειάζονται, εις τόν δρόμον, εις τό τράμ, εις την πλατείαν, καλώς κάμνει και τά

μασσά. Ότι αγράμματος και άμόρφωτος και άνίδεος παραμένουσα, τίποτε μή επηρεάζουσα, τίποτε μή προσπαθούσα νά ξεπνήση εις αυτόν τόν πρόστιχον λαόν επί του όποιου εκάθησε, κανέν αίσθημα ώραιόν ή όρμην πολέμου, ότι είνε μοναδική κοινωνική τάξις εις τόν κόσμον. Ότι θέλουσα υπό τους όρους αυτούς νά λέγεται και άριστοκρατία, ζητεί πράγμα φυσικόν και νόμιμον. Καί ότι ο άριστοκράτης Παύλος Μελάς ο όποιος την έρράτισεν, υπήρξεν έγκληματίας κατά του ήδονικού φωτός των Άθηνών...

Ουδέποτε είδα ώραιότερον έγκληματίαν. Το ράπισμά του θά φθάση παντού, όλαί αι κοινωνικαί ίνες θά τό αισθανθούν, άλλ' εκείνοι εις τους όποιους έδόθη ήσαν εκείνοι με τους όποιους έζησεν, έμεγάλωσεν, ήνδρώθη, προσποιητός φίλος, προσποιητός σύντροφος των βερνικωμένων, αλλά κατόπιν ταχύτατα και άποτόμως επαναστάτης. Η άρχαία τραγωδία έγεννήθη όταν ένας άπεσπασθη εκ του χορού και ήρχισε νά λέγη αντίθετα προς αυτόν. Αί κοινωνία γεννώνται όταν ένας άποσπασθή από μίαν δυσάρεστον σύμπνοιαν, από μίαν κακήν όμομορφίαν και άρχίσιν νά λέγη αντίθετα προς αυτήν. Ο Παύλος Μελάς άπεσπασθη και ειπε προς όλους ήμάς τά αντίθετα. Τόν βλέπομεν παραδόξως όπως ο άρχαίος χορός τόν ύποκριτήν. Αλλά θά τόν άκολουθήσουν και άλλοι. Χαίρε άρματωλέ, χαίρε πολεμιστά των κυρίως έχθρών μας, των άδελφών Έλλήνων. Η δόξα σου είνε ότι έστράφησ κατα των Άθηνών.

ΧΑΡΗΣ ΗΜΕΡΙΝΟΣ

ΦΥΣΙΟΓΝΩΜΙΑΙ

Jean Moréas

Από πατέρα ο όποιος άπαγγέλλει άκόμη και τώρα —είνε εξήντα χρόνων— στίχους του Γκαίτε και μητέρα ή όποία τείνει τό χέρι εις φίλημα, έγγεννήθη ο ποιητής των Στροφών και του Félerin Passionné. Εγγενής εξ άνατροφής και εξ αίματος, άπόγονος του Παπαδιαμαντοπούλου του Μωρέως και τών Τομαζήσδων της Υδρας, τόσον εις τους στίχους του, όσον και εις την όμιλίαν, έχει όλην την άττικήν χάριν που έστόλιζε και έχαρακτήριζε τό άρχαίον πνεύμα και ή όποία και μόνη αυτή—θά έφθανε διά νά τό παραδώση εις την άθανασίαν. Η άττική μέλισσα, ός επαναληφθή μίαν φοράν δικαίως αυτή ή ώραία παλαιά φράσις—εκάθησεν ώρισμένως εις τά χείλη του δευτέρου αυτού Εόρπιδου και είνε μέθη νά τόν άκούη κανείς εις στιγμάς καλής διαθέσεως και φιλοπαιγμοσύνης. Ναι, φιλοπαιγμοσύνης, όλα δι αυτόν, τόν άναμφισβήτητον ποιητήν και τά πλέον σοβαρά και τά πλέον προβληματώδη και τά πλέον αινιγματώδη, έχουν μίαν κρυφήν λαβήν εύμεταχειριστον, ή όποία τά κάμνει έλαφρά, άκοπα, άθυματώδη.

Έκτιμώ πολύ τόν Νίτσε—μου έλεγεν ένα βράδυ— αλλά δέν ήμπόρεσα ποτέ νά εξηγήσω τόν θυμόν του. Νομίζω ότι αι ιδέαι του δέν θά έχαναν τίποτε από την σοβαρότητα των αν έλέγοντο όλιγότερον σκληρά και με όλιγοτέραν έμπάθειαν. Δέν υπάρχει τίποτε άστειότερον από ένα θυμόν του όποιον ή άφορητή έξευραίνεται. Καί κοντά εις την φιλοπαιγμοσύνην αυτήν του ποιητού, μία συμπάθεια και μία επεικεία, άληθινά μέγαλον άνδρός.

Γράζων κάποτε για της όμιλίας του Γκαίτε με τόν Έκερμαν, έχαρακτήρισε τόν δεύτερον με ένα βαρύ, έστω και δίκαιον επίθετον.

Εις τας διορθώσεις όμως, σαν ένας τέλειος τζέντλεμαν—που και πραγματικός είνε—τρόπον τινά ζητών συγγνώμην από τόν συνομιλήτην του μέγαλου Γερμανού, ήλλαξε τό επίθετον με άλλο, τό όποιον ήτο μάλλον συμπάθης και σχεδόν καθόλου πειρακτικόν.

Άλλά και περί της μετριωφροσύνης του θά είχα πολλά νά ειπω.

Όσο υπερόφραν ή κερασιά που κάνει ώρατα κεράσια—μου έλεγε προχθές—άλλο τόσο πρέπει νά είνε και ο ποιητής των ώραιών στίχων. Η φύσις πρέπει νά είνε υπερόφρανος και διά τά δύο.

Η άνοησία των ανθρώπων—μου έλεγε πάλιν—ποτέ δέν με λυπεί ή με διασκεδάσει ή με κινεί εις άδιάαν άναλόγως της ψυχικής μου διαθέσεως.

Τόν θάνατον δέν τόν έφοβήθη ποτέ, ούτε τόν έσκέφθη καν—μου άπήντησε εις άλλην έρώτησίαν μου,—σχεδόν δέν τόν θεωρώ ούτε ως μεταβολήν καταστάσεως.

Εις περίστατον παρά τόν Κηφισόν, ένφ μου άπήγγελλε σχετικούς στίχους του, δέν έρωτιτε ούτε βλέμμα εις την ξηράν κοίτην. Άρκει νά ιδή κανείς κάτι μίαν φοράν εις την ζωήν του, διά νά τό παρακολουθή έπειτα με την φαντασίαν καθ' όλην αυτού την εξέλιξιν. Άρκει, έννοείται, νά τό άγαπήση μου έλεγε. Οί στίχοι του ένφ έγω έβλεπα τόν ξηρόν ποταμόν—έπιστοποιούν τόν άφορισμόν του

Μίαν ήμέραν μου έφάνη μελαγχολικός και του τό είπα.

—Ω, μου άπήντησε, εύτυχώς είμαι πάντοτε μελαγχολικός.

Γνωρίζων ότι του άρέσουν τά ώραία ξέφωτα και αι ελεύθεροι άπόψεις, του είχα μιλήση περί του σπιτιού μου έδρισκομένου παρά τόν Λυκαβητόν, και ένα άπόγευμα, κατά την επιθυμίαν του, τόν ώδήγησα εκεί. Έχετε ώραίο σπίτι, μου ειπε, πράγματι, και ή θέα απ' αυτό τό μπαλκονάκι θά είνε έξαισία.

Έλάτε, του άπήντησα, νά δήτε.

Α, όχι, εκάθισα πολύ καλά έδώ, εις τό γραφείο σας.

Έστρεψανά τόν ιδώ Κατεγίνετο σκυμμένος σε κάτι τι. Έπλησίασα. Έγραφε τ' όνομά του εις ένα κογχνάκι που ήτο στο τραπέζι μου.

— Πηγαίνομε ;

— Όπως θέλετε

Προχθές τό βράδυ, ένφ τόν συνώδενα εις ένα γεύμα και με χειροκρατούσε ιδιαιτέρως φιλικώς, έξαφνα με ήρώτησε διατί δέν όμιλούσα ήμεθα μετά μίαν γλωσσικήν συζήτησιν εις την όποιαν ειχεν άφεσθη νά παρασυρθη. Μήπως σε στενοχωρεί που λαμβάνω μέρος εις τοιαύτα ζατιήματα, μου ειπε χωρίς νά συμπωνώ μαζί σου άπολύτως; Τρέμω μήν άπομακρυνθή από την άρχαιοότητα. Άλλοίμονον αν δέν ζήσετε ως άπόγονοι των άρχαίων Έλλήνων. Είπετε προητέρω ότι ή δημοτική γλώσσα είνε από κάθε καθαρευούσαν ή μόνη γησια άπόγονος της άρχαίας. Άν αυτό είνε άληθές, δέν είχα τίποτε νά ειπω, άλλ' αν όχι. Με έννοείτε ;

— Άλλά...

Άλλά, πρέπει νά προσέχη κανείς πάντοτε εις τόν

τρόπον με τόν όποιον λέγει κάτι. Έπειτα αι προτιμήσεις μου.

Κυτάξετε τά κυπαρίσσια. Θυμάστε τί έγραφα γι' αυτά στο πρώτο μου ταξείδι; Είνε τόσον ευγενή. Αυτός όμως ο ήλιος σήμερα τους άφαιρεί κάτι θά προτιμούσα νά τά έβλεπα με μίαν βροχήν σιωπηλήν και έπίμονον. Ω, πόσον την επεθύμισα αυτήν την βροχήν! Είνε άδικαιολόγητος ο όμως αυτός ήλιος σήμερα.

— Ένθυμείσθε άλήθεια, τας μικράς μας έκδρομας του '97; Δέν θά τας επαναλάβωμεν ;

— Προς τό παρόν δέν είμαι διόλου άνυπόμονος. Μου φτάνει ότι είμαι έδώ...

ΠΡΟΣΠΕΡΟΣ

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΤΕΧΝΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ

ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ

ΑΠΟ τά δημοσιευθέντα ποιήματα εις τόν θάνατον του Παύλου Μελά αναδημοσιεύωμεν δύο, τά καλλίτερα, όξια νά στολίουν τόν τάφον του. Είνε τό ποιήμα του κ. Παπαντωνίου τό δημοσιευθέν εις τό «Σκρίπ» και τό κ. Παλαμά τό δημοσιευθέν εις την «Ακρόπολιν».

ΠΑΥΛΟΣ ΜΕΛΑΣ

Παρθενικέ, που χαιρέσαι την ύψηλή γαλήνη
και πλάγιασες κρυφός,
δέ θά μπορέση ή σκέψη μας νά 'ρθή νά σε κοιτάξη
καθώς κοιμάσαι γελαστός μέσα σε τόσο φώς.

Φέγγει τή νύχτα ήξαστεριά στους δρόμους τους μέγαλους
μήπως ο πλάνος ποδρχεται, διαβάτης τους εδρη,
άλλά καλλίτερα όδηγεί ένα καντήλι τάφον
που ο σκοτωμένος τάνανε και μάς άκαταρεί.

Θά 'ρθή ο Αϊτός διου γυρνά κατά τό μεσονύχτι
τά λαβωμένα άπλώνοντας άπάνω σου φτερά
και θά γυρέψη άνασασμό και θά γυρέψη μίτος
απ τό κορμί σου για νά βρούν σαν άνηθ αίματηρά.

Την ώρα που στο χώμα σου φέρνον τό Χαίρε οί σκλάβοι
και μήηρον δρκους τά σπαθιά στη γίς, ός σιαλαχτή
σε λήκνουν τό δάκρυ των νά πιή ή Ψυχή του Γένους,
Χάρου φαρμάκι νά γενή και νά σ' ένδικηθή.

Δέν είσαι ήχώ του κόσμου αυτού, είσαι ή καθαρία στάλα
των μακαρίων, που στής σκλαβιάς τό άπόκρυφο σκολείο
με τό Ψαλτήρι έθέριεψαν και τό χρυσό στεφάνι
της Υπερμάχου έφίλησαν, και πάν' ούδ' μακείλει

Καλό ταξείδι! Εσπείρες τό μίτος και προσμένεις.
Κι ένφ βουβή σε μύρεται σε χαιρέται ή φυλή,
έου ανεβαίνεις, Ωμορφε, μέσ' τό χορδ των ηχοίων
που κάνουν τόπο νά διαβής οί γέροι άρματωλοί.

Z. A. ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ

ΔΕΚΑ ΣΤΙΧΟΙ

«Καλήτερα οδηγεί ένα καντήλι τάφου».

Σε κλαίει λαός. Πάντα χλωρό τὰ σείεται τὸ χορτάρι
 Στὸν τόπο ποῦ σὲ πλάγιασε τὸ βόλι, ὦ παλληκάρι!
 Πανάλαφρος ὁ ἕπνος σου τοῦ Ἀπρίλη τὰ πλουλιὰ
 Σὰν τοῦ σπιτιοῦ σου τὰ ἄκουσ' λογάκια καὶ φιλιὰ,
 Καὶ τὰ σοῦ φτάνουν τοῦ χειμῶνα οἱ καταρράχτες
 Σὰν τουφεκιοῦ ἀστραπήβροντα καὶ σὰν πολέμου κρόχτες.
 Πλατεῖα τοῦ ὄνερόν μας ἡ Γῆ καὶ ἀπομακρη Καὶ γέφυρες
 Ἐκεῖ καὶ σβείς χορρά.
 Ἰερὴ σιγμὴ. Σὰν πὺ πλατεῖα Τῆ δεχνεῖς, καὶ Τῆ φέρνεῖς
 Σὰν πὺ κοντά

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ

ΕΙΣ τὸ τεῦχος τοῦ Σεπτεμβρίου τοῦ ρωσικοῦ περιοδικοῦ «Ὁ Ζυγὸς» ὁ κ. Μ. Λυκιαρδόπουλος, γράφων περὶ τῆς Τρισεύγενης τοῦ κ. Παλαμά λέγει γενικῶς περὶ τῆς νεοελληνικῆς δραματικῆς φιλολογίας, διὰ δὲν ἠδυνήθη ἀκόμη νὰ διαπλάσῃ ἴδιον χαρακτῆρα.

Ὅλα τὰ νέα δράματα, καὶ εἰνε πλήθος τοιούτων, τραγωδία, κωμωδία, τῶν ὁποίων τὰ πλείστα εἶναι ἀσημαντά, εἶναι ἀπλῶς μιμήσεις τῶν ἀρχαίων ἢ τῶν νεωτέρων, ἰδίως τῶν Γάλλων. Εἰς τόπον ὅπου, ὅτι εἶνε ἐθνικὸν ἀποσιωπάται καὶ παραμερίζεται ἀπὸ τὰ ξένα, ὅπου ἢ κυριαρχοῦσα γλῶσσα, ἢ καθαρευοῦσα, εἶναι ψεύτικη καὶ τεχνητή, ἢ φιλολογία δὲν ἠμποροῦσε νὰ διαφέρῃ.

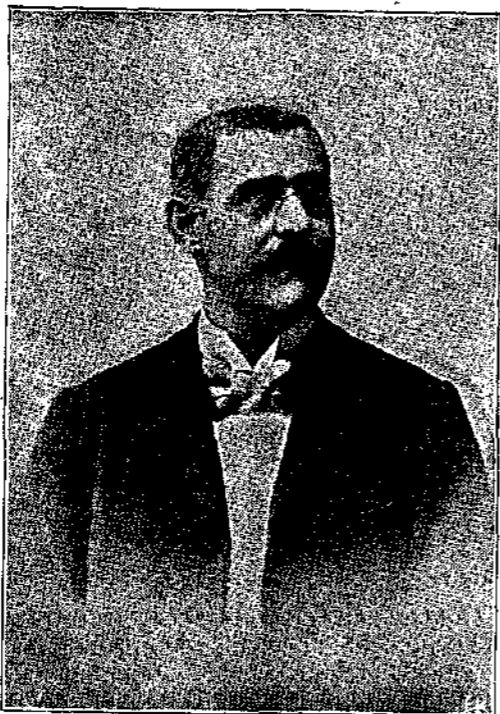
Ἡ ποίησις ἐξακολουθεῖ ὁ κ. Λυκιαρδόπουλος, ἠλευθερώθη πρώτη ἀπὸ τὰ κατὰ συνθήκην, ἔπειτα τὸ διήγημα καὶ τελευταίον ἔρχεται τὸ δράμα. Ἡ νέα Ἑλλὰς ὀφείλει τοῦτο εἰς μικρὸν ὄμιλον νέων, τὸ πλείστον ποιητῶν, τῶν ὁποίων διακρίνεται ὡς ἀρχηγὸς τῶν ἰσως ὁ Κωστὴς Παλαμάς.

Περὶ τῆς «Τρισεύγενης» λέγει ὅτι ἠμπορεῖ νὰ θεωρηθῆ ὡς ὑπόδειγμα διὰ τὸ νεοελληνικὸν δράμα. Ἴσως ὑπάρχει κάποια ἀπομακρυνμένη ξένη ἐπίδρασις, ἰδίως τοῦ Βορρό, ἀλλ' ἡ Τρισεύγη εἶναι ἕνας κόσμος παράδοξος, μοναδικός, κόσμος μεταξύ πραγματικότητος καὶ παραμυθιοῦ, κόσμος ἀνθρώπων εἰς τοὺς ὁποίους «ὁ Θεὸς ἐξάρτισε μεγάλο χάρισμα: νὰ μεθάνε κάποτε καὶ πότε ἀπὸ τῆς Ὀμορφίας τὸ κρασί». ἕνας κόσμος ὅπου ζοῦν Νεραϊδες καὶ μεταξὺ αὐτῶν μισὴ γυναῖκα καὶ μισὴ νεραίδα ἡ Τρισεύγη ἕνας κόσμος ὅπου εἶνε σάν «μὰ ἐκκλησιά ἀνοιχτὴ νυχτοήμερα, ποῦ πάντα καίει τὸ λιβάνι τῆς ἀγάπης καὶ τὸ κερὶ τοῦ πόνου» καὶ ὅπου συγχρόνως ἀλληλοτρῶγονται μετὰ τὸ ψεῦδος ἕνας κόσμος ὅπου ἡ ζωὴ καὶ τὸ παραμυθὶ ζοῦν ἀκόμη μαζί, ἀρμονικῶς ἐνωμένα.

ΕΛΑΒΑΜΕΝ τὴν ἐπομένην ἐπιστολήν τοῦ συνεργάτου μας κ. Γ. Ε. Μαυρογιάννη.

Κύριε διευθυντά τῶν «Παναθηναίων».

Πολλὰκις ἀνέγνων περὶ παλαιῶν τῆς Θεομήτορος εἰκόνων, ἰστορηθεισῶν δῆθεν ὑπὸ τοῦ Ἀποστόλου Λουκᾶ Ἐσχάτως δὲ καί ἐν τῷ προτελευταίῳ τεύχει τῶν Παναθηναίων ἀνέγνων ὅσα ἐγράψαι τις ἐν τῷ ἑβδομαδιαίῳ «Ἄλκιον» περὶ τῆς σοφιστικῆς ἐν τῇ Μονῇ Σου μετὰ εἰρήνης τῆς Ὀδηγητρίας, τῆς ἐπαλουμένης Ἀθηνῶνισσας, ζωγραφηθείσης καὶ ταύτης ὑπὸ τοῦ Ἀποστόλου Λουκᾶ. Ταύτην μάλιστα καταλέγει ὁ γράψας

Σπυρίδων Λάμπρος, πρότασις τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου.

ὡς τρίτην, διότι μία ἄλλη ὑπάρχει ἡ τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου, καὶ ἕτερα πάλιν ἢ ἐν Κύπρῳ Παναγία τοῦ Κίκου. Καὶ δὲν εἶνε μόναι αὗται, διότι ἐγὼ ἤκουσα καὶ πολλὰς ἄλλας σωζομένας εἰς ἄλλα μέρη.

Οἱ γράφοντες ὁμοῦ περὶ εἰκόνων τῆς Θεομήτορος, ἰστορηθεισῶν ὑπὸ τοῦ Ἀποστόλου καὶ διασωθεισῶν μέχρις ἡμῶν, πλὴν τοῦ ἀδυνάτου τῆς διασώσεως δὲν ἠρεύνθησαν κἄν ἐάν ἦτο πράγματι ζωγράφος ὁ Λουκάς. Συμμεῖν ὁ Μεταφραστὴς λέγει περὶ αὐτοῦ ὅτι ἦτο ἰατρός — τὴν καλλίστην ἄμα καὶ φιλανθρωποτάτην ἰατρικὴν κατορθοῖ ὅσον τὰ πολλὰ καὶ ἀπὸ ταύτης χαρακτηρίζεσθαι. Ἀλλὰ καὶ ὁ Ἀστέριος ἐν τῷ Προεπτικῷ περὶ Μετανοίας λέγει περὶ αὐτοῦ «ὁ πλεόν τῶν ψυχῶν ἢ τῶν σωμάτων ἰατρός».

Ἀληθῶς ὁ Δαμασκηνὸς καὶ ἄλλοι τινὲς λέγουσιν ὅτι ἦτο ζωγράφος. Ὁ μοναχὸς Θεοφάνης μάλιστα ἐποίησε καὶ τροπάριον, ψαλλόμενον ἐν ταῖς ἐκκλησίαις ἔχον οὕτω «ἄλλα τὰ χεῖλη τῶν ἀσεβῶν τῶν προσκυνοῦντων τὴν εἰκόνα σου τὴν σεπτὴν, τὴν ἰστορηθεισάν ὑπὸ τοῦ Ἀποστόλου Λουκᾶ ἱερωτάτου τὴν Ὁδηγήτριαν». Ὁ Θεοφάνης εὗρε τὴν περὶ τοῦ Ἀποστόλου Λουκᾶ παράδοσον καὶ ἀκολουθῶν αὐτὴν ἐγράψαι τὸ τροπάριόν του.

Τὸ τροπάριον τοῦτο ψαλλόμενον ἐν ταῖς ἐκκλησίαις διέδοσε καὶ ἐστηρίξεν ἐτι μᾶλλον τὴν ἰδέαν ὅτι ὁ ἀπόστολος Λουκάς ἦτο ζωγράφος, καὶ ὁ ἀποκλειστικὸς ἰσως, τῆς Παναγίας, διότι ἄλλη εἰκὼν αὐτοῦ δὲν ἀναφέρεται. Ἐκτοτε δὲ, ἢ καὶ πρότερον, πᾶσα χώρα ἢ πόλις ἐπιθυμοῦσα νὰ ἔχῃ ἐν κειμήλιον τοιοῦτο, ἐβάπτισεν, εἰς παλαιούς χρόνους, πᾶσαν παλαιάν καὶ ἄμωρον εἰκόνα, ὡς ἔργον τοῦ Ἀποστόλου.

Ἄλλ' ὅτι ἡ μαρτυρία τοῦ ποιητοῦ Θεοφάνους καὶ

1 Ἰδε περὶ τοῦτων Βυζαντινὴν Τέχνην καὶ Βυζαντινοῦς καλλιτέχνας 1908 σελίς 11, ὑπὸ Γ. Ε. Μαυρογιάννη. Καὶ προσέτι Novum Testamentum opera ac studio Joannis Gregorii, Σημειῶσιν εἰς τὰ Κατὰ Λουκᾶ, ὅπου λέγει αὐτὸν Ἰατρὸν τὴν τέχνην καὶ Ἀντιοχεῖα τὴν πατρίδα. Οἰκονη 1708.

θεολόγον δὲν ἔχει ἱστορικὴν ἀξίαν ἐπὶ τοῦ προκειμένου, θὰ πεισθῶμεν ἐτι μᾶλλον ἐάν ἀνιμνησθῶμεν ὅτι κατ' Ἑβραίους ἀπηγορεύετο ἀσχηρῶς πᾶν ὁμοίωμα τοῦ Θεοῦ, οἱ τιμῶντες δὲ καὶ λατρεύοντες τοιαῦτα ἐθεωροῦντο ἀσεβεῖς. Τοῦτον ἔνεκα δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἀπαρχοῦντο Ἑβραῖοι ζωγράφοι, ἀφοῦ ἡ θρησκεία ἦτο ἀμειλίχως ἐχθρὰ κατὰ τῶν τοιούτων τεχνῶν.

Καθ' ἡμᾶς πᾶσα εἰκὼν τῆς Θεομήτορος εἶνε ἐπίσης σεβαστή, οὔτε νομιζομεν ὅτι καὶ, ἐάν ἀληθῶς ἰστορηθῆ εἰκὼν τις αὐτῆς ὑπὸ τοῦ Ἀποστόλου, εἶνε διὰ τοῦτο ἀξιοτέρα τιμῆς καὶ σεβασμοῦ, πᾶσης ἄλλης εἰκόνης τῆς Θεοτόκου. Τοιαύτη προτίμησις συγγενεῖται πλείστον εἰς εἰδωλολατρείαν, διότι ἡ τιμὴ δὲν ἀποδίδεται εἰς τὸν εἰκονιζόμενον, ἀλλ' εἰς τὴν εἰκόνα, δηλαδὴ εἰς τὸ ξύλον καὶ τὰ χρώματα ἀπὸ τῶν ὁποίων σύγκεται αὐτή.

Κέρκυρα

Γ. Ε. ΜΑΥΡΟΓΙΑΝΝΗΣ

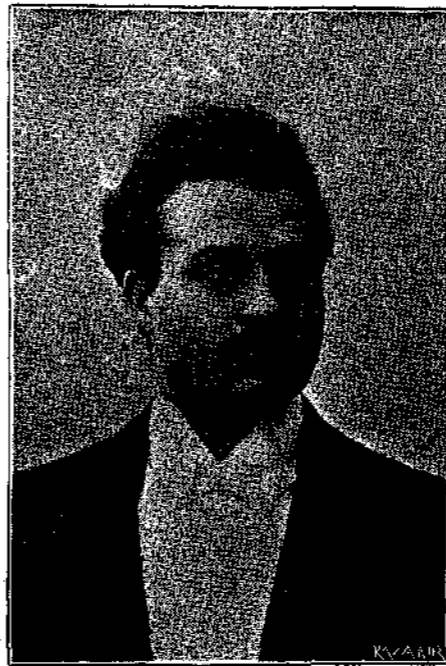
Καὶ πάλιν διὰ τὸ «Ἐκθετο»

Ο συνεργάτης μας κ. Γρηγ. Ξερόπουλος μᾶς ἀπευθύνει τὴν ἐπομένην ἐπιστολήν, μετὰ τὴν παράκλησιν νὰ δημοσιευθῇ:

Φίλιπε,

Ἡ μεγάλη ἐκτίμησις ποῦ ἔχω εἰς τὸν κ. Ἀργύρην Ἐφταλιώτην, μετ' ἀναγκάζει νὰ ὁμιλήσω καὶ πάλιν περὶ βιβλίου, διὰ τὸ ὅποιον ἐνόμισα ὅτι εἶχα γράψαι πολλά. Ἀλλ' ὁ κ. Ἐφταλιώτης τὰ εὕρισκε ὀλίγα, βιαστικά καὶ μασσημένα. Καὶ εἰς ἄρθρον περὶ τοῦ «Ἐκθετοῦ» καὶ τῶν κριτικῶν του, τὸ ὅποιον ἐδημοσίευσεν εἰς τὸν Νουμᾶν, βεβαιώνει ὅτι ποτὲ κρίσις δὲν τὸν ἔλυπησε τόσον, ὅσον ἡ ἰδική μου περὶ τοῦ δράματος τοῦ κ. Φυτίλη.

Εἴμπορὸν νὰ βεβαιώσω, ὅτι πολὺ περισσότερον ἐλύπησεν ἐμὲ ἡ ἐπικρίσις τοῦ κ. Ἐφταλιώτη. Εἶχα τὴν ἰδέαν ὅτι ἡ κριτικὴ μου ἦτο προσεκτικὴ, σαφὴς, δι-

Ὁ νέος καθηγητὴς τοῦ Ὁδείου κ. Βάσσινος.

καία καὶ εὐκρινὴς καὶ εἶχα ἀκόμη τὴν ἀξίωσιν νὰ γνωρίσω τὰ προτερήματα αὐτὰ πρώτος ὁ κ. Ἐφταλιώτης, ἀκριβῶς διότι καλλίτερον ἀπὸ κάθε ἄλλον ἦτο εἰς θέσιν νὰ εἰδέσθῃ πῶς κρίνω. Φαίνεται ὁμοῦ, ὅτι τῶρα ὕστερα ὁ συγγραφεὺς τοῦ «Βρυκόλακα» καὶ τῆς «Μαζώχρας» ἀγκάλιασε μετὰ δὴλον τὴν δύναμιν τὸ πρόγραμμά τοῦ «Νουμᾶ». Εἶπα καὶ ἄλλοτε ποῖον εἶνε τὸ ὄρατον αὐτοῦ πρόγραμμα: Ἀρκεῖ ἕνα δράμα νὰ εἶνε «σὲ τέσσαρις πράξεις καὶ τυπωμένον εἰς τὴν Ἀθήναι» διὰ νὰ εἶνε ἕξοχον ἀν' ὅμοις τύχῃ εἰς «τέσσαρας πράξεις» καὶ εἰς τὰς «Ἀθήνας» τυπωμένον, τότε εἶνε γιὰ τὰ σκουπίδια.

Εἰμαι βέβαιος, ὅτι ἂν ὁ κ. Ἐφταλιώτης ἐδιάβαζε τὸ «Ἐκθετο» πρὸ δέκα ἐτῶν, — τότε ἀκριβῶς ποῦ ἐγράφε τὴν ἐνθουσιώδη ἐκείνην κριτικὴν περὶ «Μαζώχρας Στέφαι» μολοντοῦ ἡ ἠθογραφία αὐτὴ εἶνε γραμμένη εἰς τὴν καθαρευοῦσαν, ποτὲ δὲν θὰ εὐρισκε τὴν τόλμην, τόλμην ποῦ δίδει μόνον ὁ φανατισμὸς τῆς κλίμας, νὰ ἰσχυρισθῇ ὅτι τὸ ἔργον τοῦ κ. Φυτίλη ἐγγίζει τὰ σύνορα τῆς Μεγάλης Τέχνης. Οὔτε θὰ τοῦ ἐφαίνετο τόσο παράδοξον καὶ ἀξίον τῆς λύπης, ἂν ἐγὼ εἶπα διὰ τὸ δράμα αὐτό, ὅτι τοῦ λείπει «δημοοργικὴ πνοὴ καὶ καλλιτεχνικὴ δύναμις».

Κατὰ τὸν κ. Ἐφταλιώτην λοιπόν, τὸ «Ἐκθετο», — ἕνα δραματικὸν πλοκήν, μετὰ διάλογον ὁ ὁποῖος ἔχει ὅπωςδὴποτε τὸ προτέρημα νὰ μὴν εἶνε σχολαστικὸς καὶ φλύαρος, καὶ μετὰ κάποια κοινωνικὴν διδασκαλίαν, συνήθη καὶ τετριμμένην, — ἐγγίζει τὰ σύνορα τῆς Μεγάλης Τέχνης! Ὡραία! Ἀλλὰ τότε τί θὰ ἐλέγαμεν διὰ τὴν «Ἰρυσέγγην»; διὰ τὸ «Δακτυλίδι τῆς Μάνας»; διὰ τὸν «Βρυκόλακα»; διὰ τὸν «Βασιλικόν»; διὰ τὸν «Κυροῦλην»; . . . Ἄν τὸ δράμα τοῦ κ. Φυτίλη ἐγγίζῃ τὰ σύνορα τῆς Μεγάλης Τέχνης, τότε βεβαίως τὰ δράματα τοῦ Μάτσει, τοῦ Παλαμά, τοῦ Ἐφταλιώτη, τοῦ Καμπύση καὶ τοῦ Ψυχάρη εἶνε αὐτόκλημα ἀριστοτεχνήματα, ἀντίθετα τοῦ Αἰσχύλου καὶ τοῦ Σαίξπηρ.

Ὅχι, δὲν εἶνε. Διαφέρουν μόνον ἀπὸ τὸ «Ἐκθετο» διότι αὐτὰ, ποῦ ὀλίγον, ποῦ πολλὸ, μαρτυροῦν κάποια δημοοργικὴν πνοὴν καὶ καλλιτεχνικὴν δύναμιν, τὴν ὁποῖαν στερεῖται τὸ ἔργον τοῦ κ. Φυτίλη, καὶ ὡς εἶνε γραμμένον εἰς τὴν ἰδίαν γλῶσσαν, καὶ ὡς ἔχη ὅλα τὰ προτερήματα ποῦ ὑπέδειξεν ὁ κ. Ἐφταλιώτης. Τὰ προτερήματα αὐτὰ, σχετικῶς μ' ἐκεῖνα ποῦ ζητοῦμεν, εἶνε μικρὰ καὶ ἀσημαντά. Δεπτομερῶς ἐξωτερικῶς ποῦ δὲν ἐπηγεράζουν οὐσιωδῶς, οἰκτικῶς, τὸ σύνολον, τοῦ ἔργου τὴν ψυχὴν. Δὲν αἰσθανόμεθα τὴν μεγάλην ἐκείνην συγκίνησιν, τὸν ἐνθουσιασμόν, τὴν μεταρρασίαν, τὴν ὁποῖαν μᾶς χαρίζουν μόνον τὰ ἔργα τῆς τέχνης τὰ ἐμπνευσμένα, τὰ γνήσια, τὰ ἡθικά. Μεταξὺ αὐτῶν ἄλλα εἶνε μεγαλιότερα ἄλλα μικρότερα. Τὸ ἔργον τοῦ κ. Φυτίλη δὲν εἶνε οὔτε μεγάλο οὔτε μικρόν. Εἶνε ἀπλούστατα ἔξω τῶν ὄριων τῆς Τέχνης. Τὰ κυττάζει ἰσως — ἀλλὰ δὲν τα ἐγγίζει.

Δι' αὐτὸ ἀκριβῶς εἶχα τὴν ἰδέαν, ὅτι ἐγράψαι πολλά διὰ τὸ δράμα. Ἀλλὰ τὸ ἔκαμα μόνον καὶ μόνον διότι νομίζω, ὅτι χρειάζεται κάποια ἐνθάρρυνσις πρὸς τοὺς καλοὺς ἐργάτας, οἱ ὁποῖοι ἔχουν τοῦλάχιστον τὴν δύναμιν νὰ ἐσφενδύουν τὰς ἀλύσεις τοῦ σχολαστικισμοῦ. Ὁ ἀγαθὸς φίλος μου κ. Ἐφταλιώτης παρεξήγησε τὴν ἀγαλλίαν τὴν ὁποῖαν ἠσθάνθη δι' αὐτό, καὶ τὴν ἐνόμισε συγκίνησιν καλλιτεχνικὴν. Ἐγὼ ἀπλῶς ἐξέχρησα τὸ βιβλίον τοῦ κ. Φυτίλη, ἀπὸ τῶν καὶ τῶσα ποῦ λαμβάνω καθημερινῶς καὶ ἔγραφα. Τὸ ὅτι τὸ ἐξεχώρισα, καὶ τὸ ὅτι ἐγράψαι, ἦτο ἤδη ἀρκετὸν. Ἀλλὰ νὰ ποῦ ὁ κ. Ἐφταλιώτης μού τὰ χαλνῇ. Ἰσχυρίζομενος ὅτι ἀδίκησα ἐν ἀριστοτέλει, μετὰ μὴν νὰ εἶπω καθαρότερα καὶ ἐντονότερα ἀπὸ τὴν ἄλλην φορὰν, ὅτι δὲν εἶνε ἀριστοτέλειον. Καὶ νὰ κατηγορήσω ἐν βιβλίον, ἀγνούμενος

Από τη Βρύση. — Από τὸν φωτογραφικὸν διαγωνισμόν τῆς «Διαπλάσεως τῶν Παίδων».

τά μεγάλα προτερήματα ποῦ τοῦ ἀποδίδουν, ἐνῶ ὁ σκοπὸς μου ἦτο ἐξ ἀρχῆς νὰ το ἐπαινέσω διὰ κάποια προτερήματα ποῦ ἔχει

Ἄς συλλογισθῆ ὁμως ὁ κ. Ἐφταλιώτης, ὅτι ὁ μικρὸς ἐγὼ καὶ ταπεινὸς, ποῦ διὰ τίποτε ἄλλο δὲν ἔχω τὸ δικαίωμα νὰ καυχώμαι, τοῦλάχιστον δὲν ἀνήκω εἰς καμμίαν κλίμακ, ἐπομένως δὲν ἔχω κανένα φανατισμὸν ποῦ νὰ τυφλώνῃ, διατηρῶ τὴν οἰανδήποτε φυσικὴν μου εὐθυκρίσιαν ἀνεπηρέαστον, καὶ εἰμπορῶ νὰ γράφω ἐλεύθερος, μὲ δικαιοσύνην καὶ μὲ εὐλικρίνειαν.

Ὁ κ. Ἐφταλιώτης, δέσμος τῆς κλίμακ, χωρὶς νὰ το θέλῃ, χωρὶς ἴσως νὰ το ὑποπτεύεται, βλέπει τὰ πράγματα κάπως ἀλλοιωμένα Πλανᾶται περὶ τοῦ ἑαυτοῦ του, περὶ τοῦ κ. Φυτίλη, περὶ ἑαυτοῦ περὶ ὅλων. Καὶ θὰ πλανᾶται, καὶ θὰ δικάζῃ, καὶ θὰ δικάζηται, ἐφ' ὅσον δουλεύει εἰς τὴν πρόληψιν, ὅτι ἀρκεῖ μόνῃ ἡ δημοτικὴ, διὰ τὰ ἐγγύθη οἰοδότητε τῆς Μεγάλῃς Τέχνης τὰ σύνορα! Μὲ ἀγάπην.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΜΟΥΣΙΚΗ

Τὸ ῥαδιόφωνο Ἀθηνῶν ἔδωσε πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν τὴν πρώτην συναυλίαν τῆς ἐφτενῆς περιόδου. Κατ' αὐτὴν ἐνεφανίσθη ὁ νέος καθηγητὴς τοῦ κλειδοκονβάλου κ. Βάσσηνχόβεν μὲ τὸ Concert-Stück τοῦ Βέμπερ. Ὁ κ. Βάσσηνχόβεν ἔδειξε πολλὴν τέχνην εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῆς δυσκολωτάτης αὐτῆς συνθέσεως. Ἡ ὀρχήστρα ἐπίσης ἐξετέλεσε διάφορα τεμάχια τοῦ Μπετόβεν, Σπέντεν, Ροσσίνι. Ἐἶνε γνωστὸς ὁ κ. Σουαζὺ ὡς διευθυντὴς τῆς ὀρχήστρας ἀπὸ πέρσαι, ἄξιος θερμοῦν συγχαρητηρίων.

ΔΙΑΦΟΡΑ

Ἡ «Διάπλασις τῶν Παίδων», τὸ ἄριστον αὐτὸ περιοδικὸν τῆς παιδικῆς καὶ ἐφηβικῆς ἡλικίας, κάμνει κατ' ἔτος μεταξὺ πολλῶν καὶ ποικίλων διαγωνισμῶν, καὶ μικρῶν Διαγωνισμῶν Φωτογραφίας. Εἰς αὐτὸν λαμβάνουν μέρος ἀποκλειστικῶς ἐρασιτέχναι ἐκ τοῦ κύκλου τῶν συνδρομητῶν τῆς Διαπλάσεως. Μὲ ἄλλους λόγους παιδιὰ. Καὶ ὁμως τὰποτελέσματα τοῦ διαγωνισμοῦ εἶνε κάποτε ἀπρόοπτα... Φέτος παραδείγματος χάριν, ὁ νεαρὸς ἐρασιτέχνης, ὁ ὁποῖος ἔπηρε τὸ Α' βραβεῖον, ἔστειλε φωτογραφίας, ποῦ θὰ ἤμποροῦσαν νὰ διακριθῶν καὶ εἰς διαγωνισμὸν μεγάλων. Τὸ ὑπαίθριον «Αραβικὸν Σχολεῖον» καὶ ἡ ἐπιστροφή «Ἀπὸ τῆ Βρύση» τὰ ὁποῖα ἀναδημοσιεύο-

μεν ἀπὸ τὴν «Διάπλασιν», καὶ ὡς θέμα καὶ ὡς ἐκτέλεσις, εἶνε ἔργα προσοχῆς καὶ ἱκανὰ νὰ μαρτυρήσουν, ὡς δείγμα εὐδοκίμων, περὶ τοῦ καλλιτεχνικοῦ αἰσθηματος τῆς νέας ἑλληνικῆς γενεᾶς.

Ὁ νεαρὸς ἐρασιτέχνης διηγωνίσθη ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον Σεπτεμμένο Ἑλληνοπούλο, ὀνομάζεται Γ. Δ. Κ. καὶ μένει εἰς τὸ Κάιρον Ἐστειλεν ἑπτὰ φωτογραφίας τοπίων καὶ σκηνῶν Αἰγυπτιακῶν. Μετ' αὐτοῦ διηγωνίσθησαν καὶ ἄλλοι δεκαεφτά μ' ἑβδομήντα ἐν ὄλφ φωτογραφίας. Καὶ μεταξὺ αὐτῶν, ἀρκεῖται ἀμυλλῶνται πρὸς τὰς βραβεύσεις!

ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΑ

Περιοδικά:

Εἰς τὸ τεύχος τοῦ Σεπτεμβρίου τοῦ «Ἑλληνοπούλο» δημοσιεύεται ἐν μεταφράσει ἄρθρον τοῦ ἀποθανόντος φιλέλληνο Λαμιάνη, τὸ ὁποῖον ἔγραψε εἰς τὴν Ἐφημερίδα τῆς Ἰταλίας, κατακρίνας τὸ τελευταῖον ταξιδίον τοῦ πρίγκηπος Γεωργίου. Ὁ Λαμιάνη εἰς τὸ τέλος τοῦ ἄρθρου του ἔλεγε: «Ὅταν σκέπτεται τις τὸν δρόμον, τὸν ὁποῖον διήνησε τὸ ἔθνος αὐτὸ ἀπὸ τοῦ 1821 καὶ ὅταν ὑπολογίσῃ ὅτι πρὶν ἢ τὸ ἔθνος τὸπος, κατοικοῦμενος ὑπὸ ὀλίγων ἡμιαγίων ἀνδράπων, διαγράφεται ἀπὸ τὰ χεῖλη μαζ τὸ μεῖδιμα τῆς συμπαθείας, τὸ ὁποῖον εἶνε εἰρωνεία καὶ ἀνατέλλει ὁ θάνατος». Ἄς μὴ ἀρνηθῶμεν τὴν συγκρατῆσιν μαζ καὶ τὴν βοήθειάν μας εἰς λαόν, ὁ ὁποῖος ὑπῆρξε ποτὲ τὸ πᾶν, ἔπειτα ἀπέμεινε τίποτε, καὶ ἤδη ζητεῖ κατὰ νὰ γίνῃ! Ἡ Ἰταλία καὶ ἡ Δύσις μόνον καλὸν ἔχουν νὰ περιμένωσι ἀπὸ Ἑλλάδα ἀκεραίαν καὶ μεγάλην».

Ἐφημερίδες:

Ὁ κ. Ξενοπούλος δημοσιεύει εἰς τὸν «Ἀτλαντα» χαρακτηρισμὸν τῆς Ἀδος Εἰμαρμένης Ξανθάκη. Καὶ λέγει:

«Ἡ μία Κυβέλη ἢ ἄλλη Εἰμαρμένη Πρέπει νὰ δημολογήσωμεν, ὅτι καὶ τὰς δύο πρωταγωνιστριάς τῆς «Νέας Σκηνης», ἐκτὸς τῆς φύσεως, ἐφρόντισαν νὰ τὰς προκίωσιν καλά καὶ οἱ νοοὶ των. Ἰνωρίζετε σεῖς καμμίαν ἄλλην ποῦ νὰ λέγεται Εἰμαρμένη; Ἐγὼ ὄχι. Φαίνεται ὁμως ὅτι ἡ σπάνις καὶ ἡ ὄραια σημασία ἐνὸς ὀνόματος δὲν ἀρκοῦν διὰ τὴν ἐπικρατίστη, πρέπει νὰ εἶνε καὶ σύντομον καὶ εὐχρον. Διὰ τοῦτο ἐπεκράτησε τὸ ἐπώνυμον Ξανθάκη. Λέγουσιν ἢ Ξανθάκη (γενικὴ τῆς Ξανθάκης), ὅπως λέγουσιν ἢ Κυβέλη».

Αραβικὸν Σχολεῖον. — Ἀπὸ τὸν φωτογραφικὸν διαγωνισμόν τῆς «Διαπλάσεως τῶν Παίδων».

Τὸ κυριώτερον προτέρημα τῆς Ἀδος Ξανθάκη, ἐκεῖνο ποῦ προσπίπτει ἀμέσως εἰς τὴν ἀντίληψιν καὶ τῶν κριτικῶν καὶ τῶν ἀκριτῶν, εἶνε ἡ ὄραιοτης. Θαυμάσια ἀληθῶς ὄραιοτης Ὁ ἄρκεσθητε εἰς τὸ νὰ σὰς εἰπω ξερότατα καὶ πεζότατα ὅτι ἡ Δις Ξανθάκη ἔχει τὴν κατατομὴν τελείαν, ὡς ἀρχαῖον ἀγάλματος: τὰ μάτια μαύρα, μεγάλα, φωτεινὰ καὶ ὀνειρώδη τὸ ἀνάστημα μᾶλλον ὑψηλόν, κομψόν καὶ εὐλύγιστον τὸ χροῖμα ὠχρολευκόν ὡς κρίνου, τὰ χεῖλη λεπτά, τὰ δόντια μαργαριτάρια, καὶ τὸ ὄραϊότερον χεῖρι τοῦ κόσμου. Ἄλλ' αὐτὰ εἶνε χαρακτηριστικὰ διαβατηρίου. Καὶ θὰ μοῦ ἐπιτρέψετε νὰ σταματήσω ἕως ἐδῶ, ἀνίσχυρος καὶ ἡττημένος, μὲ τὴν μικρὰν παρηγορίαν, ὅτι ὅσοι τὴν γνωρίζετε δὲν ἔχετε ἀνάγκην τῆς περιγραφῆς μου. Οἱ ἄλλοι ἂς λάβουν τὸν κόπον νὰ τὴν φαντασθῶν ὅσον ὄραϊαν ὀφείλου.

Λοιπὸν ἢ Δις Ξανθάκη πρῶτον εἶνε ὄραια. Ἐπειτα εἶνε ἔξυπνη. Ἄλλ' ὄχι ὅπως ὀνομάζομεν συνήθως καθε εὐφυλόγον κούκλαν, καὶ κάθε μικροπότηρον ἡλιθίαν Ἡ Δις Ξανθάκη εἶνε καθαυτὸ intellectuelle. Ἐννοεῖ, αἰσθάνεται, σκέπτεται καὶ ὁμιλεῖ, ὅπως ὅλοι ἐκεῖνοι, τῶν ὁποῖων τὸ μᾶλλον ἀνεπτυγμένον ὄργανον εἶνε ὁ ἐγκέφαλος, καὶ μὲ τὸν ἐγκέφαλον τῶν ὁποῖων συγκοινωνοῦν κατὰ νεῦρα τὸσον λεπτὰ καὶ τὸσον τεταμένα, ὥστε ἀρκεῖ ἡ ἐλαχίστη ἐξωτερικὴ ἐπίδρασις διὰ νὰ τὰ δονήσῃ. Τους ὀργανισμοὺς τούτους διακρίνει ἄρα εὐαισθησία, δξύντης καὶ σοβαρότης περὶ τὴν ἀντίληψιν τῆς ζωῆς, καὶ κάποια μελαγχολικὴ χάρις ἢ ἐξαρνητικὴ ζωηρότης περὶ τὴν ἐξωτερικέυσιν τῶν ἐντυπώσεων των. Ὅταν δὲ τὴν νὰ εἶνε θηλυκὸ καὶ ὄραιο. — εἶνε ἀκριβῶς ἡ περίπτωσης τῆς Ἀδος Ξανθάκη, — οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ εἶνε τὰ τελειότερα πλάσματα τῆς δημιουργίας καὶ τὰ πολυτιμότερα ἀποκτήματα τῆς «Νέας Σκηνης».

Ἡ ἀγαθὴ φύσις ἔγινεν ἀγαθότερα διὰ τῆς ἀνατροφῆς. Ἡ Δις Ξανθάκη, κόρη καλῆς οἰκογενείας, μουσοτραφεύσα, εἰμπορεῖ κανεὶς νὰ εἰπῇ, εἶχε τὴν εὐκαιρίαν νάποκτησῃ εἰς τὰ σχολεῖα καὶ κατ' οἶκον, διὰ τῶν βιβλίων καὶ διὰ τῆς συναναστροφῆς ὅλας ἐκεῖνης γνῶσεως, ἀπὸ τὰς στοιχειώδεις μέχρι τῶν ἐιδικών, αἱ ὁποῖαι ἀποτελοῦν τὴν τελείαν, τὴν ἄξιαν τοῦ ὀνόματος μόρφωσιν. Ἡ Δις Ξανθάκη εἶνε ἀνεπτυγμένη, μορφωμένη ὅσον οὐδέμία ἄλλη τῶν ἑλληνίδων ἡθοποιῶν. Ἀγαπᾷ τὴν τέχνην καὶ τὴν φιλολογίαν γνωρίζει τὰ ἔργα καὶ τοὺς συγγραφεῖς: εἶνε ἐξοικειωμένη μὲ τὸ ὄραιον ἀνεύρισται καὶ αἰσθάνεται κάθε λεπτότητα. Ἡ συναναστροφή τῆς εἶνε ἀπόλαυσις. Δὲν εἶναι ἔργω τί λέγει ὅταν συνομιλῇ μὲ ἄνθρωπον τοῦ κόσμου Ἄλλ' ὅταν ἔχη ἐμπρὸς τῆς καλλιτέχνης καὶ ἀνθρώπου τῶν γραμμάτων, λέγει τὰ ὄραϊότερα πράγματα. Τότε τὰ λαμπρὰ τῆς μάτια ἀποκτοῦν μίαν βαδύτητα θαυμασίαν. Καὶ ἡ φωνὴ τῆς φωνὴ γλυκεῖα καὶ ἀργυρόχως, ἀντηχεῖ εἰς ὅλους τοὺς τόνους τῆς ἀληθινῆς νοημοσύνης.

Μὲ τοιαῦτα φυσικὰ καὶ ἐπικτήτα ἐφόδια, ἡ δεσποινὶς Ξανθάκη ἀπεφάσισε ν' ἀνέλθῃ τὴν σκηνήν. Ὁ κ. Χρηστομάνος εἶρε πρῶτης τάξεως ὕλικὸν πρὸς διάπλασιν καὶ δημιουργίαν. Καὶ ἔκαμε θαύματα Ἡ ἐμφράσις τῆς δεσποινίδος Ξανθάκη κατέπληξε κυριολεκτικῶς τοὺς φίλους τοῦ ἑλληνικοῦ θεάτρου. Πρῶτην φοράν ἔβλεπαν τόσην χάριν, κομψότητα, ὄραιοτητα, αἰσθητικότητα, βαθύτητα πλαστικότητος καὶ τέχνην ἀποκρίσεως. Ἐκεῖνη ἢ Ἀλκίσις ἐκεῖνη ἢ Ἀντιγόνη ἦσαν σωσταὶ ἀποκαλύψεις ἑλληνικῆς πλαστικότητος. Ἡ Λολετα τοῦ «Ἀριστοτελοῦ χερσιού» ἔδειξεν ὄλην τὴν παρρησιαν χάριν μετουσιωμένην εἰς ἑλληνίδα. Καὶ ἡ Ἐδδα Γκάμπλερ ἢ ἀλησιμόνητος, ἀπέδειξεν ἕως ποῦ εἰμπορεῖ νὰ φθάσῃ καλλιτέχνης συννοῦσα ἑναρμονίως ὅλα τὰ σωματικὰ προτερήματα τοῦ νοῦ. Ἡ ἡρωὶς τοῦ Ἴφην εἶχεν ἐννοηθῆ καὶ ἀποδοθῆ εἰς τὴν ἐντέλειαν.

Ἄν ἡ δεσποινὶς Ξανθάκη δὲν ἔχη τὴν μεταμορφω-

τικὴν δύναμιν τῆς Κυβέλης, ἢ ὁποῖα παῖζει τοὺς πλέον ἀντιθέτους ὀλοους, καὶ ἂν ἐπιτυχάνῃ περισσότερον εἰς ὀλοους οἱ ὁποῖοι τῆς ταιριάζουν φύσει, τοῦτο δὲν σημαίνει ὅτι δὲν εἶνε πρῶτης τάξεως ἡθοποιὸς Ὅλα, ἔστω, δὲν εἰμπορεῖ νὰ τὰ παῖξῃ, ὅτι παῖζει ὁμως εἶνε θαυμάσιον. Καὶ εἰμπορεῖ νὰ παῖξῃ πολλά. Τὸ ἀρχαῖον καὶ τὸ νεώτερον δραματολόγιον ἔχει πλῆθος ἡρωίδων, αἱ ὁποῖαι νομίζεις ὅτι ἐπλάσθησαν ὑπὸ τῶν δραματικῶν διὰ τὴν δεσποινίδα Ξανθάκη. Καὶ ἐν ὁ κ. Χρηστομάνος εὐρίσκειτο πάντοτε εἰς ἀμχανίαν, ἦτο ἀμχανία ἐκλογῆς μεταξὺ πολλῶν. Ἐν τούτοις μία ἀπὸ τὰς εὐτυχεστέρας του ἐμπνεύσεως ἦτο ἡ Λολετα. Ἡ δεσποινὶς Ξανθάκη ἀπέδωκε τὸν ὀλον αὐτὸν τόσον ἀληθινά, ὥστε τὴν ἐσπέραν ἐκεῖνην, χάριν αὐτῆς καὶ μόνον, ἐλησημόνησα ὅτι εἶμαι εἰς τὸ θέατρον. Ἡ πραγματικότης αὐτόχρομα »

Εἰς τὸ «Νέον Ἄδευ» τῆς 11 καὶ 12 Ὀκτωβρίου ὁ κ. Λουκάς Νάκος ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἡ ὕγεινὴ τῆς κοινωνολογικῆς ἐγκληματολογίας» ὁμιλεῖ περὶ τῆς ἐγκληματοκότητος ὡς μὴ θεραπευμένης ριζικῆς παρὰ τῷ ὄριμῳ ἐγκληματικῷ δυναμῆς ὁμως νὰ προληφθῇ διὰ τῆς εἰσιτήμης, ὅπως εἶπε ὁ Κεντέν. Ἡ ὕγεινὴ τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος, ἐφ' ὅσον ὁ ὀργανισμὸς εἶνε ἐν τῷ σηματοῦσθαι, φέρει τὸ ποθοῦμενον ἀποτέλεσμα. Καὶ λέγει ἐπὶ λέξει:

Ταχέως οἱ Ἄγγλοι ἀντελήφθησαν τὸ μάταιον τῆς μέχρι τοῦ 1850 ἐπιδεικνυμένης ὑπερ τῶν ὀρίμων ἐγκληματικῶν μερμηνῆς, καὶ ἀπὸ τοῦ 1854, ὑπὸ τὴν ὄθησιν μίαις κυρίας τῆς Mary Carpenter, ὅλος ὁ πόλεμος κατὰ τῆς ἐγκληματικότητος γίνεται διὰ τῆς διασώσεως τῶν παίδων.

Τὰ περίφημα αὐτῆς ἐπαγγελματικὰ καὶ ἀναορροφικὰ Σχολεῖα καὶ ἄλλα ἀγαθὰ καταφύγια τῶν παίδων, ἐν συνδυασμῷ μετὰ θαυμασίας ἰδιωτικῆς συνδρομῆς, δὲν σφύρουν μόνον ἀπὸ τὰς φυλακὰς χιλιάδας νεαρῶν ὑπάρξων, δὲν ἀπαλλάττουσι τὴν κοινωνίαν ἀπὸ μέλλοντος ὑπονομενιάς τῆς ζωῆς καὶ τῆς ἡσυχίας τῶν πολιτῶν, ἀλλ' ἀποδίδουσι εἰς τὴν Ἀγγλίαν ἐπαγγελματίας τιμίους καὶ ἐργατικὸς καὶ εἰς τὸ Ἀγγλικὸν ναυτικόν, ὅπως τὸ ἐιδικὸν διὰ τὸν σκοπὸν τούτων ἐπὶ τοῦ Ταμέσεως καὶ ἐντὸς πλοίου, ἀποδίδει ναύτας μὲ πατριωτισμὸν καὶ εὐγνωμοσύνην πρὸς τὴν πατρίδα των.

Εἰς τὴν Ἑλλάδα διεκδικοῦνται ἀκόμη οἱ παῖδες ἐνόπιον τῶν δικαστηρίων δυνάμει τῶν περὶ ἐνικήσεως ἀκινήτων τοῦ Ῥωμ. Νόμου καὶ θεωροῦνται ῤεσ, καὶ τὰ ἐκμεταλλεύεται ὁ πρῶτος ἀλήτης πατὴρ ἢ διεφθαρμένη μήτηρ καὶ διατρέχουσι ἐλευθέρως μέχρι τῶν προκρίων ὠρῶν τῆς νυκτὸς τὰς ὁδοὺς καὶ πλατεῖαις ἐπαιτοῦντα ὑπὸ τὸ πρόσχημα μεταπωλήσεως ἀνθέων καὶ φθειρόντα καὶ σώμα καὶ ψυχὴν τὰ δύστηνα πλάσματα τὰ ὁποῖα κακοῦργος τῶν γονέων ψυχὴ ἐκμεταλλεύεται

Ἡ Πολιτεία βεβαίως ἦτο ἡ ἀρμοδία νὰ χειραγωγῇ καὶ καθοδηγῇ τὴν ἰδιωτικὴν φιλανθρωπίαν, λαμβάνουσα τὴν πρωτοβουλίαν ἐπιτηφίσεως τῶν ἀναγκαιῶν μέτρων καὶ ἰδρυμένων ἰδρυμάτων πρὸς ἀναγκαστικὴν ἀγωγὴν τῶν ἡθικῶς ἐγκαταλειμμένων καὶ ἐγκληματοῦντων παίδων.

Ἄλλ' ἢ ἑλληνικὴ Πολιτεία δὲν ἦρθη ἀκόμη εἰς τὸ ὕψος τῆς ἀποστολῆς τῆς.

Ζητεῖται λοιπὸν ὁ ἀληθὴς φιλάνθρωπος, ὅστις ἤθελε συνδέσει τὸ ὄνομα του μὲ μίαν ἐξῆχος φιλάνθρωπον, πατριωτικὴν καὶ κοινωνικὴν πράξιν.

Ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς ἐκδόσεως τῶν «Παραδόσεων» ὑπὸ τοῦ κ. Πολίτη εἰς τὴν Βιβλιοθήκην Μαζαροῦ, ὁ κ. Παπαντωνίου γράφει εἰς τὸ «Σκριπ» καὶ ἀπαριθμῶν μερικὰ ἐκ τῶν κεφαλαίων τοῦ βιβλίου «Παλαιαὶς ἱστορίαις. — Ἡ Πόλις καὶ ἡ ἀγία Σοφία. — Βασί-

ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΚΑΤΑ ΤΗΝ 30 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1904

ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟΝ

	30 Σεπτεμβρίου 1904	31 Αυγούστου 1904
εις μεταλλικόν	Δρ. 2.020.370,14	1.922.252,90
Τραπεζικὰ γραμματῖα Ἰονικῆς Τραπεζῆς.	" 196.715,—	" 73.515,—
κερματικά διδραχμα και μονόδραγμα	" 1.881.593,—	" 2.020.578,—
Ἐξωτερικοὶ ἰσμοὶ Ἀντίτρονον μεταλλικὸς εἰς τὸ ἔξωτερον	" 20.996.057,69	19.818.343,25
" " Προϊόν ἐκδοθ. Ἐθν. Δανείου εἰς χρυσὸν Ἑλλην. Σιδηροδρ. 4 % 1902	" 19.539.458,09	19.681.402,09
Δάνειον πρὸς τὴν Ἑλλην. Κυβερνήσιν ἐκ ἀναγκ. κυκλοφορίας τραπεζικῶν γραμματίων	" 68.778.575,42	68.778.575,42
" " διδραχμῶν και μονόδραχμῶν	" 12.000.000	12.000.000,—
Ὁμολογία Ἐθνικῶν Δανείων	{ Εἰς χρυσόν Δρ. 23.767.036,80 " τραπεζικὰ γραμματῖα " 29.133.000	52.902.036,80
Προεισφλήσεις	" 20.908.798,28	21.119.669,95
Καθυστερήσεις προεισφλήσεων	" 2.785.967,31	2.738.347,21
Δάνεια και ἀνοικτοὶ ἰσμοὶ ἐπ' ἐνεχθῶν χρηματογράφων	" 13.347.362,78	12.842.651,18
Δάνεια ἐπ' ἐνεχθῶν ἐμπορευμάτων	" 1.927.543,30	1.168.965,20
Δάνειον πρὸς τὴν Σταθμικὴν Τραπεζάν ἐπ' ἐγγυήσιν τοῦ Κράτους	" 3.954.371,94	4.133.151,31
Δάνεια και ἀνοικτοὶ λογαριασμοὶ ἐπὶ ὑποθήκῃ	" 54.092.693,81	52.312.927,09
Δάνεια εἰς δῆμον, λιμένας, και λοιπὰ νομικὰ πρόσωπα	" 41.356.713,45	42.004.415,97
Χορηγήσεις εἰς γεωργοκτηματίας	" 41.124.290,95	12.026.285,—
Καθυστερ. χορηγήσεων εἰς γεωργοκτηματίας και γραμμ. Προνομ. Τραπ. Ἡπειρωθεσσαλίας	" 4.718.947,04	4.499.586,48
Μετοχαί εἰς ἐγγυήτους Ἐταιρίας	" 4.005.363,75	4.179.427,25
Συμμετοχὴ εἰς Τραπεζάν Κρήτης	" 1.500.000,—	1.500.000,—
Τοκομάρθια ἐν γένει	" "	77.661,87
Καταστήματα Τραπεζῆς και κτήματα ἐξ ἀναγκαστικῶν ἐκποιήσεων	" 8.440.024,50	8.459.432,72
Ἀπαιτήσεις ἐπιδημίας	" 2.853.664,34	2.870.368,15
Ἐξοδα ἐγκαταστάσεως (ἰδίως δαπάνη κατασκευῆς τραπεζικῶν γραμματίων)	" 1.731.088,34	1.622.416,44
Λογαριασμοὶ τρίτων ἐν τῷ ἔξωτερικῷ	" 4.436.016,81	1.495.197,01
Διεθνῆ Οἰκονομικὴ Ἐπιτροπὴ (ἰσμοὶς διηρησῖας Ἐθνικοῦ δανείου εἰς χρυσόν)	" 1.440,20	47.034,20
Λογαριασμοὶ ἔξαγορᾶς συμμετοχῆς Κυβερνήσεως εἰς κέρδη ἐκ τραπεζικῶν γραμματίων	" 1.792.000,—	1.792.000,—
Ἐξαγορὰ προνομίου Προνομ. Τραπεζῆς Ἡπειρωθεσσαλίας	" 1.360.000,—	1.360.000,—
Προμήθεια τροπῆς λαχειοφόρου δανείου (εἰς τραπεζικὰ γραμματῖα)	" 550.000,—	550.000,—
Διάφορα	" 404.278,33	1.444.967,53
Δρ.	359.604.367,77	355.131.608,02

ΠΑΘΗΤΙΚΟΝ

Μετοχικόν Κεφάλαιον	Δρ. 20.000.000,—	20.000.000,—
Ἀποθεματικά Κεφάλαια	" 43.500.000,—	43.500.000,—
Τραπεζικὰ γραμματῖα ἐν κυκλοφορίᾳ	" "	" "
I. διὰ ἰσμὸν τῆς Κυβερνήσεως	Δρ. 68.778.575,42	" "
II. " " Τραπεζῆς	" 60.396.368,15	129.174.943,57
Κερματικά γραμματῖα διδραχμα και μονόδραγμα	" 12.000.000,—	12.000.000,—
Καταθέσεις ἀνῶ τῶν εἰς μεταλλικόν	" 3.524.097,54	3.375.089,72
Καταθέσεις ἀνῶ τῶν εἰς λαχειοφόρον	" 12.667.505,01	15.536.735,04
Ἐπιταγαὶ πληρωτέαι	" 1.097.997,02	749.673,60
Μερίσματα πληρωτέα	" 351.584,07	488.769,07
Καταθέσεις Δημοσίου διὰ χορηγήσεις δανείων κατὰ τὸν ΒΦΜ νόμον	" 283.749,34	283.749,94
Διεθνῆ Οἰκονομικὴ Ἐπιτροπὴ Ἀ/θῶς καταθ. (εἰς χρυσόν)	Δρ. 520.069,85	" "
ἐκ Δημοσ. ἐγγυήτων προόδων	" 2.424.817,04	2.944.886,89
Ἐπὶ τῶν Ἐθνικῶν δανείων εἰς τραπεζικὰ γραμματῖα	" 321.451,80	363.324,55
Καταθέσεις Δημοσίου εἰς χρυσόν	" 733.111,86	593.316,47
Καταθέσεις Δημοσίου ἐπὶ τῶν εἰς τραπεζικὰ γραμματῖα	" 3.986,73	294.498,27
Ἐντοκὸς καταθέσεις Δημοσίου εἰς χρυσόν διὰ τὴν κατασ. Σιδ. Πειραιῶς - Διμερλῆ - Συνδρον	" 19.539.458,09	19.681.402,09
" " τραπεζικὰ γραμμ. " " " "	" 26.552,44	159.574,17
Καταθέσεις Δημοσίου εἰς τραπεζικὰ γραμματῖα κατὰ τὸν νόμον ΒΦΕ	" 5.542.880,15	5.542.880,15
Καταθέσεις ἐπὶ τῶν	" 69.305.307,84	68.480.322,66
Λαχειοφόρον δάνειον Τραπεζῆς	" 46.562.670,—	46.562.670,—
Ἐπὶ τῶν λαχειοφόρου δανείου Τραπεζῆς	" 1.261.816,—	1.435.352,—
Καταθέσεις Ταμιευτηρίου	" 3.544.787,27	2.552.041,95
Συμμετοχὴ τῶν Τραπεζῶν Ἰονικῆς και Ἀθηνῶν εἰς δάν. Σταθ. Τραπεζῆς	" 1.822.901,77	1.909.133,35
Διάφοροι λογαριασμοὶ	" 12.660.782,78	10.156.502,68
Διάφορα	" 2.791.897,03	878.325,81
Δρ.	359.604.367,77	355.131.608,02

Ἐν Ἀθῆναις, τῇ 7 Ὀκτωβρίου 1904

Ἐπιμενητὴς ὁ Λογιστηρίου
Π. Α. ΚΑΡΑΛΑΒΗΣ